

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

14 - 20 octombrie 1998
(Anul XXXI)

41

România literară

30 de ani

SĂPTĂMINAL DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Anul I — Nr. 1

Joi 10 octombrie 1968

32 pagini

2 lei

1

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

O nouă ROMÂNIE LITERARĂ

Reluăm acest titlu din mîna prestigiu-
cilor, care au lăsat urme adînci în is-
toria literaturii și a culturii românești:
„România literară” (din 1855), a lui
Alecsandri, alături de pensile unor
C. Negruzzi, Alecu Russo, Kogălni-
ceanu, Grigore Alexandrescu, Negri și
alii, idealurile Unitii și propagarea cul-
turii naționale, „România literară” a lui
Rebreanu (din 1932-1934), și cea din
1938 a lui Cezar Petrescu, constituită,
după aproape un veac, prin colabora-
torii lor, o vîrstă glorioasă, de culme,
a creației românești: Arghezi, Re-
breanu, Camil Petrescu, G. Călinescu,
Filipoides, Perșescu, Gala Galop,
Gos, Ion Minu, Ștefănescu, R. D. Co-
cea, E. Lovinescu, Șerban Cioculescu,
Hortensia Papadopol-Bongasu, G. M.
Zamfirescu, Anton Holota, Victor Ion
Bucur, Dumă, Iehelșanu, Mihail Seban-
du, Nelu, Rădulescu, Petru Comarnes-
cu, Octav Sălușia și mulți alții.

Ajutor, e mîntuirea care obligă, de
chiar născut prin acest honorețiu cu-
sum, de hotărîtoare semnificație, care
se angajează pe linii majore ale tradi-
țiilor culturale noastre, fiindu-le, acela
care implică un altă perspectivă —
indiferență, militantă, intrinsecă —
a progresului, a ameliorării, acela care
exclue însuși, epigonismul, complexu-
le de inferioritate, acela care implică
— după cum sublinia recent, în cuvîr-
tărea sa de la Cluj, secretarul general
al Partidului, Ion Nicolae Comănescu —
gîndirea liberă, creația, născușul
neînfrînat al dreptății și dreptate
socială. E vorba, de fapt, — simțim
prea bine cu toții — de același lăgăș
pe care umbra lui țara însăși, lăgășul
în stăpînire, cu depline puteri, zestrea
și pînda înaintașilor, lăgășul și cu
voinea și călăuză proprie nouă ei is-
torie, călăuză mereu și punind în lu-
mină adevărul rodnic, organic, al in-
tuitelor lucrurilor, al tuturor adevărilor
sale, această și în lume, și înfățișînd lu-
mii din ce în ce mai luminat, obrazul
ei înălțat și mindu, de pînă egal la
destinul planetei, adăruindu-l, din ce
în ce mai răsplăcit, nu numai călăuză
ei de pace și bunăvoință, energie și
cumpănă, dar și mesajul ei de frumă-
șete și înălțare, oferindu-mișilor
ei înălțare și a minților ei destoinice.

Sarcina de capetenie ale „Româ-
niei literare” decurg, în chip vădit,
chiar din acest lăgăș social al țării,
decurg din sentimentul esențialmente
solidar al tuturor scriitorilor, al tuturor
arist și culturii, cu acest proces adînc,
răstolitor, de renaștere națională, pe
care ei nu se mulțumesc doar să-l oglin-
dească și să-l laude, ei se simt datorți

TREI DECENII reprezintă, pentru o publicație periodică, o durată excepțională. E destul să răsfoim *Dictionarul* Hangui ca să vedem că reviste dintre cele mai importante din istoria literaturii noastre au avut parte de o viață foarte scurtă. Celebra *Dacie literară* a scos doar trei numere, între ianuarie și iunie 1840. Cea dinții *România literară*, a lui V. Alecsandri, se întinde pe un singur an, 1855. Pentru secolul trecut, se poate invoca pioneratul, cu greutățile lui inerente. Dar situația nu se schimbă în cea mai înfloritoare epocă a publicisticii literare de la noi și anume aceea interbelică. O puzderie de reviste, e drept, dar cu apariții fulgurante și intermitente. Excepțiile sînt puține în toate timpurile: *Convorbiri literare* (a societății Junimea de la Iași, între 1867 și 1916, cu precizarea că după 1885, cînd se mută la București, devine în fapt o altă revistă), *Viața Românească* (a lui C. Stere și Ibrăileanu, 1906-1916 iar după primul război, cu intermitențe, în trei perioade de cîte 5-10 ani, și tot ca o altă revistă decît aceea a fondatorilor), *Revista Fundațiilor Regale* (a lui Paul Zarifopol și D. Caracostea, 1934-1947), *Contemporanul* (a lui I. Vineanu, 1922-1932), *Literatorul* (a lui Macedonski, cu oarecare regularitate doar între 1880 și 1885, apoi pînă în 1919, cînd dă Dumnezeu), *Semănătorul* (a lui Vlahuță, Coșbuc și Iorga, 1901-1910), *Ramuri* (a lui C.S. Făgetel, la Craiova, 1905-1916, apoi la Iași în refugiu și din nou la Craiova, dar cu multe întreruperi) și altele. N-am pus la socoteală suplimentele literare ale ziarelor (între care *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, unul din cele dinții, al lui Baritiu și Mureșanu, a rezistat din 1838 și pînă în 1865). Și nici publicațiile din regimul comunist care, paradoxal, s-au bucurat deseori de longevitate, unele trecînd cu bine și de Revoluție: *Contemporanul*, *Viața Românească*, *Secolul XX*, *România literară*, *Vatra*, *Ramuri*, *Convorbiri literare*, *Steaua*, *Familia*, *Orizont*, de la București, Tg. Mureș, Craiova, Iași, Cluj, Oradea, Timișoara. Cer iertare celor pe care nu-i menționez. Dar nu mi-am propus o înșirare completă.

Cu aceasta revin la punctul de plecare: *România literară* (și nu numai ea) își datorează supraviețuirea și unei anumite inerții pe care o observăm în vremea comunismului. Efemeritatea publicațiilor noastre literare e legată în general de economia de piață, atît în secolul trecut, cît și în cel de față, ca și de caracterul privat al proprietății. După 1948, trecerea lor în proprietatea statului le-a creat condiții materiale mai bune. Cu un „pref” prea bine știut ca să mai stăruim. Să nu uităm că revistele reprezentau o formă necesară de propagandă, de care regimul comunist nu s-a putut dispensa. Nu e așadar de mirare că *România literară* și multe dintre revistele de dinainte de 1989 au fost contemporane cu cîteva generații. De mirare este că destule dintre aceste reviste au reușit să apară după 1989, cu un sprijin minim din partea statului și apelînd la sponsori de ocazie. Tirajele au scăzut însă, fără excepție (*România literară*, care avea, înainte, 20-30.000 de exemplare pe număr, a coborît ulterior la mai puțin de 10.000, ca să nu mai vorbim de celelalte reviste, care depășesc rareori 1.000). Cititorii au început să se îndrepte spre suplimentele culturale ale ziarelor, ca și între 1920 și 1944, cînd aproape toate cotidienele importante scoteau astfel de suplimente, foarte căutate, devenite astăzi material bibliografic obligatoriu. Și, în sfîrșit, concurența mass-mediei e teribilă, fenomen relativ nou în România, dar care nu doar le răpește revistelor cititorii, dar le schimbă cititorilor percepția culturală.

Nu încapă discuție că o cultură serioasă are totdeauna nevoie de publicații periodice, mergînd de la cele foarte specializate la săptămînale și lunare de tip magazin. Prin ele se exprimă elitele, avangarda spiritului. Dificultățile morale și financiare nu vor conduce la dispariția presei culturale scrise. Nicăieri în lume nu s-a înfîmplat acest lucru. Adaptarea la noile condiții cere ea însăși timp. Vor supraviețui revistele care se vor adapta. Sper că, între ele, *România literară*. Aniversarea de acum, nu va fi, cu siguranță, ultima.

ISTORIA UNEI CASETE

Primul număr al *României literare* apare, după mai multe anunțuri în diverse ziare și reviste - inclusiv *Gazeta literară* - cu următoarea casetă redacțională:

An I - Nr. 1 joi 10 octombrie 1968
32 pagini 2 lei

Săptăminal de literatură și artă editat de

Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Colectiv redacțional: Geo Dumitrescu (redactor șef), Gabriel Dimisianu și Ion Horea (redactori șefi-adjuncți), Teodor Balș (secretar general de redacție), Al. Cerna-Rădulescu (secretar de redacție), Ion Caraion, Valeriu Cristea, S. Damian, Nicolae Jianu, Marcel Mihalaș, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituț, Petru Popescu, Lucian Raicu, Constantin Țoiu.

Redacția: București, B-dul Ana Ipătescu nr. 15 tel... etc.

Pînă la nr. 20/joi 14 mai 1970, caseta revistei este, în linii mari, aceeași dar cu următoarele fluctuații:

-la nr. 5/joi 7 noiembrie 1968: *Nicolae Breban* apare cooptat în rândul redactorilor șefi adjuncți; dintre redactori dispare *Nicolae Jianu* și apare *Aurel Dragoș Munteanu*;

-la nr. 16/ joi 17 aprilie 1969; din "colectivul redacțional" lipsesc *Aurel Dragoș Munteanu* și *Constantin Țoiu*;

-la nr. 26/joi 26 iunie 1969: *Adrian Păunescu* devine unul dintre redactorii șefi adjuncți, iar secretar general de redacție este *Vasile Băran*;

-la nr. 38/joi 8 septembrie 1969: la redactori apar: *Octavian Barbosa*, *Andriana Fianu*, *Paul Goma*, *Magdalena Popescu*, *Valentin Silvestru*; mai sint *Tiberiu Treținescu* (redactor tehnic) și *Octav Minculescu* (corector șef);

-la nr. 40/joi 2 octombrie 1969: la

redactori, *Cristina Anastasiu* îl înlocuiește pe *Octavian Barbosa*;

-la nr. 49/joi 4 decembrie 1969: dispare numele lui *Petru Popescu*;

-la nr. 1/joi 1 ianuarie 1970: la redactori apar *Ioana Popescu* (*Ioana Creangă*) și *Constantin Stoiciu* iar la redactori tehnici este adăugat *Gh. Catantă*;

-la nr. 16/joi 16 aprilie 1970: de la redactori șefi adjuncți dispare *Adrian Păunescu*;

*

-La nr. 20/joi 14 mai 1970: *Nicolae Breban* ajunge redactor șef iar la redactori șefi adjuncți este cooptat *Nichita Stănescu*; *Vasile Băran* trece la redactori.

-la nr. 22/joi 28 mai 1970: la redactori se adaugă *Leonid Dimov*;

-la nr.28/joi 4 iunie 1970: secretar general de redacție: *Gheorghe Pituț*;

-la nr. 24/joi 11 iunie 1970: *Al. Cerna-Rădulescu* nu mai figurează la secretari de redacție;

-la nr. 24/joi 18 iunie 1970 în casetă figurează doar: *Redactor șef: Nicolae Breban. Redactori șefi adjuncți: Gabriel Dimisianu, Ion Horea, Nichita Stănescu. Secretar general de redacție: Gheorghe Pituț.*

*

Casetele de la an IV nr. 39 și 40 din 23 și 30 septembrie 1971 au următorul conținut:

"*Săptăminal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România*".

Redacția: București, B-dul Ana Ipătescu nr. 15, tel... etc.

-la nr. 41 (157)/joi 7 octombrie 1971: la conținutul anterior se adaugă: *Director: George Ivașcu.*

-de la nr. 14/joi 4 aprilie 1974, revista apare în 24 de pagini (de la 32).

-la nr. 22/joi 30 mai 1974 caseta are același conținut cu deosebirea: *Redacția: București, Piața Scînteii nr.*

1, poarta B2-B3

-de la an VII, nr. 31/joi 1 august 1974, în afara casetei de pe copertă, păstrată intactă de la nr. 41/7 octombrie 1971 apare în pagina a doua a revistei

"*România literară*"

Colegiul: Zaharia Stancu, președinte al Uniunii Scriitorilor, *Ana Blandiana*, *Șerban Cioculescu*, *Zoe Dumitrescu-Bușulenga*, *Ion Horea*, *Nicolae Manolescu*, *Darie Novăceanu*.

Director: George Ivașcu. Redactor șef adjunct: G. Dimisianu, Secretar general de redacție: Roger Câmpeanu.

-cu nr. 46/joi 12 decembrie 1974: din casetă este scos, în urma decesului, *Zaharia Stancu*, iar cu nr. 30/joi 28 iulie 1977 din caseta din pag. 2 este scos întreg *Colegiul*, rămînind numai funcțiile executive;

-cu nr. 46/joi 15 noiembrie 1984 în casetă este înlocuit *Redactor șef adjunct G. Dimisianu* cu *Ion Horea*;

-Casetă rămîne fără alte modificări pînă la nr. 26/23 iunie 1988, cînd numele directorului *George Ivașcu* apare pentru ultima dată.

*

-La nr. 27/joi 30 iunie 1988 caseta din pag. 25 devine: "*România literară*", *Săptăminal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România*, *Redactor șef adjunct: Ion Horea, Secretar responsabil de redacție: Roger Câmpeanu*.

-ulterior de la nr. 32/joi 4 august 1988 pînă la nr. 51/21 decembrie 1989 la caseta anterioară se intercalează înaintea *Redactorului șef adjunct: "Apare sub conducerea unui consiliu redacțional coordonat de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor"*.

*

La nr. 52/joi 29 decembrie 1989 (pînă la nr. 13/joi 22 martie 1990) ca-

seta cuprinde: "*Săptăminal de literatură și artă coordonat de un comitet provizoriu format din: Octavian Paler, Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu, Andrei Pleșu, Gabriel Dimisianu, Valeriu Cristea, Roger Câmpeanu*".

*

Pînă în decembrie 1989 în diferite compartimente ale redacției au mai lucrat fără a fi menționați într-un fel în casetă: *Mircea Grigorescu, Sorin Titel, Dumitru Țepeneag, Ben Corlaci, Marin Sârbulescu, Dana Dumitriu, Virgil Mazilescu, Mihai Pascu, Mircea Iorgulescu, Mircea Dinescu, Mihai Minculescu, Ștefan Agopian, Platon Pardău, Adriana Bittel, Maria Ionescu (Croitoru), Margareta Popescu, Virgil Vasilescu, Titus Nicolau, Maria Dumitrescu, Elena Rădulescu, Hrizanti Teodorescu*

*

La nr. 13/joi 29 martie 1990 caseta conține:

Director: Nicolae Manolescu, Secretar general de redacție: Mihai Pascu.

Redacția: Valeriu Cristea, G. Dimisianu, Alex. Ștefănescu (critică); Constanța Buzea, Ion Horea (poezie); Vasile Băran, Platon Pardău, Cristian Teodorescu, Constantin Țoiu (proză, reportaj); Valentin Silvestru, Eugenia Vodă (arte); Adriana Bittel, Mih. Minculescu (externe); Ion Cucu, (fotoreporter); Maria Croitoru, Irina Horea, Margareta Popescu, Silvia Zabarcencu (corectură); Olga Andronache (secretariat de redacție), Andriana Fianu (secretariat); Georgeta Gheorghiu, Ioana Niculescu (stenodactilografie), Maria Micu (curier).

Actuala casetă redacțională poate fi consultată în această pagină.

Documentar întocmit de Mihai Minculescu

Fotografie de Ioana Părvulescu

România literară

Editată de:

- *Fundația "România literară", cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, al Fundației pentru o Societate Deschisă România și al Ministerului Culturii*

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

E-MAIL:romlit@buc.soros.ro și romlit@romlit.sfos.ro

HTTP://WWW.ROMLIT.RO

HTTP://WWW.SFOS.RO/NEWS/ROMLIT

HTTP://WWW.KAPPA.RO/NEWS/ROMLIT

Scurt istoric

CALENDARUL cultural ne amintește că la 10 octombrie s-au împlinit treizeci de ani de la apariția primului număr al *României literare*. Despre meritele acestei reviste, câte va fi avut și are, despre locul ei în cultura română contemporană, mai potrivit decât mine ar fi alții să vorbească, și poate că o vor face. Eu s-a întâmplat să fiu prea implicat, de la început și până în prezent, în alcătuirea, în construirea ei săptămână de săptămână. Nu am deci necesara detașare. Pot în schimb să depun mărturie despre împrejurările în care s-a născut această publicație, ca și despre o seamă de momente din istoria ei ulterioară, indeajuns de accidentată și câteodată dramatică.

La mijlocul deceniului șapte, în atmosfera micului dezgheț ideologic survenit după anii de mohorât dogmatism, în acea atmosferă oarecum mai liberală și mai relaxată, s-a pus chestiunea apariției unei reviste a scriitorimii române care să exprime un spirit nou.

Ce însemna în acel context un spirit nou voi încerca să spun pe scurt. Însemna, printre altele, reclădirea punților cu trecutul cultural național, aproape distruse în anii dinainte. Însemna, în același timp, refacerea legăturilor cu spațiul de cultură european și universal, reconectarea la circuitele spirituale cu lumea din afară, de care iarăși fusesem rupt în epoca dogmatică. Și mai însemna, acest nou spirit, abandonarea modelului cultural sovietic, acțiune de neconceput altădată dar posibilă după ce avusese loc virajul politic din aprilie 1964, reconfirmat spectaculos în august 1968.

Modelul cultural sovietic, chiar neurnat întocmai, ba chiar trădat de multe ori, prezidase la crearea *Gazetei literare*, revista Uniunii Scriitorilor cu nume calchiat după *Literaturnaia gazeta*. Era acesta un argument în plus, în acel moment, pentru ca noua revistă să se numească *România literară* și nu altfel, făcându-se explicită dorința de înscriere într-o tradiție națională. O *România literară* editată, în veacul trecut, Vasile Alecsandri, iar alta, în veacul nostru, în perioada interbelică, Liviu Rebreanu.

Primul redactor șef al noii *României literare* a fost Geo Dumitrescu, revenit în viața literară după mai mulți ani de ostracizare politică. Faptul că a deținut această funcție nu spune prin el însuși prea mult despre contribuția sa importantă, de fapt decisivă, la punerea pe picioare a *României literare*. Concepția, înfățișarea grafică, împărțirea pe compartimente și rubrici îi aparțin în cea mai mare măsură. A creat osatura, structurile de rezistență care și azi, de fapt, susțin revista cu toate că atât de multe s-au schimbat la suprafață, cum este și firesc în 30 de ani.

Spirit independent și totodată om plin de farmec, inspirator de prietenii durabile, Geo Dumitrescu a fost și un factor de atenuare a disensiunilor dintre scriitori, de conciliere a adversităților, de armonizare a feluritelor tendințe din mereu agitata noastră lume literară. Cei mai buni scriitori ai momentului, vârstnici și tineri, s-au strâns în jurul revistei în primul rând datorită lui.

Să spun câteva cuvinte și despre felul în care a fost alcătuită prima echipă redacțională a *României literare*. Au fost preluați de la *Gazeta literară* mai

mulți redactori, dar cum? Printr-un procedeu unic, în epocă, aplicat de Geo Dumitrescu: votul secret al redactorilor a decis cine să rămână din vechea redacție și cine să plece. Dintre cei rămași, Andriana Fianu participase și la apariția primului număr al *Gazetei*, în 1954. Se află și azi la datorie.

Ceva mai târziu, Geo Dumitrescu a făcut apel și la colegii săi din gruparea *Albatros*, câți erau în acel moment disponibili. Astfel au venit în redacție sau la secretariatul tehnic Ion Caraion, Ben Corlaci, Al. Cerna-Rădulescu, Marin Sârbulescu, Tiberiu Tretinescu. Nu a venit, desigur, din motivele știute, Virgil Ierunca, și el albatrosist. Documente publicate după 1990 atestă însă faptul că redactorul șef, într-un acces de entuziasm naiv, i-a propus lui Ierunca să realizeze la Paris o "redacție-sucursală", proiect eșuat, de bunăseamă. Momentul era totuși bun, în comparație cu ce fusese înainte, îngăduind intrarea în redacție, în acei primi ani de existență, a multor scriitori afirmați sau, pe atunci, foarte tineri, reprezentând orientări artistice dintre cele mai diverse și divergente: Leonid Dimov și Ion Horea, D. Țepeneag și Petru Popescu, Virgil Mazilescu și Gheorghe Pituț, Constantin Țoiu și Paul Goma, Adrian Păunescu și Marcel Mihaleș. Prin acești atât de diferiți scriitori, membri ai redacției, revista promova, în epocă, un eclectism benefic.

Autorul *Libertații de a trage cu pușca* nu a rezistat totuși la conducerea *României literare* mai mult de doi ani și jumătate, căci vremurile erau iarăși în schimbare. Momentul de vârf al liberalizării, atins în 1968, rămânea în urmă și deja începuseră să se arate neplăcutele semne ale îndreptării către un regim dictatorial dur. Noul redactor șef, prozatorul Nicolae Breban, a stat și mai puțin la conducerea revistei, un an și câteva luni, străduindu-se în această perioadă să nu cedeze presiunilor din ce în ce mai mari făcute asupra redacției de a politiza revista. A încurajat spiritul de discuții libere în *România literară*, inițiind o suită de dezbateri cu ecou în epocă. În iulie 1971, când Ceaușescu declanșează revoluția sa culturală de inspirație chineză, Breban protestează public, în străinătate fiind, ceea ce îi atrage, desigur, demiterea de la revistă.

DUPĂ câteva luni de interregnum, începe lungul directorat, de 17 ani, al lui George Ivașcu, marele jurnalist despre care se poate spune că și-a închinat ultima parte a vieții aproape numai *României literare*. L-au sprijinit de la început Mircea Grigorescu și Roger Câmpăanu, profesioniști de rasă ai presei. Preocuparea de revistă îi absorbea lui Ivașcu toate energiile, tot timpul, dar este drept că îl și pasiona la culme. Misiunea pe care și-o asumase în toamna lui 1971, la insistențele lui Zaharia Stancu, devenea însă tot mai complicată, tot mai grea, pe măsură ce dictatura ceaușistă cu două capete își întărea pozițiile și devenea tot mai ahtiată de proslăvire. Forurile administrative și de partid se amestecau din ce în ce mai brutal, terorist, am putea spune, în felul cum era alcătuită revista, controlau sumarele și tot ce era pus în pagini, emitând pretenții a căror neglijare atrăgea

cele mai grave învinuiri, până la aceea de nepatriotism. Cu suplețe, cu inteligență, cu un tact neașteptat de la firea lui impulsivă G. Ivașcu a condus ambarcația noastră pe ape mereu involburate și printre stânci tot timpul amenințătoare. A făcut și destule concesii, cu neputință, de altfel, de evitat, dar a izbutit să ocrotească ceea ce era cu adevărat valoros în *România literară*. Rubricile de mare prestigiu, atât de mult căutate de cititori, ale lui Geo Bogza, Șerban Cioculescu, Ana Blandiana, Radu Cosașu și, bineînțeles, cronică literară a lui Nicolae Manolescu le-a apărut cu dârzenie și a reușit să le păstreze în revistă, cu toate nemulțumirile pe care le creau oficialităților culturale și în ciuda nenumăratelor reclamații și denunțuri. Multe dintre acestea proveneau, din păcate, de la confrăți de breaslă.

Vorbind de *România literară* nu pot să nu mă refer fie și în treacăt la linia critică a revistei, consecvent promovată de-a lungul anilor, un element care îi personalizează prezența în spațiul nostru cultural. Prin Nicolae Manolescu, prin Lucian Raicu, prin Valeriu Cristea, prin Mircea Iorgulescu, prin Eugen Simion, prin regretata Dana Dumitriu, și, într-o oarecare măsură, prin semnatarul acestor rânduri, deci prin aceste nume care au ilustrat mulți ani magistratura critică a *României literare*, revista a căutat să dea activității de receptare imediată a literaturii un conținut și un sens mai bogate decât i se presupun de obicei. Prin criticii amintiți, dar și prin alții care au colaborat cu frecvență mai mare sau mai mică la revistă, s-a urmărit tenace, înainte de toate, orientarea cititorilor către adevăratele valori. S-a urmărit apoi înscrierea acestora în contexte mai largi de tradiție și de consonanțe, în filiații prin care să poată fi dovedită continuitatea și spiritul de corp al literaturii române, coeziunea ei structurală. Am încercat să fim receptivi la noutatea literară autentică, la căutările tinerilor, înțelegând că viabilitatea unei mișcări literare se întreține prin neîncetate primeniri. Am căutat, în fine, să promovăm demnitatea limbajului critic, spiritul de civilitate, respectul pentru persoana autorilor discutați, chiar și atunci când erau emise judecăți negative despre scrisul lor.

CEI 30 de ani de existență *România literară* îi împlinește într-un moment fast, pe de o parte, pentru că, datorită lui decembrie 1989, beneficiază de libertatea totală de expresie, bunul cel mai de preț pentru oricine se îndeletnicește cu meseria scrisului. Pe de altă parte, momentul este și nefast, pentru că impedimentele materiale și dezinteresarea de cultura a tuturor guvernelor post-decembriste îi fac revistei mereu dificilă apariția. De două ori, în ultimii ani, a fost în pragul sucombarii. Continuă totuși să existe deschizându-și larg paginile generațiilor noi de scriitori și critici, forțelor literare tinere. Nume până ieri necunoscute încep să însemne ceva în spațiul nostru cultural și intră în conștiința publică asociate de numele *României literare*. În curând acești tineri vor reprezenta revista și spiritul ei în chip deplin. Este, cum ar fi spus E. Lovinescu, eterna goană a torței.

Gabriel Dimisianu

**Au condus
„România literară”**

Geo Dumitrescu (între 1968-1970)

Nicolae Breban (între 1970-1971)

George Ivașcu (între 1971-1988)

D.R. Popescu (între 1988-1989)

CONTRAFORT

de Mircea
Mihailescu

COMLOTUL PROFESORILOR UNIVERSITARI CONTRA LOR ÎNSILE

SCRIU aceste rânduri cu aproximativ zece zile înainte ca ele să vadă lumina tiparului. Prin urmare, unele dintre aprecieri ar putea fi depășite de evoluția evenimentelor. Dar nu și fondul problemei: obtuzitatea, fațămicia și nesimțirea celor cocoțați în înaltele jilțuri ale puterii atunci când vorbesc despre învățământul românesc. Sunt uluit de incoerența și parșivitatea cu care, de pe băncile parlamentare sau ministeriale, aruncă praf în ochii uneia dintre cele mai batjocorite clase sociale din România: profesorii. De bine, de rău, clasa politică de la noi s-a obișnuit măcar să mimeze limbajul democratic, de teama presei, dacă nu din fidelitate față de jurământul depus. Numai când e vorba de învățământ parcă la putere s-ar afla aceiași absolvenți de patru clase care ne-au nenorocit. Uluitor e că dacă te uiti mai atent, observi că marii prigonitori ai învățământului românesc provin, în marea majoritate, din breasla așa-ziselor "universitari"!

Pentru a preîntâmpina orice confuzie, subliniez că aceste rânduri nu-l au în vedere pe dl ministru Andrei Marga, primul adevărat reformator al învățământului românesc din ultima jumătate de secol. Mă refer la pegra politicianilor care decid asupra bugetului și care, cu un cinism incredibil, condamnă țara pe care nu se sfiesc s-o mulgă la perpetuă înapoiere și cronică subdezvoltare. Pentru a-și mai salva o lună fotoliile, pentru a mai prinde o călătorie în străinătate (plus diurna aferentă), pentru a se mai vedea o fracțiune de secundă la televizor, această specie de histrioni tembeli sunt gata să amanezeze nu numai prezentul, ci și viitorul țării. Ei știu foarte bine - pentru că doar fac pe proștii - cum ar urma să procedeze: cu riscul de a se trezi ei înșiși zvârliți în stradă, ar trebui să închidă marii consumatori de bani ai țării, uriașele, dezastuoase combinate industriale. În schimb, preferă să perpetueze o minciună îngrozitoare: în scurtă vreme, ea ne va trage pe toți la fund, iar de acolo nu știu dacă ne vom putea cățăra la loc folosindu-ne de unica, imbatabila lor armă: sârma microfoanelor.

Sigur, e săracie, e vreme de restriște socială, e recesiune, e dezastru. Însă felul ireponsabil în care se comportă politicienii români e dincolo de orice imaginație. I-am privit cu un amestec de curiozitate și oroare, ca pe niște gânganii ciudate, cât erau de fermi, de avântați, de patrioți, de responsabili și de îngrijorați ca nu cumva ungurii să strecoare la cununia civilă vreun *igen* anti-românesc printre dinți. Dar ei nu se gândesc nici o fracțiune de secundă că poate în câteva zeci de ani nepoții lor, români neași, beneficiind de sistemul educativ concoctat de bunici, nu vor mai ști să rostească nici un "Da" ca lumea, dărmite să-l scrie!

Profesorii vor ieși în stradă nu pentru salarii mari, ci pentru salarii care să le asigure supraviețuirea. La ce performanțe să ne așteptăm din partea unor cadre didactice universitare, dacă veniturile lor abia pot acoperi întreținerea la bloc și iaurtul de la micul dejun? În ce competiție internațională se poate angaja un profesor universitar pentru care o carte străină e un lux inimaginabil iar participarea la un congres de specialitate o poveste SF, cu acțiunea plasată în anul 5500? Cum își imaginează potențaii naționali că va ieși țara din mizerie, dacă inteligența și creativitatea sunt călcate în picioare de niște ciocoi obsedați doar de propriul fotoliu și de rotunjirea conturilor în bănci străine?

Consternarea iscată, în urmă cu un an și ceva, de către fostul premier Ciorbea, care declarase simultan, după o logică veșnic impenetrabilă, că domeniile prioritare ale guvernării sale sunt învățământul, sănătatea și cultura, dar că ele nu vor primi nici un ban în plus față de cât le acordaseră iliescienii, a devenit astăzi chiar modul de funcționare al societății românești. Mai trist e că la mitingul de la București din 1 octombrie profesorii, scoși în stradă de mizerie, au căzut în capcana celor care urmăreau să dea vina pe pretențiile minorității maghiare de a avea propria universi-

tate. Printr-un artificiu de logică, ungurii deveneau, retrospectiv, vinovați pentru ceva ce ar urma să fie luat în discuție abia în viitor! Orbiți de sărăcie și disperare, profesorii români au ajuns, din păcate, să cânte în struna specialiștilor în diversiuni, mereu activi în astfel de împrejurări.

Numai cineva adus în stare de pre-animalitate își poate imagina că salariile câtorva zeci de mii de profesori vor fi diminuate prin demararea "studiilor de fezabilitate" ale universității multiculturale ce urmează a fi înființată într-un viitor incert. Însă bieții profesori nu trebuie învinuiți pentru astfel de derapaje logice, atâta vreme cât toată această învâlmășeală se desfășoară pe un fond de profund iraționalism. Cum să pretinzi rezonabilitate din partea unei mase de intelectuali proletarizați, pe care Ceaușescu îi folosea la strânsul porumbului de pe tarlalele C.A.P. iar urmașii săi îi tratează ca pe niște homunculi dizgrațioși, ale căror meschine pretenții le tulbură digestia? O digestie, însă, ce seamănă mai degrabă a somn al rațiunii și care, după cum se știe, naște monștri.

Bizateria deja menționată, și anume, că această cruciadă împotriva destinului țării e patronată de profesori universitari (toată lumea predă sau a predat, în România, în universități, de la Petre Roman la Valeriu Tabără, de la Radu Vasile la Emil Constantinescu) spune ceva despre fondul resentimentar al actanților. Mândri nevoie mare că s-au zmul mediiului academic, fericii că dau cu gura ori somnolează prin parlament pentru salarii incomparabile cu cele ale fraierilor rămași la catedre, universitarii de până mai ieri se comportă precum niște nerușinați traficanți de iluzii. Ei știu că mediul conformist din care provin, suprasaturat de securiști și turnători, se ferește de scandaluri și de proteste. Obișnuiți să fie terorizați și de șeful de catedră, și de omul de la partid, ba chiar și de brigadierul de la fermă și milițianul purtător de bulan, în timpul campaniilor agricole, el a devenit un perfect obiect manipulatoriu.

Las'că, în paralel, ceea ce ar fi trebuit să constituie elita academică a țării a devenit, prea adesea, o masă dezorientată de inși frustrați, gata de orice compromis, vânzând examene și pretându-se la tot felul de combinații oneroase. Doar pentru o minoritate ideea de performanță științifică, de profesionalism a rămas o prioritate, ca să nu zic o vocație. Dacă, în mare parte din cazuri, bibliografia depășită îl îndepărtează dramatic de performanță, e drept că nici prea mult timp de studiu nu le rămâne: pentru a cârpi salariile de rușine pe care s-au îndurat să le ofere guvernele succesive de "slujitori ai catedrei", ei predau în două-trei locuri, diseminând o știință îndoielnică unor universități (particulare și de stat) ce l-ar face să zâmbească până și pe costelivul student François Villon.

Partea ridicolă e că toată lumea cunoaște soluțiile, dar nimeni nu e dispus să le aplice. Societatea românească poate ieși urgent din marasm prin declanșarea forțată a privatizării - pentru că ceea ce s-a făcut până acum e un desen animat ce-ar înduioșa, eventual, doar motanii lui Walt Disney. La fel, învățământul universitar ar putea fi repus pe picioare prin două măsuri în forță. Cea dintâi ar fi acordarea unor salarii decente (ministru Marga vorbea în vară - într-un puseu comic, probabil - de salarii de cinci milioane!), iar apoi reatestarea pe post a tuturor cadrelor didactice. Pentru că, pe lângă conformism, impostura e marea plagă a învățământului superior românesc. Numai că, la fel ca în cazul dilemei de comunizării (cine îi decomunizează pe comuniști?), se pune problema cine îi dez-universizează pe cei promovați prin fraudă, pe de profesionalizați care transmit studenților doar promisiunea unui somn adânc în timpul orelor și pe veleitarii pentru care activitatea științifică reprezintă compilarea copioasă și nerușinată din cărți ce n-au pătruns încă pe piața noastră subdezvoltată.

POST-RESTANT

de Constanta
Burza

NU ESTE cazul să mergeți la vreo editură. Chiar plătind dv. costurile, riscați să ieșiți pe piață cu un volum lipsit de calitate. Nivelul actual al versurilor este sub orice critică: "O viață fără noimă/Cu umbre și lumini,/O lacrimă și-un zâmbet/Printre mărarinii vieții...//greutăți ce înțepă durerea de amar/Scurta Existență,/Greutăți ce ne aduc zilnic/În prag de demență" (*Cristian Suciu, Turda*) • Ar fi prematur să ne întristăm. Lăsând un foarte îngust culoar speranței, să nădăjduim că în faza următoare subiectele vor câștiga în seriozitate: "Stau într-un fotoliu șchiop,/citesc la focul de brichetă/m-odihnesc că nu mai pot/să sparg zidul de egretă...//Se înalță tot mai sus,/Crește ca și părul meu,/lamele unde le-am pus/să îl tai, că este greu?" (*Ștefan Ciobanu, București*) • Aș vrea să vă cred dar nu pot, că ați fi preferat un "răspuns scurt de genul *poemele sunt stupide*, decât trecerea lor sub tăcere. Poate că sunteți un moralist și un filozof de calibrul redus ori insuficient exploatat. Ca versificator nu străluciți. O afirmație, ca să fie serioasă, trebuie întărită cu dovezi: "Ce sunt eu în necazurile întâlnite,/Dacă nu cresc deplin, în măreție, numai/la originea distrugerii?/Ce sunt eu în trupul acesta?/Sâmbure stabilit pentru coacere/Aici, unde scuipatul e binecuvântat". Fiți liniștit, pseudonimul dv. nu mă deranjează. (*Ion Moldovan, Oradea*) • Mulțumindu-vă pentru gândurile bune și pentru urări, am ales *Macat*, din *Addenda* la ciclul *Dincolo de Saturn*, pe care-l transcriu sperând să fiți cât de cât mulțumit de alegere și de locul modest al publicării. "se pierde funia de cuvinte, algă verde.../între valuriri de nisip, cu miroase, timpuri unduioase: cadite...//vino din nou, vino din nou, bucură-mi/petrecerea lăptelui amar spre carne, spre sânge/- urcuș de cucută amuțind filosoful...//dangăt din înalt, ecouri reci,/ fior, pe sub cosițele cli-pelor împletite: Înainte, înapoi:/zvâcnire coborând: să nu i se ia seama/ci numai inimii//amnar de întâlnire, cremene de despărțire:/să nu fie crezute nici scânteile, nici vedeniile.../șezând pe scaunul de veghe, înalțând potirul:/ametist de întuneric cusut iscusit în carnea grumazului...//se înroși pâzna: ce sabie a coborât...?/de aici se vor înveșmânta logodnicii-coralii/- tresăriri, palate abisale..." Aș fi mulțumită să nu mi-o luați în nume de rău dacă vă spun că mă bucur că ați renunțat, pentru moment, chiar dacă și *Addenda* are un sumar bogat, la titlul de campion absolut al manuscriselor celor mai voluminoase adresate unei rubrici modeste de poșta redacției. Dacă îmi amintesc bine, dintr-o mărturisire mai veche a dv. știu că v-ați apucat relativ târziu de scris, că într-un interval relativ scurt de timp ați scris mii de versuri pradă unei inspirații devastatoare care în loc să vă pună pe gânduri v-a convins că sunteți scriitor. Poate că la ora de față aveți și îndoieli. Risc să repet ce v-am spus de la bun început, adică acum vreo câțiva ani, că vă lipsește discernământul și mizați pe cantitate. După știința mea, n-ați publicat în răstimp pe nicaieri. Poemul transcris aici este o mostră totuși de nebuloasă, de beție, de cuvinte și de o foarte subțire peliculă de poezie din loc în loc. (*Al. Th. Amarfei, București*) • O perioadă fără sărbători - deduc, din pulsul slab al textelor, ceva s-a rupt, ceva s-a șters, iluzia, nădejdea, seninătatea. Și totuși, câteva perechi de versuri ca din vremurile bune: "Vinul și pâinea care/ma nasc săturându-mă", "totul pământ se face/și pământul nu-o mai pot suporta", "Duminică trupul meu secetos/il trag după mine". (*Maria Herța și Maria Vartic, Nasăud*) • Dacă tot ați câștigat laurii unui concurs, bucurați-vă de ei. Nu cred că mai e loc și pentru alte păreri despre proza dv. în engleză. Dintre hai-ku-uri, doar trei-patru sunt interesante, *Noaptea, Și ploaia, O roză scuturată și Lăcusta*, dar și acestea mergând cu delicatețea până la marginile puerilității. La întrebarea privind "promovarea tinerilor talente" prin concurs, cred că sunteți în măsură să vă răspundeți singură. Dacă nu reușiți totuși, promit să vă ajut. (*Monica Dobos, Baia Mare*) • *Orgoliosul și timidul* declarat care sunteți dă în ușoară isterie după un an de tăcere de la debutul în revistă. Nu-mi amintesc să vă fi promis publicarea număr de număr. Faptul că n-ați mai dat nici un semn de viață am interpretat-o în modul cel mai prăpăstios cu putință. Scrisoarea de la sfârșitul lui septembrie m-a bucurat foarte, chiar dacă tonul ei a avut darul să mă uimească. Trebuie că ați văzut că poezii, de toate calibrele și vârstele, publicați de *România literară*, apucă să apară cam o dată pe an, și chiar la un an și jumătate. Aveți, deci, puținică răbdare, și confirmându-ne din timp în timp că sunteți în viață, și între timp n-ați comis texte cu mult mai bune decât cele pe care mi le-ați lăsat acum un an, rămâneți în așteptare același apreciat al nostru colaborator. (*Paul Blaj, Tecuci*).

În curtea redacției din Bd. Ana Ipătescu: Valentin Silvestru, Mircea Iorgulescu, Gabriel Dimisianu, S. Damian, Ioana Creangă, Leonid Dimov, Valeriu Cristea, Virgil Mazilescu, Dana Dimitriu, Virgil Vasilescu, Mircea Mihalaș, Theodor Balș, Gheorghe Catană, Cristina Athanasu (ianuarie 1971)

Publicistica lui Octavian Goga (II)

PUBLICISTICA lui Octavian Goga e cea a unui luptător. Speță aproape dispărută la noi, în perioada postbelică, din pricini arhicunoscute, reapărută abia după 1989, într-un amestec derutant de înfățișări, dintre care unele pe cit de clamoroase, pe atât de impure, impregnate de mentalitatea totalitară, împrejurare ce ni-l înstrăinează oarecum pe "poetul pătimirii noastre". Crezul său sincer pare artificial pentru că a fost în parte acaparat de retorica oportunistă a național-comuniștilor. Combativitatea sa, menținută la o cotă înaltă de combustie, pare, la rindul său, suspectă, raportându-se automat la gresivitatea postideologică a acelora. Pe de altă parte, naționalismul, luat în sine, al poetului, cu accente paseiste și xenofobe, pe linia Eminescu-Iorga, este el însuși invalidat de perspectiva noastră deschisă, europeană, rămânând un simplu document de epocă. Un poșalion tras de cai, minat de surugii cu chiote stridente, ar putea intra în competiție cu vehiculele moderne? Textele lui Goga emană dintr-o vechime "profetică", erup bolovănos, aducând primordiale "impleturi de fulgere", acolo unde noi dorim a discerne idei cumpanite, analize temeinice, perspective plauzibile. Goga ne pune în încrețtură, aidoma unui personaj din altă vreme, care, dacă acceptăm teoria timpurilor și spațiilor paralele, ar fi descins întempestiv între noi...

Unde-l putem găsi, în asemenea condiții, pe viabilul Octavian Goga? Există un Goga rezonabil, în postura sa de gazetar și orator? Dacă da, în ce măsură l-am putea conexa actualității noastre? Dar, înainte de-a răspunde, să vedem care sînt acele aspecte ale prozei militante seminate de bardul de la Rașinari, de care ne despărțim. E bine să facem puțină ordine în această stufoasă materie, care, la un contact grăbit, poate indispune. Fiu al Ardealului antebelic, Goga a fost subjugat de idealul național ca de unul ce derivă, în chip natural, din diferențierea în duh a neamurilor: "Toate neamurile care trăiesc sub ochii noștri se deosebesc unele de altele. Se deosebesc prin sufletul care le călăuzește cărările. Acest suflet deosebit se învederează în alt chip la toți. Fiecare neam își are limba lui, legea lui, portul lui, cîntecele și jocurile lui, datinile străvechi. Schimbîndu-se aceste, s-a schimbat sufletul aceluiași popor. Acel popor nu mai trăiește, căci s-a coborît în el duh străin. De aceea, în lupta mare a neamurilor, se țintește totdeauna la aceste cetăți, cari, pierzîndu-se pe rînd, se prăpădește și poporul. Rămîn oamenii numai, dar fără duhul care-i ocrotea". În sensibilitatea poetului s-a întipărit, încă din copilărie, fenomenul persecuției naționale, ca unul dureros la extrem. O întâmplare pe care ne-o povestește este clarificatoare: "Eram în clasa a opta la liceului de stat din Sibiu. Profesorul nostru de istorie era Tompa Árpád și din ora lui spun acum următoarea poveste destul de edificatoare... Profesorul vorbea la catedră din istoria Ungariei. Spunea de epoca principelui Taksony, sau de bătălia de la Augsburg. Era o zi frumoasă de toamnă, cu senin și raze de soare... Se apropia amiaza, Nervii mei, cu neastîmpărul lor de optsprezece ani, se cereau în liber. Abia așteptam sunetul clopoțelului, care mi-aducea libertatea. Însemnam cuvintele profesorului pe hîrtie și, pe furiș, cu un gest discret, m-am

uitat la ceasornicul din buzunar. Asta mi-a fost nenorocirea. Profesorul a sărit, ca scos din minți, de la catedră, s-a repezit rîcnind asupra mea: «Trădătorule! Te plictisești, nu-i așa? te plictisești și ai vrea să scapi odată cînd e vorba de istoria neamului maghiar! De istoria patriei! Înțelegi, mizerabile? – versuri valahe știi să scrii la *Tribuna*! Încălzim șerpui la sîn»... Și puțin a lipsit, că nu m-a lovit în cap profesorul meu, pragmaticul meu profesor de istorie (...). Și cînd i-am răspuns (...), cu liniștea poruncită a mîndriei mele rînite, cînd i-am răspuns: «Domnule profesor, eu știu lecția... Eu știu întreaga carte... Te rog să mă ascuți» - atunci acest om furios mi-a smuls cartea din mînă, a zvirlit-o de i s-au răsfrat foile peste bănci și mi-a urlat în urechi următoarele cuvinte interesante, cuvinte tipice: - «Ce-mi pasă dacă știi ceva, ori nu știi din zdrențele astea de foi, - eu vreau inima d-tale!»...".

NU SE ivește oare, în acest context moral, o contradicție, și anume atitudinea neprietenească a lui Octavian Goga față de afirmarea, între granițele României întregite, a drepturilor altor etnii, ajunse minoritare? Căci acesta e adevărul: "Solul dezrobirii" românilor a devenit purtătorul unei politici de discriminare pe criterii etnice, nelogice în raport cu idealul plenitudinii manifestării poporului propriu. E oare posibilă susținerea unilaterală a unor drepturi ce se reclamă dintr-o doctrină unitară? "Spiritul tradițional al ideii naționale" nu intră astfel în conflict cu propria sa natură? Cu atât mai grav cu cît ardentul bard combate însăși norma democratică: "Democrația de azi cere numai voturi indiferent de naționalitate și cîștigarea lor însemnează concesii de toate felurile făcute străinilor de neamul și sufletul nostru. Concluzia a fost că socialul a distrus naționalul". Exemplul invocat pentru a "rectifica nedreptățile" nu este altul decît fascismul: "În alte țări pentru a afirma autoritatea de stat și pentru a rectifica nedreptăți trecute, principiul electiv a fost dat deoparte. În Italia lui Mussolini a fost o viață orășenească cu tradiții seculare. Florența era stat, Venetia la fel. Pentru a salva o idee de unitate națională, Mussolini le-a desființat autonomia și a luat conducerea lor prin oameni numiți de el". Anticitadinismul sămănătorist e îngroșat într-o direcție antiminoritară: "La noi astăzi orașele sînt centre de simțire streine pe trupul nostru". Nu o dată, Goga alcătuiește statistici care infirmă declarația că nu ar fi xenofob: "Dintr-o statistică riguroasă exactă, proporția dintre funcționarii superiori români și străini, la serviciile poștale din cîteva orașe: În Bucovina: la Cernăuți, români 24%, străini 76%, la Rădauți, români 30%, străini 70%; la Vișnița, români 0%, străini 100%; la Gura Humorului, români 28%, străini 72%. În Basarabia: la Tatar Bunar, români 0%, străini 100%; la Hotin, români 36%, străini 64%; la Cahul, români 38%, străini 62%; la Tighina, români 42%, străini 58%". Astfel din ideea națională mustește excesul ei, care este "ideea de dominație națională", similară șovinismului maghiar odinioară combătut. Soluția preconizată? E dublu intolerantă, cu o valență concentraționară *avant la lettre*: "Pentru a scăpa de ei (de "străinii invadați în țară în ultimul timp" - n.n) sînt

două mijloace, unul așa zis civilizat și anume: să prezentăm Ligii Națiunilor un tablou al acestor străini necetățeni români după nici un tratat și după nici o lege și s-o rugăm să-i invite să părăsească țara românească repatriindu-se. Dacă cu acest sistem elegant n-am scăpat totuși de ei, aș face lagăre de concentrare pentru aceste elemente periculoase". Aceasta e fața inacceptabilă a politicianului Goga și n-are rost a o ascunde sau a o cosmetiza. E îngustimea ce însoțește deplorabil înflăcărarea sa patriotică.

SĂ MAI zăbovim asupra acestei denivelări a conștiinței politice a poetului ce a vituperat cu unilateral patetism inicitivitatea națională. Evreii sînt discriminați nu doar pe latura economică ("Chestiunea evreiască este reală, iar bogăția evreilor trebuie considerată ca o sfidare a sărăciei noastre generale. La orașe s-a creat o întreagă clasă de oameni de afaceri rentabile care mai toți sînt evrei"), ci și pe cea literară: "Cine ar fi bănuit, în pragul războiului bunăoară, că din primele zile ale României Mari va începe la București o ofensivă literară semită? Țin minte, făcînd comparație că ce era la unguri, tocmai pe acest exclusivism literar românesc clădeam eu superioritatea noastră. Îmi ziceam: ovreii aici cumpără grâu, desfac chereștea și storc pămîntul. E incontestabil o nenorocire această exploatare materială... Dar lumea abstracțiunii noastre se păstrează nepătată... Acolo nu intră, mă mîngîiam eu. La astfel de înălțimi li se taie respirația... Gîndul românesc rămîne al nostru și-l stăpînim noi...". Următoarea scenă ilustrează limitativă concepție: "Îmi amintesc cum într-o zi la o masă de cafea mi-a prezentat cineva, - Anghel dacă nu mă înșel - un tînar nervos cu nas și buze care țineau loc de recomandare... Știi că e evreu și scrie? Românește? am întrebat eu. Da, și are talent. Am zîmbit cu îngăduință, dar se pare și cu indoială, fiindcă interlocutorul meu mi-a pus problema neted: Cum, nu crezi în posibilitățile literare ale unui evreu la noi? Întrebarea mi-a venit repede, astfel că și răspunsul a fost prompt: Nu! S-a pornit o discuție contradictorie, ca de obicei... Mi-am arătat părerea... Ideea adaptării e un basm... Întrușii nu pot prinde misterul... O viață nu e de ajuns ca să dezlege ce-au tors veacurile". Socotind că: "Sînt așa de esențiale și de categorice deosebirile sufletești între cele două neamuri, încît zestreă proaspăt sosiților se distinge fără nici o trudă", autorul *Clacășilor* recurge la o judecată de valoare apriorică, neezitînd a osîndi ceea ce i se pare a fi, din pricina condeiilor de origine iudaică, "denaturarea noastră literară": "Astfel, avem în cărțile apărute la București criticismul de azi, tendința caricaturală, rinjetul sarcastic, fuga de natură, citadinismul, isteria erotică, accentele libidinose și accesele de pomografie. Cu felul lor de-a vedea, cu aparatul lor de înregistrare, orice subiect cit de cit local primește un nou botez intelectual care nu-i al nostru. Dau un exemplu: am răsfoit zilele aceste două volume dintr-o antologie care conține bucăți din 60 de scriitori români de origine evreiască! Cum se scrie pe copertă. Managerul lor, un domn care-și zicea S. Podoleanu, - vedeți de unde vine! cu o specială retorică de tarabă, ni-i prezintă astfel: «Ei

OCTAVIAN GOGA

NAȚIONALISM
DEZROBITOR

ALBATROS

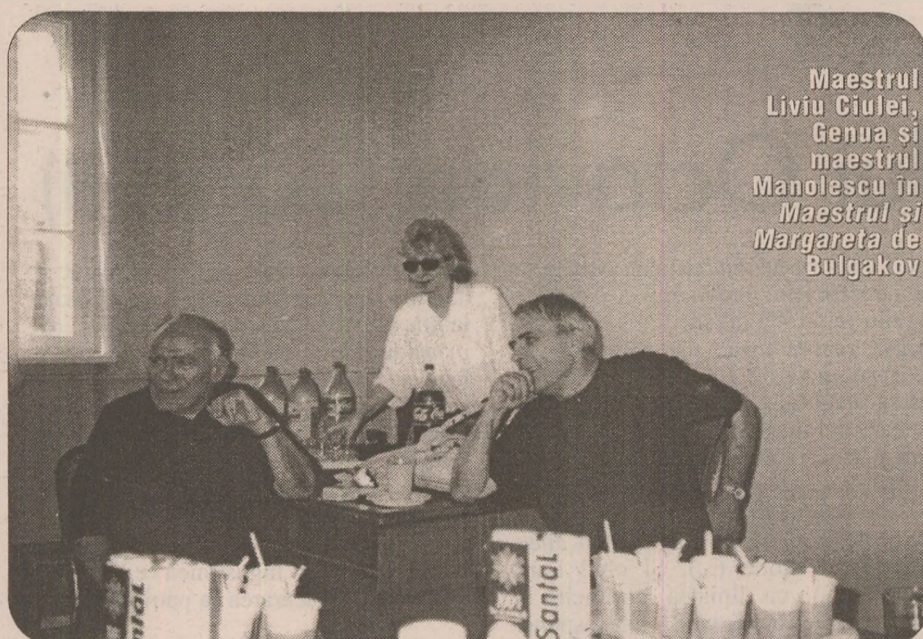
au adus o remarcabilă contribuție literaturii autohtone. Fie că au făurit o pagină de proză sau cizelat un vers, au spart uneori vechile tipare ale limbii literare românești, ridicînd-o la nivelul artistic de azi». Ați înțeles, domnilor colegi și voi bătrîne portrete de pe pereți, cu cită cuvință de oaspete se rostește omul din Podolia: «Au spart vechile tipare ale limbii românești, ridicînd-o la nivelul artistic de azi»... Săraca, «limba veche și înțeleaptă» a lui Eminescu, adevărat: i-au spart tiparele... Nu vă voi obosi cu multe citații din antologia pe care o recomand atenției acelora care vor să desprindă și să puie la cîntar o manifestare psihică departe de noi, ca Araratul de Bucegi. E o așa zisă poezie în care o imaginație dezlanțuită și ultracolorată asvîrle viziuni chinuite fără șir: «*Trece fantoma principesei otrăvite cu oleandru, / Principesa a murit de parfum...*». Toate la fel, vagi și veștede, înmuguriri întîrziate din psalmii lui David...". După cîteva exemple din Camil Baltazar, H. Bonciu, Sergiu Dan, sentința e casantă: "Concluzii nu mai sînt de tras, decît doar constatarea sumară: *Aceasta nu e literatură românească*". Metodologia e necrutătoare: "Deparazitările nu se fac cu apă de trandafiri". Citatele din André Gide nu fac decît să confirme aerul exclusivist al atitudinii etnic-estetice: "Trebuie să recunoaștem că există în zilele noastre în Franța o literatură a evreilor care nu e literatură franceză, care-și are calitățile, semnificările și directivele ei particulare. (...) Căci, ce mă importă dacă literatura țării mele se îmbogățește, dacă această îmbogățire e în paguba semnificării ei. Prefer ca în ziua în care nu mai are forță îndestulătoare francezul mai bucuros să dispară, decît să-i dea dreptul altuia să-i joace rolul în locul lui și în numele lui". O astfel de atitudine se manifestă și în raport cu Dobrogeanu Gherea, "acest simpatic nomad al criticii românești", exponent al unei "psihologii a călătorului care a făcut popas la noi", muștrat nu pentru tendenționismul care-i eclipsa capacitatea de percepție estetică, ci pentru o opacitate "rasială": "Ce ecou putea trezi în nervii și în mintea lui acești diti-rambi ai rasei, de care s-a poticnit el, Ahasverul azvîrlit de peste Nistru în furnicarul nostru de patimi, și prin ce miracol psihic ar fi fost în stare să înregistreze străinul epopeea lui Mircea de la Rovine? Subconștientul lui Gherea putea oare să vibreze la accentele arhaice de la «mie patrusute», cînd un voievod basarab își apăra cu arcașii lui «săracia și nevoile și neamul»? În ce lume de spectri necunoscuți îl invita poetul în avîntul lui de retrospecție? Nu, operația era prea dificilă, orice efortare rămînea fără rezultat, fiindcă bietul Solomon Solomonovici, fugarul stepelor rusești, așezat la noi, venea cu un alt instinct istoric de pe alte tărîmuri. În mod firesc, deci, Gherea opunea un *non possumus* sufleteșc operei integrale a lui Eminescu".

Din culisele „României literare”

Adriana
și Alex în
*Poamea
de unu
de St.
Aug.
Doinaș*

Maestrul
Liviu Ciulei,
Genua și
maestrul
Manolescu în
*Maestrul și
Margareta de
Bulgakov*

Ada și Monica în *Subiect și
predicat de Virgil Ierunca*

Dimi în *Omul aproximativ*
de Tristan Tzara

Ancuța și Mihaela în
*De la lumea închisă
la universul infinit*
de Alexandre Koyré

Cristi, Marina, Ileana, Ada, Măsto
în *Homo ludens* de Johan Huizinga

O ședință de redacție
și *Oameni de hîrtie*
de William Golding

Oaspeți și gazde în *Chipuri și măști ale tranziției* de Andrei Pleșu

Andreea, Cristi, Ioana,
Constanța, Niki în *Cărțile au
suflet* de Nicolae Manolescu

Geta, Adi și Tepe în *Infernul
tandreței* de Alain Bosquet

Ioana și Alex
în *Mary Poppins
își ia zborul*
de P.L. Travers

Pagină realizată de Ioana Pârvolescu

“CLANDESTINI”

S TRĂDUINDU-NE, Virgil Ierunca și cu mine, să facem o ordine imposibilă în vrafă de hârtii (jurnale, corespondență, manuscrise – ale noastre și mai ales ale altora) care ne blochează nu numai podul și pivnița dar și garajul, devenite tot atâtea arhive de neconsultat, am dat, zilele trecute, peste o pagină de caiet ce mi-a adus aminte de trecutele vremuri ale “clandestinilor”.

Cine erau “clandestinii”? Îi numeam astfel pe scriitorii din România ce veneau, odată ajunși la Paris, să ne vadă. Erau nenumărați. Buni, mai puțin buni sau răi. Univesul nostru de atunci suferea inevitabil de manieisme, era clar împărțit în “noi” și “ei”. Mai soseau și “soli” de la “ei”, de la cei “răi”. Rari. Pe unii, nu-i primeam cu nici un chip, Zaharia Stancu, de pildă. Altora nici nu le venea să se prezinte, ne trimiteau doar mesageri. Așa a făcut Eugen Barbu, cerându-ne după scandalul cu *Groapa*, prin “trimisul” și prietenul său, Edgar Reichmann, să nu-l atacăm dacă scrie mai “pe linie”, vrea doar să ajungă puternic spre a reedita performanța maghiară, scoțând o publicație contestatară de tipul “Irodalmi Usjag”. Ce s-a ales dintr-un astfel de proiect (dacă va fi fost așa ceva și nu o simplă farsă) a putut constata orice cititor al “Săp-

tământii”. Au existat și excepții. Pe Adrian Păunescu l-am văzut pe la începuturile carierii lui, la insistențele lui Mircea Eliade căruia îi luase tocmai un interviu. Naiv ca totdeauna, Mircea Eliade crezuse în “curățenia sa sufletească”. O noapte întreagă ne-a povestit nu numai audiențele sale la Ceaușescu dar și toate anecdotele anticomuniste de la București. Ceilalți erau ai “noștri”, cu prea rare excepții deloc disidenți, dar în plan de cultură opuși exigențelor puterii. Cu cei mai mulți dintre acești “rezistenți prin cultură” ne-am și împrietenit, ceea ce ne-a îngăduit când ne-am reîntors, în 1990 în țară să nu dăm de un peisaj cu totul lacunar (ca mulți alți refugiați care nu-și mai găsesc, nici rudele, nici prietenii răpuși de prigoană, sau de vârstă) ci să reintrăm în circuitul normal de relații amicale.

D E CE îi numeam “clandestinii”? În primul rând termenul trebuie spălat de orice conotație peiorativă. În exil – ca și în țară - bântuia “spionita”. Pentru a scăpa de epidemie, Virgil și cu mine am convenit să nu spunem nimănui, nu numai că am văzut scriitori și artiști, din România, dar și tot ce știam despre unul sau despre altul. Despre noi oricât, doar ne comunicam obsesi-

ile public prin radio, despre ceilalți nimic ce-ar lăsa să se simtă presimțită că-i știm și altfel decât prin ce au scris și publicat. Consemnul pe care ni-l impusesem era atât de strict încât nici prietenii noștri cei mai intimi habar n-aveau cine ne-a vizitat.

Se stabilise astfel o punte de comunicare între exilul exterior și exilul intern, un dialog neîntrerupt de pe poziții asemănătoare. Cu scriitorii noștri “cei buni” de fiecare dată când treceau prin Paris, stabileam câte o strategie pentru a-i proteja pe cât se putea. Și se cam putea deoarece Ceaușescu era convins că ceea ce spunem noi la radio este cunoscut și urmat întocmai în cancelariile occidentale, și că o persoană pe care o pomenim favorabil și insistent, este recunoscută în Apus ca o “personalitate” pe care e mai înțelept să n-o persecuți prea tare. Această optică greșită ne-a servit nu doar în apărarea rariilor noștri disidenți, ci și spre a prevedea riposte pentru non-conformiștii pe plan doar cultural. Celor mai marcați dintre ei prevedeam, cu acordul lor, să ia contact, la nevoie, cu un ziarist occidental și să-i declare ce crede de cuviință. Așa s-a întâmplat, de pildă, cu Mircea Dinescu. Noi, sau Mihnea Berindei, i-am trimis pentru interviu un gazetar de la *Libération*. Așa s-ar fi

putut întâmpla și cu Nicolae Manolescu.

P AGINA de carnet care a prilejuit aceste amintiri, cuprinde tocmai limbajul cifrat stabilit cu el, la una dintre trecerile sale pariziene (pe la sfârșitul anilor '70, începutul anilor '80). Ea cuprinde și “parola” prin care să identificăm pe cineva de încredere, venind din parte-i: “Baudelaire”. Dacă voia un jurnalist n-avea decât să ne ceară “discul cu *Nunta lui Figaro*”. Stabilisem și o listă de personaje literare corespunzând cu scriitorii despre care ar fi putut – la o altă adresă, firește – să ne scrie N. Manolescu. Ne-am distrat copios, în trei, încercând să găsim unele trăsături comune între pseudonimele alese și cei cărora le erau aplicate. Câteva merită transcrise: Dorin Tudoran = Julien Sorel, D.R. Popescu = Fouchet, Manolescu el însuși = Ladima, Doinaș = Faust, Dinescu = Rimbaud, Buzura = Popa Tanda, Eugen Simion = Bizu, Grigurcu = Saint Bernard, Bujor Nedelcovici = Meursault, Ileana Mălăncioiu = Sanseverina, Alexandru George = Muișkin, Eugen Florescu = Smerdiakov. De discuțiile la Consiliul Uniunii Scriitorilor se putea pomeni ca de “Animalele de pe Arca lui Noe”. Când “animalele” se arătau neliniștite și agitate, fiind în pericol Uniunea urma să fim avertizați ca “Arca se cufundă”. Acestea erau “secretele de Stat” – singurele pe care le aveam de împărțit.

“CARITAȘI”, “DIVERTIȘI”, “BENELUCȘI” ETC.

U N PROCEDEU metonimic simplu și comod constă în desemnarea persoanelor care sînt legate de o anume instituție, de un produs, de un loc - prin cuvîntul care numește respectivele “repere”; apar astfel noi sensuri (într-o altă interpretare chiar noi cuvinte) -care uneori se fixează în limbă. În momentul de față, mi se pare că româna acceptă cu relativă ușurință modelul transferului, inovațiile semantice avînd la început un aer glumeț, dar fiind foarte repede acceptate și normalizate. Condiția morfologică de bază pare a fi conformitatea formală cu finala prototipic masculină (în consoană); se trece astfel de la nume defective de plural (eventual de genul neutru) la substantive masculine, cu singular și plural regulat. În acest mod, *Aurolac*, *Caritas*, *Divertis*, *Salvamar*, *IRSOP*, *Benelux* produc noi unități lexicale, a căror nouă identitate e vizibilă la plural: *aurolaci*, *caritași*, *divertiși*, *salvamari*, *irsopi*, *benelucși*. Transferul se poate realiza, deci, de la numele instituției sau grupului la angajații sau membrii acestora, la clienți ori subiecți, de la numele unui produs la cei care îl folosesc, de la numele statului sau al uniunii de state la cetățenii lor etc. Se observă cu ușurință că lista de mai sus cuprinde cuvinte cu inegală răspîndire. Substantivul masculin *salvamar* pare absolut normal; este de altfel înregistrat ca atare în noua ediție a *Dicționarului explicativ* (DEX 1996), ca al doilea sens al cuvîntului (primul, numele instituției, fiind asociat genului neutru): “persoană calificată care face parte din salvamar (1)”; sinonimul și concurentul *salvamarist* e indicat, pe bună dreptate, ca fiind rar. DEX-ul, care preia sensul metonimic din suplimentul său apărut în 1988, se arată astfel destul de permisiv. Aproape în același timp, dicționarul academic (*Dicționarul limbii române*, DLR, tomul X, partea 1, 1986) nu include noul sens, preferînd să păstreze o relație simetrică între bază și derivat, în cuplul *salvamar* - *salvamarist*, ca și în *salvamont* - *salvamontist*. Se poate însă proba oricînd utilizarea largă a masculinului *salvamar* (pl. *salvamari*), de pildă prin citate din presa actuală (“*Salvamarii* din Saturn”; “unul dintre *salvamarii* plajei”; “colegii *salvamarii* din Mangalia Radu Ion”; “curajosul *salvamar*” - în “Evenimentul zilei” = EZ 1847, 1998, 1). De ce în unele cazuri se preferă derivarea (vînzătorii de la Aproz, de

exemplu, deveniseră *aprozariști*, nu *aprozari*) și în altele simplul transfer semantic asociat schimbării de gen - nu se prea poate explica.

Aurolac (de la denumirea produsului chimic *Aurolac*) e un cuvînt foarte frecvent (“pentru o bucată de slănină un *aurolac* a fost înjunghiat” - “Libertatea” = L, 2128, 1997, 24; “*aurolaci* ce-i picau în gheare” - L 2068, 1997, 1); a fost înregistrat în DCR₂ (Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente*, 1977) și a produs chiar și un feminin *aurolacă*. Destul de cunoscute - nu se știe și cît de stabile - sînt transferurile asemănătoare, de la numele unui grup umoristic popular ca *Divertis*: “titlul melodiei *Divertișilor*” (L 1948, 1996, 1) sau de la un joc devenit un veritabil indicator social precum *Caritas* (“A.H., unul dintre «caritașii» parchetului păstorit de dl. I.D.” - RL 2293, 1997, 6). În ultimul caz, e interesant fenomenul de largire semantică, cuvîntul ajungînd să desemneze, prin analogie, și alte fenomene decît cel strict local, românesc. În glumă, desigur - dar mizînd pe posibilitatea de a fi înțeles - un ziarist scrie despre *caritașii* din Albania - “un țaran a fost ucis de forțele speciale guvernamentale, iritîndu-i și mai mult pe *caritași*” (RL 2113, 1997, 1) - deși acolo scandalul bănesc a avut alte denumiri. La noi a fost însă folosit chiar și derivatul cu sens generalizat *caritașie*: “Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și-a propus să termine cu *caritașia* albaneză” (RL 2177, 1997, 4).

Accidentale și glumețe, fără pretenția de a se impune, par a fi cuvinte ca *irsopi* (desemnîndu-i pe cei supuși sondajelor de opinie de către IRSOP), sau *benelucși* (fotbaliști din Benelux, în speță din Olanda): “La Toulouse, nocturna cu *benelucși*” (titlu în EZ 1825, 1998, 15).

Procedeul - caracteristic registrului colocvial - are avantajul economiei; prin el, ca și prin derivarea regresivă, prin abrevieri, trunchieri, prin reducerile eufonice de silabe în derivare (care au produs forma *ceaușist* în locul unui posibil *ceaușescist*), sînt utilizate spontan posibilități interne ale limbii, creîndu-se o contrapondere necesară tendințelor savante și mijloacelor mai greoaie de derivare și compunere.

PĂCATELE LIMBII

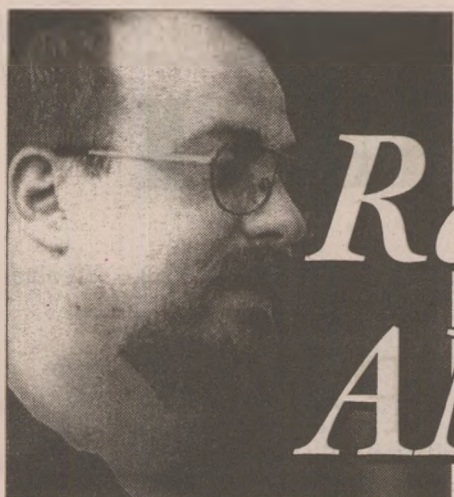
de Rodica Zafiu

N U ȘTIU cît timp și-a mai adus aminte Nicolae Manolescu, nouă însă ne-a ieșit din minte prea repede limbajul cifrat. Altfel nu s-ar fi întâmplat ceea ce îmi spunea zilele trecute la telefon N. Manolescu: uitînd de parolă, celor care ne pomeneau de Baudelaire în legătură cu el, îi încredințam câte un volum cu *Les fleurs du mal*, de nu mai știa cum să le mai plaseze la prieteni. Aveam e drept și circumstanțe atenuante: nu dispuneam numai de o parolă, ci de câteva zeci cu atîția alți scriitori. Mai bănuî că jocul nostru de-a clandestinitatea intervenise într-un moment de destindere și voie bună, după ce ascultasem probabil *Nunta lui Figaro* jocul era inocent pentru noi, descoperit de Securitate s-ar fi transformat într-un complot desigur imperialist.

Reamintirea episodului nu ține însă numai de pitoresc ci se încadrează într-o viziune comună celor din țară și celor din exil ce nu s-a mai repetat după revoluție. Chiar în cercurile și revistele care țin la integrarea exilaților în peisajul literar românesc, aceștia reprezintă ceva aparte, fie prea lăudați de unii, fie huliți sau nenumiți de alții.

Țineam doar, citînd lista cifrată, să reactualizez acești ani (au fost mulți) când eram, mai simplu, *împreună*. Poate că și această îndelungată complicitate merită să nu fie omisă.

Radu ANDRIESCU

SATIN,

...se tot țin cîinii după mine, în ultima vreme;
ca necazurile, ca norii, ca umbra; ca noaptea.
Un roi întreg de cîini. Nu mușcă, doar își dezvelesc dinții.
Sar din sertar, își arată ochiul într-un colț de luminozor.
Roiuri întregi. Cînd mai rod un tricou pus pe sfoară la uscat, sau
vreun șlap furat de pe hol, mai că mă bucur; mai
că-mi vine să-i pup pe trufă; mă ajută să scap
de șerpăraia asta de lucruri,
carapacea țestoasă
sub care ne fierbe creierul,
buătăria asta fără ferestre, becul de pe
virful limbii,
șoarecii dintre degete:
cum să pricepi tu toate astea, satin?

Satin, numele tău ne arde pielea; sau pieile,
cozile, ghieruțele. Roșul
tău ne împînzește visele, dar mai mult
secunde, ele
primele. E ca dreptul de copy, sau copyright,
e aproape ca un nume de origine,
te urmărește în cele mai neașteptate
locuri.

Satin, poți zăcea pe balustradă, cu capul căzut între
umeri, cu tone de noapte pe gînduri,
cu genunchii lipiți,
și spune cît vrei "get lost!", adică vrea:
ziua de mîine tot
un fel de noapte spoită cu auriu va fi.

Ca-n orice firg din lumea asta, și lașul are cîteva
locuri obligatorii: o primărie, o gară, chiar trei,
o poliție, un centru, nenumărate margini, un
McDonald, bănci, oficii poștale, cartiere,
rîuri și pîraie, spitale, plus,
în plus totă de toate,
sau așa vreau să cred, pe tine, satin,
cu speranța pusă la zid, dar cu afit
mai vie.

(Uitam, un cimitir foarte mare, și încă vreo două, teancuri de pietre și copaci,
evident cîini, mulți popi, o grămadă de cerșetori. Ștergători de parbrize și mulți,
foarte mulți posibili fotbalști).

Sînt locuri în firg care seamănă cu Valea Împăraților:
dar cu monumente de tinichea și teracotă, acoperișe tuguiate
(dacă le privești de unde trebuie)
ca și cum luna le-ar suga în vintrele ei de praf și lumină.
Iar deșertul cubic al oricărei așezări omeneste pulsează
cu stinghereală, vină, cerere de iertare
că este. Mușuroaiele oamenilor
sînt greu de descifrat.

Satin, era o vreme cînd îmi închipuiam viața ca o plutire.
Era fericire prematură.
Ziceam că timpul e un fel de derdeluș
care-ți umple nădragii de zăpadă și sufletul de căldură.
Se pare că mulți și-au imaginat
aproape aceleași lucruri, satin. Cînd mă trezeam,
eram numai cerneală pe la gură,
de, ca puștiul care se tot gîndește, își închipuie
și, pierdut printre rînduri, moșmolește stiloul chinezesc
pînă-i plesnește penița.

Știi, satin, povestea asta nu-și caută un sfîrșit. Poate eu,
din slăbiciune, încerc să-i găsesc unul, dar
n-are nevoie de sfîrșit. Nici punct, nici semn de întrebare
la capăt. Dar dacă ar fi să o rotunjesc,
chiar așa colțuroasă cum e ea, aș rămîne la
blocul din anii '50 care se vede pe fereastră. Pe unul din colțuri
e un burlan. Vechi și el, aproape negru. Iar de burlan, unul din
locatari a agățat o antenă. Veche și ea,
aproape neagră.
Ce să însemne asta, pantofior de satin?

Satin, aproape că pot mirosi acetona și amoniacul gîndurilor tale,
așa de aproape te simt.
Ai pielea neagră și plină de sarea tristeții;
cumva e și o parte de noapte, nu prea bine ascunsă, aproape la vedere.
Ești un covrig de durere, satin.
Hainele ți se lipeșc de greața asta care mă dă de-o parte, ne alungă.
Vorbești tot timpul molcom, aproape că m-ai păcălit.

Zici s-o ștergem cu toții, să te lăsăm
în pace, sprijinită de copacii de
departe.

Chiar te-am crezut. Un ghem de
nemulțumire.

Un oracol al prozei.
"Poezia? chestie pentru puști. Tatăl?
Îl iubesc la nebunie și îl urăsc."
Satin, țiganii ăștia în rulate de lux,
Regii țiganilor, cum
își spun, au vorbe înțelepte:
zic ei:

"spune-mi"
(zic ei):
"spune-mi-spune-mi-spune-mi" -
și spun, spun de dragoste, de
cămuri fierbinți, de împletituri,
de făr-de-tăgadă, de NNarrciss
împletit într-o strînsoare de sine
care-l sfîrșește.

Satin, picioarele tale miros a pluș, elefant uriaș, albastru, de puf
sintetic,
totemul acela acrilic în care se prinde mirosul de mici,
gulașul cu picioare strîmbe și groase,
pledoaria cam naivă pentru adevăratul McCoy, Mackay, McKie.

Știu că sînt îngîmfat, dar am sentimentul - nu impresia,
nu senzația, nu că așa aș crede, chiar am,
chiar am "sentimentul",
bălit, încimentat, prins la nasture, încremeneala asta de convingere -

că am călcat pe talpa ta, satin,
pantofior roșu,
clipă,
clipită,
clipoceală,
chestie,
adică,
serios acum,
poem.
Serios.

Asta mă sperie. E călcătură ca de verdeață, de frunză. E
talpă de drac verde. E satin verde, asta e.
E intoleranță molcomă, bătătură și îmbătare laolaltă.
E ca și cum ai cînta surzilor, afit de frumos e,
în proiect.

Despre gugustiucii de pe tuguiele de beton, ca despre
propriile aripi, sau iluzii, sau deziluzii.
Cenușii, murdari, gulerati, rezistenți, satin,
vădit imaterială, tu nu ai cum cădea.

Satin, cu rușine și frică întreb, talpa ta
e roz? rozalie? Satin,
talpa ta
trebuie
să fie roz, frăgezimea asta mă trezește, un București care
cade în gol, peste firg, apa de subțire e
talpa ta,
satin.

Romant, efigii, Shelley, Byron, Eminescu, firziu,
Apollinaire, Ovidiu, Sfinții Apostoli, Nichita,
pași de 8,
de 16, figuri, obiecte-cult, chestii,
efigii;

sau spini, ciulini, bălegar cald,
rece, nou, vechi, ciuruit de gînganii cu multe lăbuțe,
satin,
cuvîntul ăsta, floare nesigură de salcîm,
mă liniștește,
nu prea știu de ce, e pe limbă, e gust, e dulceață fină.

Satin,
ești mică,
infinat de mică
și așa de frumoasă,
nesfîrșit de frumoasă;
pantofior roșu de satin,
drăcușor cu umbră verde ca frunza de nuc...

CERSETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Caligrafie pentru Iubita Ideală

Se dansează-un
Pic
Din grumaze
Și buric

Dragostea ta ca o fîntîn-atîmă
De-o tijă mlădioasă de mărar.
Soarele-n raze groase cît o birnă
De-acoperiș îmi cad, cu tot cu var

Și țigle-ncinse pîn'la verde,-n cap.
Bat telegrafe în cantoane lucii.
O, îngere, ajută-mă să scap
Din după-amiaza plină de năucii

Fluturi murați, cu-aripe ce-și desfrînă
Mireasma,-n spațiul vechiului
hambar.

Dragostea ta ca o fîntîn-atîmă
De-o tijă mlădioasă de mărar.

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
3. Ornea

Arghezi în 1933-1942

ÎN 1962 a apărut primul volum al unei ediții de opere ale lui Tudor Arghezi. Se numea însă nu *Opere* ci *Scrieri*, semnalind încă o dată, refuzul poetului față de pompă. Cum nu-i plăcea apelativul “maestre”, tot așa respingea denumirea de *opere* pentru cartea sa. A optat, deci, pentru *Scrieri* (denumirea pentru care optase și Mihai Ralea, în 1956-1958, pentru ediția *Scrieri din trecut*). În prefața la volumul inaugural al ediției, autorul preciza: “S-a renunțat la titulatura generală, falnică și infatuată, de *Opere*, adoptându-se una mai apropiată de obiect, *Scrieri*, drept ceea ce sînt. *Opera*, *Creația*, *Măiestria* sînt cuvinte care sperie munca și sfiala, monumentele utilizate pentru mîngîierea minusculelor vanități, o arvună anticipată la statuie...” Ediția fusese pregătită de autor, ajutat de un devotat redactor al editurii E.S.P.L.A., dl. Gheorghe Pienescu. Își propunea să fie, de fapt, o ediție definitivă de autor, după modelul celor publicate în anii treizeci la Editura Fundațiilor Regale. Ani de zile, pînă la moartea marelui poet (1967), redactorul aducea textele dactilografiate de editură, autorul le recitea, repartizîndu-le locul în volume. Între timp, în locul E.S.P.L.A. a apărut E.P.L. Ori, m, se cuvine spus că din 1962 pînă în 1969 au apărut 22 de volume, la început, cît a mai trăit autorul, într-un ritm accelerat. Apoi, din 1970, ediția a fost preluată de Editura Minerva, unde, în alți 24 de ani, au mai apărut 17 volume (în 1974 trei volume, în 1975 și 1976 cîte două volume, apoi cadența s-a accidentat, cenzura ridicînd mereu obiecțiuni la programarea în volum a publicisticii poetului). După revoluția din decembrie 1989, au survenit, aproape insurmontabile, dificultățile economice. În 1994, a apărut volumul al 39-lea și acum, în 1998, al 41-lea și următoarele două. Ele cuprind texte eliminate din sumarele volumelor 24-34). Și mai sînt, se pare, de apărut trei volume și ediția se va fi încheiat, aceasta, din păcate, va rămîne ediția de referință pentru opera lui Arghezi. Normal ar fi fost să fi avut la îndemînă o ediție critică din opera celui mai mare poet al românilor din secolul care stă să se încheie. Dar, facem o mărturisire, cînd s-a ivit tentativa, în anii șaptezeci, să se inițieze (de către dl. Gh. Pienescu) a unei ediții Arghezi, cu tot arsenalul științific necesar, s-a opus – mirare – chiar fiica poetului, dna Mitzura Arghezi, care continuă să dețină întregul depozit de manuscrise din opera părintelui ei, fără de cunoașterea căruia nu se poate reconstitui secțiunea de variante într-o ediție critică. Proiectul a capotat și nu cred că, astăzi, cineva (chiar dacă s-ar domoli refuzul dnei Mitzura Arghezi) s-ar încumeta să alcătuiască o ediție critică a operei lui

Arghezi (cum avem una, remarcabilă, din opera literară a lui Blaga). E probabil că pentru multe decenii de acum încolo (dacă nu chiar pentru totdeauna) această ediție (care, cam de multă vreme apar sub îngrijirea dnei Mitzura Arghezi și a d-lui Traian Radu) va ține locul (deși nu este) de ediție de referință pentru opera lui Arghezi. Și e un mare păcat. Istoria literară și exegeții operei lui Arghezi vor judeca faptul, spunîndu-și opinia.

Cum se știe, Arghezi a fost un strălucit gazetar, scriind imens timp de șase-șapte decenii, cam peste tot, nu numai în ale sale *Bilete de papagal*. E probabil, de aceea, ca majoritatea volumelor acestei ediții să fie ocupate de reproducere a publicisticii sale. A decis să fie publicată sub denumirea, dreaptă, de “proze”. Așa și este publicistica lui Arghezi, o secțiune reprezentativă din proza sa, cu care, de fapt, se confundă. Acest al 41-lea volum cuprinde, cum se precizează în subtitlu, “tablete de cronicar. III (1933-1942)”. Sigur că în aproape zece ani de publicistică, gazetarul Arghezi a abordat felurite subiecte, tratîndu-le cu penelul său de artist. În 1933 i se părea de pildă, că “viața politică, socială și artistică, excepțînd cîteva fagăduieli în gaoace, a rămas pînă la finele anului consumat, cam acolo unde se găsea acum douazeci de ani, ca și cum patru universități cu zeci de mii de frecvențe anuale și cu aproape două sute de mii, dacă nu ne înșelăm, de titrați noi, n-au contribuit cu nimic la o înviorare a spiritului public”. Și chiar dacă n-avea integral dreptate, e bine să aflăm opinia lui Arghezi despre spectacolul vieții publice la începutul anului 1939. Sau iată, în mai 1934, aprecierea sa amară despre relația om politic-scriitor: “În două singure forme tolerează omul zis politic pe literat: întîi, hamal și odăiaș de gazetă, sub direcția unui făcător de voturi și de afaceri sau, în cazul cel mai pur, a unui analfabet sonor – și al doilea, chibîț la masă și la club. Gravii și adincii dintre scriitori sînt închiriați pentru articole gîndite la bărbier de geniu imbecil al cîte unui nevropat, măsurați cu centimetrul, salariați ca niște slugi și dați afară la telefon.” Altădată, în aprilie 1936, scria despre “C. Stere, cugetătorul” (cu o lună înainte de moartea scriitorului luptător): “Domnul Stere nu este numai dl. Stere; este și sterismul, adică tragedia intelectualului izolat în propriul său orizont. Oamenii din jurul domnului Stere s-au modificat, înțelesurile au descrescut, concordanța s-a rupt. Domnul Stere, fondatorul cu profesorul Cantacuzino al revistei *Viața Românească*, face parte din școala matematică a cugetării, pentru care un lucru comportă un singur înțeles și numai unul: o școală care a orientat cultura și viața timp de cîteva sute de ani, pînă la război. Individualitate masivă și dură, făcută pentru autoritate și pentru o expresie dictatorială a existenței, Domnul Stere s-a retras din circulația forfotită, împrejmuindu-se dincolo de bine și de rău... Domnul Stere și-a ales drumul fără sfîrșit și fără pauză al înconjurului lumii, înfățișat totdeauna pe linia, de unde vin constelațiile și vîntul... Acest om, căruia nu-i lipsește

nici una din avuțiile intelectuale și de prestigiu ale unei elite întregi, putea să fie idolatrizat, purtat pe pavază, pe umeri, învaluit cu steaguri, cu lacrimi și nimburi. A refuzat.” Și era de așteptat ca, în octombrie 1937, să fixeze, într-o pagină memorabilă, condiția indeletnicirii de ziarist. “Ziaristica, observă Arghezi, e o indeletnicire independentă și face apel la însușiri cu totul originale, necerute de la nici o altă sînguință a talentului și inteligenței. Substanța îi este proprie, dar încă nu i-a fost extras alcaloidul pur. Singuri francezii au izbutit să facă din ea o artă. Parisul produce ziarele cele mai conforme stilului cotidian, de a scrie pentru evenimentul care nu te privește și pentru cititorul care te uită... Ziaristul își începe ideea și subiectul de unde zvicnește și place: sintaxa noțiunilor lui aparține fanteziei”.

S-A ÎNFRUNTAT, cum se știe, între războaie, cu N. Iorga. Și asta ca un răspuns la atacurile sistematice ale savantului împotriva operei lui Arghezi, considerată “literatură bolnavă” și expresia chiar a prostituției din literatură. În 1937, în toiul campaniei iorghiste împotriva operei lui Arghezi, acesta observa sastisit: “Cîte cepe degerate plătește vitejia domnului Iorga și a dobitoacelor domniei sale de presă, care au insultat zi cu zi, un an și jumătate un absent, vede cititorul acum, cînd, plictisit, absentul și-a scos cureaua și le-a ieșit în drum. Iată-i din spate, fugind cu geamantanele, mici, bine închise, ca o trusă de măscărici, cu nota hotelului neplătită. Dacă acesta e semănătorismul moral, șeful școlii nu are de ce se felicita”. Și în același an, în tableta *Răspuns*: “Domnul Iorga are însă și un curaj: să nu-mi cenzureze, pentru demagogia necesității grele de a scăpa de un impas, sentimentele naționale, din exploatarea cărora domnia sa a provenit. Ești național prin ceea ce are mai veșnic și mai propriu naționalitatea: prin limba pe care o scrii și pe care nu o scrii ca un plagiat... De altfel opinia, oricare ar fi, a domnului Iorga, mi-e perfect indiferentă”. Polemica a durat mult și a fost înrîcnată. În 1938 Arghezi dezvăluie cu probe că a primit din citadela lui Iorga (*Neamul Românesc*. *Cuget clar*. *Noul Sămănător*) mesaje prin care i se propunea să înceteze polemica. Dar, curînd, N. Iorga a pornit din nou campania discreditîndu-l pe Arghezi ca pornograf. Atunci, poetul a reluat ostilitățile, înfățișîndu-l pe Iorga în cuvinte și calificări meritate, pe care prefer să nu le reproduc. La un moment dat, Nichifor Crainic a pretins, în 1937, că Arghezi, prin poezia sa, este un emul al său, care s-ar fi inspirat din volumul *Șesuri natale*. Ofensat, Arghezi a răspuns, în *Bilete de papagal*, prin tableta ironică *Maestrul Nichifor*: “Aflu astăzi că sînt elev al domnului Nichifor Crainic. Poate să fie, fără să fi apucat să știu, adevărat, dar nu mi-am putut stăpîni un franc hohot de ris. Sînt elevul domnului Nichifor Crainic pentru că am scris la revista domniei sale și pentru că domnia sa a scris *Șesuri natale*. Îi cer o permisiune domnului Crainic... N-am citit *Șesuri natale*. E rușinos dar nu le-am citit și îl asigur că

**TUDOR
ARGHEZI
SCRIERI**

Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. 41 Proze. Ediție îngrijită de Mitzura Arghezi și Traian Radu. Editura Minerva, 1998.

nici de-acum înainte nu le voi citi; sînt curiozități care-mi lipsesc. Și n-am citit nici revista *Gîndirea* niciodată, nici cînd am fost colaborator. Și nici de data asta n-am citit-o. Am aflat că sînt discipolul domnului Crainic, dintr-un articol al domnului Eugen Lovinescu”. Un răspuns mai nimicitor nici că se putea. Altădată îl denunța drept “o javră” pe Ion Sin-Giorgiu, și el pretins poet, aciuat prin publicații lui N. Iorga și Georgescu-Cocoș: “Livida javră poartă numele de Ion Sin-Giorgiu. A cerut să strălucească și nu a strălucit. A vrut să fie și nu a fost. Mai dorește și nu se mai poate. A încercat de toate dar fiind o javră agasată, se pripește... A încercat și n-a izbutit. A scris versuri și toate au fost proaste... S-a arătat în critica și n-a mers. Abordînd eseul, n-a făcut nimic... Dezamăgit, s-a întors la domnul Iorga, căruia îi servea odinioară de lombric... Are mi se pare numai vreo patruzeci de ani și a ars definitiv, din urgent devenind telegrafic, din telegrafic expres și instantaneu. A fost o javră și a mai rămas o coadă”. Sînt, apoi, în publicistica lui Arghezi din acest deceniu multe articole despre regele Carol al II-lea. S-ar putea aprecia că encomiastice și hiperlaudative cum sînt, ele urmăreau numai obținerea și răsplătirea unor favoruri regale (destule în vreme pentru clădirea Mărtisorului), cum au fost și cele ale lui N. Malaxa, despre care a scris tot admirativ. Incontestabil, că aceste articole au avut și acel scop nu tocmai pur și dezinteresat. Dar e necesar să se spună că Arghezi a fost filocarlist chiar înainte de înscăunarea prințului ca rege, la 8 iunie 1930. Și asta ca mulți gazetari și oameni politici ai vremii, n-au văzut, cam din capul locului, aspirațiile regelui spre o domnie autoritară personală și dictatorială. Dar e tot atît de adevărat că regele Carol al II-lea a sprijinit, realmente, cultura, literatura și pe scriitori, întemeind în 1933 festivitatea numită “Săptămîna Cărții”, apoi “Luna Cărții”, a înființat Editura Fundațiilor Regale (unde scriitori erau publicați în varii ediții; aici inaugurîndu-se, în 1936, colecția “ediții definitive” cu volumul *Versuri* de Arghezi), a inițiat premiul național pentru literatură și îi sprijinea pe scriitorii de după război, vizibil împotriva pretențiilor neosămănătoriste ale lui N. Iorga (vezi, de pildă, cuvîntarea regelui la intrarea lui Blaga în Academia Română, pe care Arghezi o reproduce într-un articol și o omagiază). Astfel încît encomiasticul interesat se întîlnește, în acest caz, cu meritul adevărat, care trebuia recunoscut și elogiât.

STIMATI CONFRATI ȘI (UNII) CHIA IUBIȚI PRIETENI

MI SE CERE o vorbă despre cei 30 de ani ai *României literare*. Ca unui fel de străbun intrat ireversibil în zodia amintirilor, pe care - ce altceva ar avea de făcut decît - cum se spune - să le depene... Mă conformez și încep prin a răsfoi cu melancolie (dar și curiozitate) primele numere "R.L." din 1968. Din care decolează abundent zisele amintiri. Ei bine, am în față o revistă bună, interesantă, efervescentă, care-mi place și acum, după 30 de ani, (și pe care n-aș face-o altfel, dacă ar fi să...). Titlul ei - mi-aduc aminte - mă intimidă obsedant și-mi impunea - bănuiam eu - obligații și răspunderi mari: doar era vorba de *România literară* adică *revista țării întregi*, dar și purtătoarea unor semne de libertate și înnoire, anunțate, cu patos revoluționar, chiar de șeful statului, și primite cu delirant entuziasm (și cu imensă credulitate!) de întreaga suflare românească, în frunte cu - cred că se poate spune - scriitorii. Era nevoie, deci, de o deschidere largă, națională, pătimaș devotată culturii, trebuiau atrase, poate chiar sistematic și într-un spirit mai nou și parcă-mai liberal, toate condeiele valoroase ale țării, fără obșnuitele suspiciuni și discriminări, trebuia înlăturată din capul locului formula publicației de cerc închis, de "gașcă", dar, nu mai puțin, trebuia busculată și o anume inerție comodă ce stăruia în presa literară a vremii, cu zilnicăriele ei mărunte, rutiniere, cu toropitele suficient ori resemnări și cu unele anchiloze exclusiviste, intolerante (păcate de care nu era cu totul scutită nici "baza de lansare" a viitoarei reviste, bătrîna *Gazeta literară*, în ciuda redacției sale valoroase și experimentate). Dăinuiau interminabil, de pildă, prin reviste acele așa-zise rubrici fixe (cu semnături mai mult sau mai puțin simandicoase și nu întotdeauna justificate în nelipsita lor prezență săptămînală!), niște chenare (înmulțite parazitare) din ce în ce mai lipsite de substanță și de nerv, oțioase, obosite și obositoare, flacoane cu vid și adevărate sinecure grafice (adesea nemeritate) pentru unii privilegiați. (Pentru cine nu le-a apucat atunci, ele mai pot fi întilnite și azi, din păcate, prin săptămînăle noastre). Oricum, apariția *României literare* va propune o formulă mai nouă, mai dinamică, mai gazetărește-mobilă, mai aproape de cititor, căruia tinde să-i cîștige interesul și fidelitatea, prin aceste noutăți, prin larga varietate a domeniilor și tematicii, prin rubrici colocviale destinate direct cititorului, prin cîteva mici elemente de magazin și divertisment etc. Nu în ultimul rînd, desigur, și printr-o abordare a lucrurilor mai puțin rigidă, mai destinsă și mai spontană decît se obișnuia, și mai ales printr-o considerabilă depolitizare a paginilor, permisă, circumstanțial, de cenzura oficială, din păcate, pentru o prea scurtă perioadă. Nu voi starui mai mult, - după cum știți, desigur, noua revistă s-a bucurat de un succes real și de o rapidă popularitate. Răsfoindu-i paginile de-atunci, regăsesc ecurile

acelui fericit răstimp de speranță și fervoare, de supremă tensiune creatoare, care au constituit girul și augurii *României literare*. Într-un cuvînt, mă uit la aceste pagini cu mulțumire, ca la o faptă bună, literalmente, la care am avut norocul să fiu de față. Mai există, însă, și un alt temei, pe lîngă calitatea de martor și partaș, care mă leagă de *România literară*. Și anume faptul (de stufoase semnificații) că ea, această revistă a noastră, a fost, ca să zic așa, ultimul meu act de "colaboraționism"! Odată, cu care, toate iluziile, îndelung hrănite cu bunăvoință, speranță și nai-vitate, s-au risipit definitiv. Contemplînd, și sub acest aspect, paginile din fața mea, îmi place să cred că am fost un "colaboraționist" cu fața umană!

Care vă urează drum bun și îndelungat, pe această norocoasă navă-amiral a publicisticii noastre, care este *România literară*. La mulți ani!

Geo Dumitrescu

7 octombrie 1998

* Chiar dacă, în zilele noastre, un editorialist al aceleiași "R.L.", chinuit rau de un prurit cvasi-intelectual (cu complicitați vest-regionale!) mă denunță în gura mare, chiar în paginile revistei mele "de suflet", drept "stilp al comunismului"! Înclin să cred că e vorba de o exagerare (conștientă), dacă nu chiar de o fantasmagorie și de un transplant de ranchiuna. (G.D.)

Criticii „României literare”: Mircea Iorgulescu, Sorin Titel, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Dana Dumitriu, Gabriel Dimisianu

DE LA "ORAȘE DE NIKEL" LA "ROMÂNIA LITERARĂ"

NU VĂ închipuiți cîte nostalgii îmi poate trezi această aniversare! Mărturisirea v-o face un om care, acum 52 de ani, adică în 1946, scotea fulminanta revistă-manustris ORAȘE DE NIKEL (numai cu K!), într-un singur și unic exemplar, la care era, în același timp, și director, și administrator general, și redactor șef, și corector cu normă întreagă, și corespondent voluntar, și șef al tuturor rubricilor, și difuzor permanent, și cititor asiduu. Aveam pînă și o poștă a redacției, căreia i se adresau toți cei mai sus enumerați, dar cu numele schimbate, și care așteptau cu nerăbdare răspunsurile, chiar dacă nu totdeauna se întîmpla ca ele să fie și cele dorite. După frontispiciul colorat în albastru, în roșu sau în violet (de vină erau poate și anotimpurile), venea cuprinsul scris cu miraculoasele penite Klaps, înmuiate în esențele vechi de Kores, pe o hîrtie moștenită de la regimul burghezo-moșieresc, nu prea groasă, dar nici prea subțire ca să-ți iei lumea în cap din cauza întînărilor, destul de rezistentă la purtatul

din mînă în mînă și la ascunderea ei grabnică, în caz de forță majoră.

Deși desfidea cam toate canoanele revuisticii literare de pînă la acea dată, directorul și redactorul șef neadmițînd decît publicarea propriilor opere, iar greșelile de gramatică nefiind în nici un fel sancționate (cine ar fi îndrăznit să-l pedepsească tocmai pe director?), vă pot asigura că munca depusă pentru făcutul acelei reviste mă umplea de o fericire pe care n-am mai trăit-o de-atunci. Deprinderea de timpuriu cu dulcile cazne ale unei gazete, fie și într-un singur exemplar, m-a învățat să respect și să admir, încă din adolescență, pe toți cei ce se dedică unei asemenea grele întreprinderi.

Permiteți-mi de aceea ca, în calitate mea de fost director, fost administrator general, fost redactor șef, fost corector cu normă întreagă, fost cititor asiduu, să aduc omagiul meu ROMÂNIEI LITERARE, să vă îmbrățîșez pe fiecare cu toată dragostea și să vă urez un *colegial LA MULȚI ANI!*

Costache Olăreanu

Ianuarie 1977. În rîndul 1: Andriana Fianu, Olga Andronache, Maria Croitoru, Dana Dumitriu, Adriana Bittel, Margareta Popescu, Georgeta Gheorghiu. În rîndul 2: Lucian Raicu, Gheorghe Catană, Valeriu Cristea, Octav Minculescu, Mihai Minculescu, Al. Raicu, Ioana Creangă, Roger Câmpeanu, Gabriel Dimisianu

Oglinda fidelă a destinului literaturii române

DE-A LUNGUL celor 30 de ani de existență, *România literară* a avut trei conduceri demne de remarcat, care și-au lăsat amprenta asupra orientării și conținutului ei: Nicolae Breban a marcat-o cu "grifa" ascuțită a personalității sale în lină afirmare, imprimându-i un caracter provocator; George Ivașcu i-a impus profesionalismul său capabil să se strecoare printre furcile caudine ale unei culturi dirijate; Nicolae Manolescu i-a

asigurat, în acești ani ai libertății, aspectul complex al unei tribune care nu se cantonează exclusiv în fenomenul literar. În tot acest timp, *România literară* a rămas principala revistă a Uniunii Scriitorilor, împletindu-și destinul cu acela al breslei noastre.

Mă bucur că am ocazia festivă de a o saluta la vârsta deplinei ei maturități și de a-i ura o viață cât mai lungă în acest climat de înnoire spirituală a României.

Ștefan Aug. Doinaș

PENTRU A ALUNGA IDEEA DE DAMBLA

DACĂ rămânem la cea mai puțin trufașă, dar și cea mai corectă, definiție a scriitorului - aceea "a omului străbătut de fraze" - atunci ar trebui să admitem că azi ne strângem cu o plăcere care sfidează benefic "fireasca modestie", în jurul citorva propozițiuni concise și grele pe această vreme a vorbelor mari și goale care numai chef de sărbătoriri literare n-au. Totuși, după ochiul meu, dispus azi la duioșia drăcească a finalului din *Educația sentimentală*, nu putem mulți - și cu atât mai bine! - cei care avem suflul și sufletul pentru a consacra cele trei decenii de existență ale *României literare* într-o sărbătoare a literelor. (Ce termen propriu pentru cei care ne-am petrecut ani și ani, amiaza zilei de miercuri, așteptând, lângă "fetele de la corectură", modificările de la secție și cenzură, după tratativele lui Roger cu ceea ce numeam neantul și nen' tu...). Din cele câteva fraze care mă străbat, rețin următoarele:

Timp de 23 de ani am făcut parte din corpul de literă (și de balet, da, un fel de "chorus line") al colaboratorilor permanenți. Nicolae Breban mi-a propus în 1970 să țin o rubrică săptăminală a filmelor de la televiziune și acest "telecinema" a apărut fără întreruperi pînă în 1993, cînd m-am luat cu prea multe dileme irezolvabile, ca pînă atunci, prin cinema. Propoziția asta: "am ținut 23 de ani "Telecinema"-ul la *România literară* e din cele câteva, puține, care-mi fac bine, atunci cînd caut să calc numai pe bordura trotuarului, pentru a-mi verifica echilibrul, alungind tenace, pas cu pas, ideea de dambla care ne încearcă în clipe privilegiate ale vieții în România. Am strîns - "taiat", montat, mixat - în două volume tot ce a fost durabil în tabletele acelea, ca unul care nu vād vreo jignire dacă cineva îmi spune că-s mai bun ziarist decît nuvelist sau invers; am barte puține de schimbat sau de șters - nici n-aș face-o... - din acele două volume cu care m-aș prezenta liniștit la orice comisie de revizuire literară (pe lumea asta, nu pe cealaltă, acolo e o altă poveste) condusă de orice megistrat al criticii literare de azi, gata să judece pomînd de la "prezumția de vinovație pentru deținerea de rubrică permanentă" la "Breban și Ivașcu", alături de Bogza, Manolescu, Ornea,

Blandiana, Rusan, machetată lângă cronicile lui Raicu, Cristea, Dana Dumitriu, Iorgulescu, Dimisianu, acel corp de critici care făceau ca joia să însemne pentru mulți români inteligenți: "Ce e azi în *România literară*...?" Și fiindcă "tot sîntem în picioare, cu un pahar în mînă" (citāt Mazilu) e cazul ca tuturor celor mulți și nu chiar mărunti congestionați azi la auzul unei asemenea situații - să scrii bine, cu poftă, cu iluzie, cu subversivitate, sub tiranie -, să le urez sănătate, tot atîta cît le-a asigurat atunci *România literară* pentru a rezista mental ca azi să aibă energia bolnavă și maniheistă prin care pun sub semnul disprețului amarnica rezistență prin cultură.

În fond, dacă n-am fost la Austerlitz, Waterloo și Borodino, încă putem citi neșantajați *Educația sentimentală* pînă la paragraful final: "Și, deza-probindu-și tinerețea, își spuneau la fiecare frază: Îți aduci aminte?... Se iscă o poveste care n-a putut fi uitată nici după 3 ani (sau 30 - n. mea). Ei și-o povestiră cu amănunte, fiecare completînd amintirile celuilalt și, după ce sfinșiră, Frederic zise:

- Asta-i tot ce am avut mai bun!

- Da, poate! Asta-i tot ce am avut mai bun! zise Deslauriers."

Radu Cosașu

Ianuarie 1977. Andriana Fianu, Georgeta Gheorghiu, Dana Dumitriu, Margareta Popescu, Valeriu Cristea, Maria Croitoru, Adriana Bittel, Ioana Creangă, Olga Andronache

Amintiri în dublu C

PARCĂ a fost ieri. Eram proaspăt "suspendat" de la *Contemporanul* la cererea expresă a unui mare mahar de la Consiliul Culturii care mă voia dat afară din redacție - pentru motive pe care nu le-am aflat niciodată - dar în fața opoziției conducerii de atunci a revistei (regretatul C. N. Constantiniu, Ion Mihăileanu și Roger Câmpeanu) a acceptat cu mărinimie tipică un soi de comutare a pedepsei, interzicîndu-mi doar (doar?) dreptul de semnătură pentru o perioadă nedefinită. Facea, în acea vreme, cronică literară (părăsită cu puțină vreme înainte de N. Manolescu, cel care dăduse acestei rubrici din *Contemporanul*, de-a lungul a zece ani, o strălucire fără egal în perioada postbelică), scriam și la "cartea străină" precum și, din cînd în cînd, eseuri critice de tip monografic despre diverși autori, mai cu seamă contemporani. Rămas, așadar, la mijlocul drumului ("al mezzo del camin...") în mijlocul drumului (fără "spațiu vital" carevasăzică) i-am făcut o vizită (ca la confesor) celui care mă debutase, profesorului George Ivașcu, director al *Contemporanului* în anii de glorie ai acestei reviste și director, de puțin timp, al *României literare*. Spre plăcuta mea surpriză, George Ivașcu, la curent cu povestea, îmi propune colaborarea la prima revistă literară a țării, rugîndu-mă să găsesc eu însumi o idee de rubrică permanentă. Cum, la vremea aceea, despre debuturile literare nu se prea scria, cel puțin nu în chip sistematic, m-am decis să încep o cronică a debuturilor și am dat noii rubrici supratitlul - macedonskian - de *Prima verba*. Așa am devenit, acum un sfert de veac,

colaborator al *României literare* și de atunci încoace, vreme de optsprezece ani, *Prima verba* a fost prezentă în fiecare număr al revistei, cu excepția celor care cădeau în proximitatea zilelor de 26 ianuarie, 1 și 8 mai, 23 august, cînd exigențele politico-ideologice ale regimului impuneau o altă structurare a numărului revistei.

TREBUIE să recunosc că, deși colaborez săptămînal, nu am fost niciodată privit ca unul de-al casei. Și nu din pricina vreunei tensiuni ce s-ar fi creat între mine și redactorii sau conducerea revistei ci pentru că, prea puțin "socializat" la acea vreme mă puneam singur și de voie în afara mediilor literare, inclusiv a redacțiilor de reviste literare. Această solitudine - totuși, inconfortabilă - mi-a îngăduit însă șansa unei perspective mai imparțiale, dacă nu mai clare, asupra revistelor la care colaborez. Ceea ce s-a întîmplat și în cazul *României literare*. Pot spune, de aceea, fără să ezit, că pe măsură ce ștreangul politico-ideologic se tot strîngea la "gîtul" spiritului liber din România anilor '70 și '80, *România literară* făcea tot mai mult impresia unui adăpost care, dcă nu avea consistența unui bunker, oferea o anume protecție spiritului liber, mai cu seamă prin exploatarea inteligentă a slăbiciunilor și complexelor regimului ceaușist. Atît de puternică a devenit această impresie în lumea intelectuală românească, și nu doar în cea literară, încît pînă și "obolul" inevitabil (plătît la ocazii de felul celor pe care le-am enumerat mai sus) era citit oarecum esopic, ca plin de subînțelesuri. Dar, înainte de toate, revista a ținut cu dinții să nu-și trădeze sau compromită calitatea titulară, cultivînd cu obstinație *literaritatea* literaturii și refuzînd veleitarismul și, mai ales, deturnarea axiologiei literare în spiritul național-comunismului ce transformase treptat România într-un țarc. Nu știu alții cum sunt dar eu, *cititorul României literare*, mă simțeam mai aproape de mine, *colaboratorul României literare* ori de cîte ori acesta din urmă se dovedea a fi umbra celui dintîi. Și poate că asta a fost regula nescrisă însă mereu respectată la *România literară* de-a lungul celor trei decenii de prezență în peisajul publicistic autohton. Deși multe pare că s-au schimbat după 1989, și multe chiar s-au schimbat, am motive să cred că regula aceasta se păstrează...

Laurențiu Ulici

G.M. Zamfirescu

DIN ORICE perspectivă am privi cei patruzeci și unu de ani neimpliniți ai vieții lui George Mihail-Zamfirescu o dominantă ni se impune: superba și tragica dăruire pe tărîmul scrisului și teatrului.

Totul i-a stat împotriva la începuturile vieții sale, totul a trebuit smuls printr-o luptă tenace din momentul în care s-a dăruit literaturii, totul a fost invers proporțional cu puterile fizice ale unui om minat și apoi măcinat de boala instalată timpuriu, totul a fost conceput în planuri vaste pentru cel nevoit să facă în același timp mai multe și uneori - chiar - prea multe. Fără să cădem în mrejele unei critici sentimentale, fără să căutăm explicații colaterale operei, în cazul lui George Mihail-Zamfirescu nici nu putem aboli dimensiunea esențială a existenței sale, *suferința*. Pe care el n-a mimat-o ci a trăit-o, pe care el n-a clamat-o ci a înfruntat-o cu o tenacitate ieșită din comun.

Primise imediat după primul război mondial acolada lui Alexandru Macedonski. Cuvintele batrânului poet care împărțea cu mărinimia-i cunoscută generoase aprecieri nu l-au făcut să-și piardă capul deoarece - cum însuși a mărturisit - abia ieșise dintr-o încercare crucială: războiul. Dar parcă în gesturile sale donquijotești de mai târziu nu o dată îl vedem pe cel spre care s-au îndreptat pașii adolescentului-poet. Nu s-au impus de timpuriu și peregrinările existenței sale (la început funcționar la Satu-Mare, mai târziu director de scenă la Cernăuți și Iași l-au făcut) și-au pus amprenta și asupra ariei prezenței sale în viața publicistică și culturală a țării. Boala, care în împrejurările vremii nu putea să fie vindecată ci doar temporar oprită în mersul ei fatal, sărăcia accentuată și o suită de eșecuri și nedreptăți, îl făcuseră să fie irascibil, să trăiască nu o dată într-o stare de beligeranță cu cei din jur. Avea o putere uimitoare de a nu ceda, o disponibilitate niciodată istovită de a o lua de la capăt, de a porni pe drumuri noi, de a vedea dincolo de zare și de a face pașii începutului chiar dacă mediul i se dovedea potrivnic.

De la debut și până la prima recunoaștere ce-i drept spectaculoasă, ieșită din comun, care avea să-l înscrie pe orbita certitudinilor literaturii române trecuse un deceniu. Timp în care numele său nu fusese absent în periodice e drept de mai mică importanță, pe copertile câtorva volume - unul tipărit pe cont propriu - iar o piesă istorică i se jucase pe

scena unui Teatru Național din țară și anume cel din Craiova. Dar primise și multe răspunsuri negative de la alte instituții surori. Pentru una din ele - *Cuminecătura* - se bucurase de aprecierea a două condeie deloc neglijabile în epocă, Perpessicius și Camil Petrescu.

DAR NUMELE său va deveni un nume de scriitor în toamna anului 1927 când pe scena Teatrului "Regina Maria", compania Bulandra, Manolescu, Maximilian Storin i se joacă "Domnișoara Nastasia", comedia tragică inspirată din viața periferiei românești. Acum când s-au publicat carnetele cenaclului "Sburătorul" știm mai mult din însemnările laconice ale lui Eugen Lovinescu, ce și cât a datorat această piesă lecturii pe parcursul mai multor sedințe din strada Câmpineanu. *Domnișoara Nastasia* rămâne una din piesele care având un franc succes la premiera din 1927 și-a dovedit vitalitatea timp de șaptezeci de ani. Și ultima "probă de foc" este spectacolul de la Teatrul Odeon în regia lui Horea Popescu, spectacol riscant într-o atmosferă puțin propice receptării unei piese a cărei acțiune se petrece în mediul periferiei - riscant ca și la premiera absolută - scris într-un limbaj teatral cu evidente note sentimentale. Spectacol care "trece" în cea de a treia stagiune. Atunci, în 1927, piesa a constituit un șoc și chiar o provocare. Totul era neobișnuit și chiar contrariu repertoriului vremii, receptivității publicului și chiar tradiției dramaturgiei române. Se va spune pe drept cuvânt că un deceniu mai înainte se jucase "Dezertorul" de Mihail Sorbul al cărui erou era tot un mahalagiu, Silvestru Trandafir. Deși fusese subliniată nota diferențială dintre viziunea comică a lui Caragiale asupra mahalalei românești și cea tragică a lui Mihail Sorbul, faptul că eroul său cădea ciuruit "fără judecată" de gloanțele ocupantului german făcea ca perspectiva asupra piesei să fie preponderent patriotică. Chiar cei care nu se opreau doar la circum-

stanțele istorice ci la permanențele psihologice ale piesei lui Mihail Sorbul recunoșteau că "Domnișoara Nastasia" nu aduce doar un tip sau altul, o individualitate sau alta, ci - așa cum s-a spus - "atmosfera colectivă" a periferiei românești.

O piesă a caracterelor puternice ale căror înfruntări stau sub pecetea absolutului. Nici o abatere de la drumul ales, nici o pertractare, nici un compromis. Poate aici se afla mai presus de mediul inspirației - nota diferențială față de repertoriul străin de atunci și față de dramaturgia românească dominantă pe scenele teatrelor noastre. Și mai ales nota comună cu dramaturgia națională care se afirma atunci în primul rând cu piesele lui Camil Petrescu.

PARCĂ vrând să demonstreze că nu este dramaturgul și prozatorul unei singure lumi, George Mihail-Zamfirescu a abordat fie registrul ideilor abstracte cu "Sam", o piesă desprinsă din timp și spațiu și "Madona cu trandafiri". Cea dintâi i-a adus un "scandal de proporții" cum am spune astăzi. Înscrisă în repertoriul Teatrului Național din București a fost scoasă din repetiție, pronunțându-se ca justificare la un moment dat calificativul "subversiv". Confrații s-au solidarizat cu dramaturgul care nu mai era un postulant ci una din valorile de referință ale dramaturgiei românești dar autoritățile teatrale n-au cedat. Complexul omului persecutat a căpătat valențe noi deși nu suntem siguri că piesa ajunsă la premieră ar fi avut succesul "Domnișoarei Nastasia". "Madona cu trandafiri" care se alătura prozei inspirată din viața "provinciei care ucide" avea să-i aducă un premiu literar dar și o critică severă din partea lui G.Călinescu. Celebra formulă călinesciană noi nu avem critici ci prieteni care fac critică și critici care vor să-și facă prieteni reprezintă replica dată lui G.M. Zamfirescu după ce acesta afirmase că romanul său s-a bucurat de o bună primire de critică.

Consfințirea talentului său de prozator avea să se realizeze prin apariția - în 1933 - a romanului "Maidanul cu dragoste", roman inspirat ca și "Domnișoara Nastasia" din viața periferiei românești. De atunci, deși alte "evadări" din această lume au fost evidente mai ales pe tărîmul teatrului - în special comedia amară *Idolul și Ion Anapoda* a cărei premieră a avut loc în 1935 - efigia lui George Mihail-Zamfirescu a rămas aceea de scriitor prin excelență al periferiei românești. Mai ales că *Maidanul cu dragoste* tipărit în anul de vârf al romanului românesc și apreciat într-o confruntare valorică excepțională avea să fie doar începutul unei fresce din care au mai apărut în timpul vieții lui "Sfânta mare nerușinare" și "Cântecul destinelor". Autorul, prin interviuri, declarații, articole, a ținut să sublinieze identificarea nu numai spirituală ci și biografică dintre eroul ciclului "Bariera" și autorul acestei serii de romane. Și cu toate inegalitățile dintre cele trei romane, George Mihail-Zamfirescu rămâne prozatorul periferiei românești, aducând prozei și teatrului interbelic o dimensiune care furnizase mai degrabă pagini pitorești.

CUM spuneam la început a fost un temperament de luptător. Istoria teatrului românesc îl va reține nu numai ca dramaturg ci și ca director de scenă la Cernăuți și mai ales la Iași, ca animator al unor companii artistice care chiar dacă n-au avut viață lungă eșecul nu i s-a datorat lui ci mentalității timpului inaptă să recepteze inițiativele sale pe tărîmul largirii ariei publicului și a sferei repertoriului. A adus contribuții remarcabile la dezvoltarea gândirii teatrale românești și volumul "Mărturii în contemporaneitate", florilegiu dintr-o activitate publicistică pe acest tărâm, este reprezentativ în acest sens.

În patruzeci de ani măcinați de atâtea nevoi, de atâtea potrivnicii, de atâtea neînțelegeri, în douăzeci de ani de scris a lăsat literaturii și teatrului românesc pagini care au trecut la capitolul permanențelor noastre culturale și artistice.

Valeriu Râpeanu

Securitatea despre *România literară*

Încă din septembrie 1984, sursa *Romulus* furnizase Securității opiniile sale personale despre următoarele aspecte referitoare la situația din cadrul redacției revistei *România literară*: "Încep prin a arăta că, la data când cereți acest material (20 septembrie 1984) problema revistei *România literară* este motiv de frământare serioasă a unei părți a scriitorilor; se fac fel de fel de calcule, se vorbește de înlocuirea lui Dimisianu și Iorgulescu, a lui Ivașcu și Țoiu (partida acestuia) și tot de înlocuirea lui Ivașcu, cu prietenul de totdeauna al lui Dumitru Radu Popescu, cel care se numește Petre Sălcudeanu. Se mai spune că *Luceafărul* va încăpea pe miinile lui Păunescu. În orice caz, se fac fel de fel de aranjamente și este evident faptul că se vorbește de schimbări în redacție, de o altă echipă ș.a.m.d. Prin aceasta, vreau să spun că dv. veniți tirziu cu solicitarea de a vi se face un material de sinteză, care, oricum, este greu de elaborat și cere mult timp, și că, de fapt, asemenea materiale urmează evenimentului, nu îl întâmpină; deși, adaug, mi-am făcut datoria față de cultura românească, față de literele românești, arătând din timp unele aspecte ale vastei probleme care este *România literară*."

Alcătuirea prezintă a revistei *România literară* se caracterizează prin decalaj între conținutul politic al editorialelor (perfect pe linie, în care se fac declarații de adeziune la politica statului și a partidelor) și conținutul revistei, care, desigur, este altul; dacă se compară editorialele și declarațiile din pagina întâia cu restul revistei constatăm o dominantă: critica de conținut despre care se vorbește în prima pagină devine estetizantă în restul revistei; de reținut deci această contradicție (eufemistic numită astfel). În conflictul lui Gogu Rădulescu cu Doru Popovici, primul a numit *România literară* - revista mea, iar colectivul redacțional băieții mei; să-i luăm pe rînd, arătându-le trăsăturile mai importante:

George Ivașcu: anacronic, reprezintă o altă epocă, nu cunoaște viața literară contemporană, problemele ei, lumea literară nou venită, cu alte judecăți de valoare, cu alte instrumente de lucru. Oportunismul său este evident; el crează decalajul între anunt și conținut. Filosemit. Manipulat de Jebeleanu, Bogza, Macovescu, Radu Popescu, a căror politică literară și estetică o face.

G. Dimisianu: orientare apolitică și unilaterală în critica literară. Practică o politică de gașcă. Filosemit. Promovează acea critică literară care ocolește analiza de conținut, deci o critică oarecum estetizantă. G. Dimisianu este cel care, implantat pe postul de adjunct, face politica așa numită de critică, susținând sus și tare teoria necesității valorii, iar practic promovînd non-valori, ca Dan Deșliu, George Macovescu, Rodica Iulian (pe care a preamărit-o mult înainte de a pleca din țară), Dorina Rădulescu (care făcea și desfăcea totul la Uniunea Scriitorilor, avînd rolul suprem în acordarea premiilor Uniunii Scriitorilor).

Roger Câmpeanu: executant fidel al indicațiilor lui Ivașcu, conectat la cercurile de influență semită. Concluzia ce se impune: revista este în mîna unei gerontocrații culturale (Ivașcu, Bogza, Jebeleanu, Macovescu, Radu Popescu), marcați de ideile Congresului al V-lea al P.C. din România, care împrăștia țara la ruși, la unguri și la bulgari, susținătorii frecvenți ai lui Iorgu Iordan, al cărui dicționar onomastic este antinațional (cel puțin).

Constantin Țoiu: scriitor cu calități, profitor al unor campanii interesate de su-

praevaluare a propriei opere; în redacție, profesional, este o nulitate; cultivă un snobism filosemit; inactiv în raportul de a elucida problemele proprii, dar exercitîndu-și influența în promovarea unei proze cu tematică minoră, iar cînd apare tematica majoră este simplist tratată.

Ion Horea: deși pare a fi singurul membru al redacției cu deschidere către toată literatura, manifestînd interes real pentru literatura patriotică, complexul său de relații îi detumează adesea intențiile.

Lucian Raicu: un alt capitol. Criticul oficial al revistei. Este coordonatorul secret al activității de critică literară a revistei. El este cel care hotărăște ce este de contestat sau de preaslăvit. Numele său adevărat - Leon Bernstein, mi se pare. El este cel care dirijează și influențează pe colegii săi, pe colaboratori; se scrie cu predilecție și extrem de elogios despre autori evrei. Poate fi întîlnit și în *Revista Culturii Mozaic*. Are ostilitate față de marile valori literare românești, pe care personal le ignoră, nescriind niciodată despre ele, lăsînd altora și insistînd adesea în contestarea lor. L-a propulsat pînă la absurd pe marele Duda, fratele său; Raicu este generatorul politicii filosemite. Extrem de inteligent, continuă linia neromânească a lui Gherea în spațiul estetic și al literelor.

Valeriu Cristea: executant fidel al politicii lui Raicu (căsătorit cu o evreică); a combătut vehement valori mari ca Eugen Barbu, Edgar Papu ș.a. și a susținut cu patos nonvalori ca Dan Deșliu. Face o politică de partizanat literar, agresivă.

Dana Dumitriu: (și ceilalți, de fapt, toți sunt o apă și un pămînt) executant al aceleiași politici de gașcă, filosemită, antipatriotică.

Sorin Titel: la fel; toți au liste albe și liste negre și scriu conform indicațiilor lui Raicu, dar și ale altora.

Mircea Iorgulescu: apărătorul Ilenei Vrancea, defăimătoarea lui George Călinescu, susținător al mai multor campanii agresive împotriva unui scriitor român de talia lui George Călinescu. Autor de articole care contestă necesitatea patriotismului în literatură, a conducerii de partid (în cronică la volumul de critică al lui C. Stănescu, criticul de la *Scinteia*). Funcție și spirit de mercenar; este folosit și se lasă folosit. Este controlat și manipulat de cercuri culturale și politice care îi transferă ideile lui Ștefan Voicu, Nina Cassian, Jebeleanu, Gogu Rădulescu și alții; Raicu, prea vizibil într-o vreme, se dă la fund și-i scoate pe Iorgulescu și pe alții în față. Concluzie: sectorul de critică a structurat o revistă literară care întreține un climat de inadeziune și suspiciune la adresa culturii socialiste, a culturii naționale, la opera unor scriitori ca Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Eugen Barbu și alții. Practic, sectorul de critică a organizat și tipărit cele mai multe atacuri nejustificate, pornite din sectorul secret, la adresa unor mari opere: *Delirul* de Marin Preda, lucrările lui Constantin Noica ș.a. Toate aceste lovituri au avut caracter dogmatic, amintînd vremea cînd Crohmălniceanu și alții dominau cultura.

Nicolae Manolescu: colaborator; se spune că el face lege în lumea literelor; promovează o critică al cărei scop este evitarea conținutului exaltat, așa-zise valori estetice, lăudînd de fapt literatura criticăstră, cu substrat politic, lipsită de valoare (Augustin Buzura). A atacat mari valori literare - pe Eminescu, cu prilejul apariției cărții lui Noica despre Eminescu (1975). Merge pe ideea că literatura română este nejustificată, minoră, nu se poate și nici nu a putea vreodată să se

înscrie în fenomenul spiritual european. Practică o politică de partizanat. Este promotor al grupărilor literare create în cenculuri universitare și aruncate în literatură cu sensuri electorale (Cenaclul de luni).

Eugen Simion: critic de mare suprafață, dar cu opțiuni unilaterale, filosemit.

Ovid S. Crohmălniceanu: vă este cunoscut, nu insist asupra semitismului său; s-a lansat în promovarea de cenacluri universitare de unde ridică eșaloane de scriitori, cu rostul de a le introduce în Uniunea Scriitorilor, în vederea unor preponderențe electorale (Cenaclul *Junimea*).

Vasile Băran: reporter și secretar al Uniunii Scriitorilor; promovează publicistica demografică în revistă și reportajul festivist, cu rostul de paravan pentru celelalte manevre ideologice; dat afară de la *Scinteia* pentru imoralitate, trimis la *Animafilm*, angajat de Păunescu la *România literară* (pe motiv de rudenie), s-a făcut util nucleului principal al *României literare*, prin numeroase servicii. Un rol extrem de negativ a avut și ca membru în biroul organizației de bază de la Uniunea Scriitorilor, înainte de Congresul al XII-lea, 1979, în problema propunerilor de candidați în C.C.; autor al cazului Nicolae Dragoș, Băran este persoană cu rol negativ și în consiliul Uniunii, trepăduș tipic, susținut de fratele său din C.C., Tudor Băran. Vasile Băran este unul dintre cele mai hidoase alcătuiuri de la *România literară*, a cărui carieră a început, în ziaristică, prin înlăturarea celui care l-a descoperit, de la o gazetă de armă (C. Văduva).

Valentin Silvestru: evreu, specialist în probleme de teatru, cu o vie activitate pentru susținerea și desfășurarea festivalurilor de teatru din țara toată, al căror coordonator este, datorită relațiilor sale cu A.T.M.; susține și promovează selectiv și subiectiv spectacolele de teatru, regizori, actori - cu precădere evrei, filosemiți, sau spectacole a căror interpretare scenică promovează criticismul, o viziune negativă despre România și despre contemporaneitate. În festivaluri și jurii teatrale (ajutat de Hegedus), duce aceeași politică. Tip dinamic, incisiv, cultivă și ilustrează această politică în paginile revistei. Folosește *România literară* pentru formarea de critici de teatru tineri, care îi susțin opțiunile; este foarte important modul în care îi corupe - le îlesnește cariera de critici, îi poartă prin hoteluri de mîna întâia, unde mîncă fără să plătească, bea la fel, la umbra actorimii române, și așa destul de necăjită.

Ioana Creangă: se ocupă de film; soția regizorului de film Creangă. Publicist mediocră, manipulată de interesele nucleului arătat mai sus, sau - și aici se deschide o altă poveste lungă - de interesele revistei *Cinema* (capitol uriaș al culturii noastre, din păcate neglijat).

Concluzie: de la această revistă, din paginile ei au pornit atacuri foarte dure la adresa unor scriitori de valoare, atacuri lipsite de scrupule, în momente-cheie. *Principele* și acuzația de plagiat la *Incognito*; atacul la adresa lui Corneliu Regman prin Valeriu Cristea, ieșire brutală, nedreaptă la adresa unui critic format la școala Sibiului și a Clujului; atacul la romanul *Delirul*, cu tentativa de a-l desființa pe toate planurile, cu argumente critice de tip dogmatic; atacarea în numele culturii a lui Constantin Noica; minimalizarea lui Eminescu. Nefast în această privință este și Șerban Cioculescu, care ignoră actualitatea, cultura prezentului (se spune că citește numai *Série noire*), dar este foarte corosiv la adresa unor mari valori - Călinescu, Arghezi, Eminescu; susține valori cu totul și cu totul contesta-

bile: Iorgu Iordan, cu dicționarul onomastic - lăudat, supralăudat, practic un act criminal; apărător al lui Zigu Ornea cu politica sa literară și culturală sinistă din ciclul său de volume.

Paginile externe - selecție și prezentare dominate de snobism și filosemitism. Articolele Feliciei Antip (soția generalului) profund semite. Politică de-a dreptul antinațională, prin susținerea lui Klaus Heitmann, fost în S.S., legătură cu R.F.G., pe care, practic, o mijlocește Crohmălniceanu, prin S. Druckman (S. Damian). Totul în acest melanj de la sfîrșitul revistei (știri, teatru etc.) are orientare subiectivă, oglindind preocupări și preferințe ale unor cercuri și persoane - Geo Dumitrescu, Nina Cassian și Paul Georgescu -, care este eminența cenușie a revistei, cel care a inventat legionarismul actual din cultura română (lăcustele verzi, definind prin ele și pe Paul Anghel). Neapărat, trebuie amintită și influența lui Florin Mugur, nefastă și în timpul vieții lui Preda.

Ce trebuie reținut: nimeni nu a analizat modul în care *România literară* s-a ocupat de literatura română și nimeni nu a judecat necesitatea de a restitui paginile *României literare* literaturii române. Cei 1400 de scriitori, câți numără Uniunea Scriitorilor, au nevoie de această revistă. Să li se ia interviuri; să se pronunțe asupra operei lor, asupra destinului lor literar. Astăzi, nimeni nu știe nimic despre aceasta, pentru că totul se vede doar în această oglindă deformată. *România literară* de azi acționează ca un ecran opac la problemele reale ale literaturii române. Se cere dislocată actuala redacție. Cît timp secția de critică va rămîne în actuala alcătuire, nu se va putea face nimic; credința lor definitivă este că revista li s-a dat pe viață. Un redactor șef nou, un Paul Anghel, de pildă, cu o mare capacitate de analiză și de orientare.

Candidații oficiali sunt: Săraru, Răpeanu, Păunescu, Buzura; se știe mult despre fiecare, dar poate că se știe prea puțin de faptul că Buzura, de pildă, este omul lui Gogu Rădulescu; om de casă. Mai sunt, pe criterii provizorii, Constantin Țoiu, iar din partea lui Dumitru Radu Popescu, Petre Sălcudeanu. Actuala redacție a pedalat virtos în jurul a 15 cărți, începînd cu a lui Eugen Luca și terminînd cu lucrarea lui Henri Stahl, gîndindu-mă și la cele ale lui Ornea, Vrancea, Liiceanu ș.a., care toate au un singur scop - anularea valorilor din literatura română; a promovat literatura submediocră a Dorinei Rădulescu, iar un Mircea Handrea a propus în paginile revistei *România literară* reintroducerea în învățămînt a poemului *Minerii din Maramureș* de Dan Deșliu, spirituală întruchipare a proletcultismului.

Literatura română a evoluat enorm. *România literară* are obligația de a-și schimba fața, să anuleze anacronismul, să se restituie literaturii române și să mi se găsească și mie un loc în viitoarea sa alcătuire."

Finalul ultimei fraze a informatorului spune totul, iar antisemitismul lui funciar nici nu mai trebuie comentat. Documentul a fost notat cu următoarea rezoluție: "Chiar dacă nota susține și unele exagerări, pe fond, sursa are dreptate. Cu datele pe care le mai deținem, să facem o notă documentată pentru informarea conducerii, cu toate aspectele ce se ridică la România literară (D 10 962, vol. 11, f. 330-333).

(Din *Cartea albă a Securității*, Editura Presa Românească, 1996).

CRONICA MELANCOLIEI

de Ileana Malancioiu

Capul lui Andrei Marga

ABIA declarase liderul țărânist Ion Diaconescu că premierului Radu Vasile i s-ar fi dat mână liberă să-și organizeze cabinetul așa cum crede Domnia-sa, că Bell i l-a și dat jos pe ministrul de Finanțe, iar Bela a cerut capul ministrului Educației Naționale.

Oricite îndoieli aveam eu asupra lui Daniel Daianu, trebuie să recunosc deschis că înlocuirea sa cu Traian și Decebal reprezintă un fel de întoarcere în preistorie.

Dacă despre fostul ministru de Finanțe cred că nu trebuia să fie înlocuit așa cum a fost înlocuit, d-l profesor Andrei Marga mi se pare că este *omul potrivit la locul potrivit*. Indiferent de unde ar fi venit cererea de demitere a sa, avînd în vedere seceta de personalități politice în care ne aflăm, ea mi s-ar fi părut o aberație. Dar faptul că vine de la d-l Marko Bela (care nu are nici măcar scuza de a fi un extremist) are o semnificație mult mai gravă decît ar putea să pară la prima vedere. Acest lucru mă obligă moral să mă pronunț asupra unei probleme pe care, spre a nu leza sensibilitatea minorității maghiare, pînă la ora actuală am evitat-o. Și pe care, dacă s-ar fi gîndit și liderii acesteia să nu lezeze sensibilitatea noastră, poate că aș fi ocolit-o în continuare. Pentru că, după atîtea veacuri de conviețuire, *separarea* nu e un lucru atît de ușor de îndeplinit cum li se pare celor ce comit proiecte de autonomie (fie că ei reprezintă, fie că nu reprezintă în mod oficial această etnie).

Făcînd aceasta afirmație, îmi revine în minte o întâmplare. Acum cîțiva ani, mă aflam în grădina de la Casa Scriitorilor cu mai mulți prieteni, între care și o foarte bună prozatoare maghiară. Ea sta cu capul pe umărul unui mare sculptor român și se făcea că se prăjește la soare, dar era evident că o frămîntă ceva. La un moment dat, s-a desprins de statuia de care se sprijinea, s-a aplecat

spre mine și mi-a șoptit: nu știu dacă ai auzit, dar, peste cîteva zile, va fi o întrunire la care ai noștri vor cere autonomia. Eu cred că tu ești un om drept și aș vrea să știu ce părere ai. Ce părere să am, i-am răspuns. Aud pentru prima oară lucrul acesta și nu m-am gîndit la el. Problema Ardealului e grea. Ea nu se poate discuta așa, la botul calului. Dar aș vrea să te întreb și eu ceva. Dacă ai voștri cer autonomia și te întreabă și pe tine ce crezi despre asta, tu ce-ai să le spui? Vrei să devii *autonomă*, ori stai mai departe aici, cu capul pe umărul lui?! Mi-a zîmbit enigmatic și s-a așezat mai bine cu capul pe umărul pe care și-l proptea, dar am simțit că relația noastră se clătina. Probabil că se întreba cum aș putea să o suspectez eu de *autonomie*, cînd ea este o ființă atît de independentă și de vie. Dar, dacă tot e atît de independentă și de vie, de ce să nu-i treacă și ei puțin prin cap ideea de autonomie, de vreme ce le trece și altora, care nu au atîta grație și atîta imaginație?! Ceea ce nu înseamnă, Doamne ferice, că ar fi vrut să se despartă de România, în care este perfect integrată. A cochetat și ea un pic cu ideea, așa cum cochetează, îndeobște, femeia.

În ce mă privește, cred sincer că nici d-l Marko Bela nu vrea chiar autonomia, ci doar autonomia universitară. Măcar pentru că nu-i displace faptul că este liderul UDMR-ului face parte din coaliția aflată la putere. De altfel, Domnia-sa este un om corect, care nu susține ideea înființării unei universități maghiare pentru că minoritatea pe care o reprezintă nu ar putea să-și facă studiile în limba maternă și în prezent, ci doar pentru a se respecta înțelegerea încheiată cînd au acceptat să participe la guvernare. Drept pentru care ne obligă să ne punem întrebarea: *Care înțelege-re?!*

Din cîte îmi amintesc eu, în timpul campaniei electorale, pentru a obține voturile românilor din Transilvania, atît

d-l Emil Constantinescu, cît și ceilalți lideri aflați la putere susțineau că nu vor face nici un fel de alianță cu UDMR-ul. Iar orgoliosul Marko Bela nu s-a simțit jignit. A așteptat să vadă cine cîștigă și a acceptat să facă un pact secret. Acum scoate acest pact secret la lumină, așteaptă la fel de liniștit ca atunci să i se ceară Parlamentului ce i s-a promis la Cotroceni și se miră că forul suprem al țării nu știe cînd ar fi contractat el o astfel de datorie.

Fie că ne place, fie că nu ne place, trebuie să recunoaștem deschis că nu este UDMR-ul de vină pentru că a cerut ce i s-a promis, ci liderii coaliției, care au promis ceea ce nu erau ei în măsură să ofere, iar acum presează Parlamentul să voteze așa cum vor ei. Și, mai ales, președintele, care, în loc să vegheze ca instituțiile de bază ale democrației să funcționeze corect, așa cum îi cere Constituția, patronează înlînirile la care se fac presiuni asupra acestora.

Oricum m-ar judeca internaționaliștii noștri de serviciu, eu nu îmi pot permite să susțin acest proiect pentru o nouă formă de autonomie, ca pe o necesitate de necontestat, de vreme ce nu pune problema așa nici cel care l-a realizat, ci ne spune clar că el reprezintă prețul participării la guvernare. Poate că nu înțeleg eu și înființarea unei universități maghiare autonome ne este la fel de necesară cum sînt cele 96 de elicoptere Cobra și ea trebuie să fie construită imediat, dacă așa a decis liderul de la Cotroceni. Numai că, într-o democrație reală Parlamentul nu poate fi transformat în Executiv, iar d-l Marko Bela, care a dovedit că este un politician mai serios decît cei cu care a tratat, nu se poate să nu știe lucrul acesta. Dacă forul legislativ al țării ar executa întocmai ceea ce i se cere, avînd în vedere sărăcia umiltoare în care ne zăbătem, ar trebui desființat, întrucît existența sa, care comportă cheltuieli ce nu pot fi neglijate, nu ar mai constitui o necesitate. Ar fi suficient să existe lo-

catarul de la Cotroceni, care ar ține loc de democrație, și un Executiv care nu suflă în front.

În condiția în care UDMR-ul va reuși să dea jos un ministru de calitate, d-lui profesor Andrei Marga pentru a demonstra că, dacă își propune acest lucru el face legea, există riscul ca, peste o vreme, pactul cu această formațiune politică să poarte un nume care nu ar avantaja nici una dintre părți.

Eu cred că d-l Marko Bela - care nu are perfidia pastorului Laszlo Tokes, ca să nu-i pese cum s-ar putea chema în viitor pactul semnat de domnia-sa - nu este adevăratul vinovat pentru șantajul ce se prelungește și pare că nu se va termina niciodată. Poate că este un om prea elegant și prea sobru și de aceea evită să pună în discuție onoarea președintelui de onoare al UDMR, care a întors iarăși totul pe dos. Dacă nu cumva nu face acest lucru chiar pentru că d-l Tokes îi este adversar politic. Cum necum, existența președintelui de onoare face ca, orice se va întîmpla, d-l Marko Bela să aibă scuza că domnia-sa nu a cerut chiar autonomia, ci doar autonomia universitară. Care nu este așteptată cu sufletul la gură de nici un for european, așa cum lasă a se înțelege doamna Doina Cornea cînd îi muștruluiește pe parlamentarii *noștri* că nu ar fi făcut ceea ce trebuia. (În opinia sa, ceilalți parlamentari nu ar conta.)

Dacă d-na Doina Cornea - cel puțin formal - face politică pe cont propriu și poate să spună ce vrea dumneaei, întrucît, în felul său, reprezintă însăși *autonomia*, președintele Emil Constantinescu reprezintă România și Constituția îl obliga să fie echidistant și să vegheze la funcționarea corectă a instituțiilor statului de drept, nu să patroneze presiunile făcute asupra acestora. Din nefericire, domnia-sa nu a abordat niciodată problema în discuție ca un șef de stat democrat, ci s-a pronunțat asupra ei de fiecare dată altfel, acționînd după deviza *clientul nostru, stăpînul nostru*, fără a avea în vedere și posibilitatea ca ea să fie luată odată la propriu de cineva.

Spre deosebire de șeful statului, șeful diplomației nu a fost la fel de *diplomat*. A trecut, cu arme și bagaje, de partea maghiarilor, afirmînd șag și tare că rămînerea acestora la guvernare ar fi singurul lucru cu care se mai poate prezenta dinsul peste hotare: restul e la pămînt! Or, dacă recunoaștem deschis că totul este la pămînt și nu ne mai putem prezenta în lume decît cu ce s-a făcut fiindcă așa ni s-a cerut de la Budapesta, se naște legitima întrebare: atunci, la ce ne mai folosește nouă cabinetul acesta ori plecarea d-lui Andrei Pleșu peste hotare?

Spre deosebire de șeful diplomației noastre (care n-a abuzat de calitatea ce definește funcția sa) și de d-l Emil Constantinescu (a cărui diplomatie de trei parale a eșuat, ca de obicei), d-l Marko Bela s-a dovedit a fi un diplomat redutabil, care știe bine cui i se adresează și ce anume cere. De aceea nu a jucat pe cartea ultimatumului doar cu sadism, ci și cu nedisimulată plăcere. Nefiind un radical înnăscut, orgoliul său va fi satisfăcut cu faptul că a cîștigat jocul politic la care-a participat, ca să poată începe altul și, eventual, cu capul lui Andrei Marga.

Deși cererea acestuia mi s-a părut un lucru așa de urît încît m-am simțit obligată moral să mă pronunț asupra lui, trebuie să recunosc că d-l Marko Bela e totuși, un om rezonabil. Pastorul Laszlo Tokes nu s-ar mulțumi, în ruptul capului, doar cu atît.

JOCUL SECOLULUI

CURAJOASĂ decizia revistei "Secolul XX", adevărat simbol al academismului de bun gust la noi, de a consacra un număr subiectului cel mai fierbinte al unei veri și așa destul de fierbinți, precum cea de curînd încheiată: fotbalul. Îndrăzneț și în același timp doveditoare că echipa de la *Secolul XX*, redactori și colaboratori privesc fără sfială și cu ochii zilei de azi, postmodernă și non-conformistă cum e ea, ce anume înseamnă cultură și deci chestiune demnă de discuții intelectuale. Primul lucru asupra căruia cititorul trebuie prevenit este că nu va afla, Doamne ferește, o anexă a revistelor sportive în acest ultim număr al publicației conduse de poetul Ștefan Aug. Doinaș. Dimpotrivă, fotbalul este mai mult decît un joc destul de violent și atrăgător de mulțimi pestrice și gălăgioase; el e, cel puțin după cîte reiese din paginile extrem de interesante ale revistei, un fenomen cultural complex, cu o istorie fascinantă, și definitoriu într-o anumită măsură pentru veacul al cărui final îl trăim. După cum o declară Solomon Marcus în cuvinte memorabile, firesc reproduse și pe ultima copertă a revistei: "... fotbalul reproduce metaforic și metonimic societatea umană actuală, care și ea are o natură conflictuală, pe care numai parțial o deslușim deocamdată, din cauză că multe

dintre conflicte sunt foarte ascunse și se lasă greu descoperite".

Cît de conflictuală este natura fotbalului o aflăm cel mai limpede din studiul (și termenul chiar i se potrivește) lui Sir Derek Birley, *De la jocul interzis la soccer*, tradus în românește de Magda Teodorescu. Birley este socotit un expert al sportului britanic, iar această lucrare a sa aleasă de *Secolul XX* pentru numărul dedicat fotbalului merită citită chiar și de cei totalmente neinteresați de stadioane și jocul cu balonul. Asta pentru că Birley practică o analiză antropologică subtilă, de la care sînt multe de învățat, metodologic vorbind, dacă nu legat direct de subiect. În același stil, de studiu cultural, analiză de mentalitate sînt concepute toate eseurile incluse în secțiunea intitulată *Dincolo de arenă*, în care apar interesante abordări ale fotbalului ca paradigmă culturală semnate de Desmond Morris, Nigel Townson, Michel Caillat, Bill Murray, Richard Hayes și tandemul Miklos Hadas-Viktor Karady.

Pentru acei cititori ai *Secolului XX* care se vor lăsa mai greu înduplecați să iasă din orizontul clasic-academic al revistei marea consolă va fi, cu siguranță, discuția dintre scriitorii Radu Cosașu, Ștefan Aug. Doinaș și Nicolae Manolescu, niște... fotbaliști mai puțin cunoscuți într-o asemenea ipostază.

Cum se și cuvenea într-un număr cu o astfel de tematică, secțiunea *20 spre 21*, aflată de acum sub oblăduirea lui Augustin Ioan, este structurată pe ideea ludicului. Complicat și totodată generos punct de pornire, care îți permite să treci de la Wittgenstein cu ale sale teorii despre jocurile limbajului, direct la studii despre retorica publicității (precum în cel semnat de Costin Popescu).

Ca să ne exprimăm și noi tot în jargonul fotbalistic, acest număr al revistei *Secolul XX* reprezintă o lovitură bine marcată. (D.A.)

Dacă e miercuri, e „România literară“

AM AVUT trei perspective diferite asupra *României literare* (și a predecesoarei ei, ca săptăminal central al Uniunii Scriitorilor, *Gazeta literară*).

Cea dintâi a fost a cititorului, care, la început, nici nu bănuia că va ajunge scriitor. În toamna lui 1954, dacă nu greșesc, fiind eu în penultima clasă de liceu, la Rm. Vilcea, am trimis pe adresa redacției un poem amplu (erau la modă), pastoral ca subiect și tradiționalist ca formă, oarecum în maniera lui V. Alecsandri, poet pe care-l imitam cât mă țineau puterile. *Gazeta literară* îmi era bine cunoscută de la primul număr. Am primit un răspuns scris de E. Jebeleanu, în care mi se recomanda ferm și politicos să-mi termin mai întâi școala. Am fost surprins că vîrsta mea era așa de evidentă în versuri, încît E. Jebeleanu să-și dea seama de ea, fără măcar să mă întrebe. Mie mi se părea că poemul cu ciobănașul era destul de bine „lucrat” ca să nu mă trădeze. Naivitate de adolescent! Lecția mi-a folosit. Următoarea tentativă de a publica, am făcut-o după șapte ani, cînd i-am încredințat lui Demostene Botez citeva recenzii pentru *Viața românească*. Introducerea pe lingă director o făcuse Andrei Oțetea, vărul tatălui meu. Recenziile au apărut în iulie 1961. Așa am debutat. Renunșasem la poezie, nu însă și la proză. A fost nevoie de încă un an sau doi și de cuvîntul lui Savin Bratu, profesorul meu de la facultate, pentru a nu mai spera să devin romancier. G. Ivașcu mi-a desăvîrșit destinul de critic.

A doua perspectivă a fost aceea de colaborator permanent. Din toamna lui 1971. Tezele din iulie au fost de vină. Mutarea lui G. Ivașcu de la șefia *Contemporanul*-ui la aceea a *României literare* a făcut din mine un redactor-șef adjunct fără salariu (experiență, pentru mine, utilă, pentru revistă, mai puțin, căci G. Ivașcu o făcea, cum se știe, singur) și un cronicar literar care a rezistat pe poziții mai mult decît regimul comunist. Abia în 1993, luat cu politica, am abandonat rubrica. În calitate de colaborator, perspectiva mea era tot exterioară. Nici chiar cei trei ani (1971-1974), cît am fost redactor-șef adjunct n-au putut-o schimba.

În fine, din 1990 sint directorul *României literare*. N-o fac singur, ca G. Ivașcu. E drept că și vremurile s-au schimbat: nu mai trăim în totalitarism. Dar o privesc altfel, din lăuntru, pentru prima oară, după patru decenii de cînd o citesc. Ca simplu cititor, o veneram, mi se părea formidabilă; cînd eram colaborator, *simpatizam* sau *compătineam* cu ea, găsind-o cea mai bună dintre toate revistele literare românești, dar departe de a fi infailibilă; ca director, o privesc cu luciditate și îngrijorare, și nu mai sint dispus să-mi fac din ea scoană.

Regret într-un fel perspectivele anterioare, mai naive. Cum nu mi-am pus în cap să mor director, trag nădejdea că le voi regăsi la bătrînețe, cînd mă voi trezi în fiecare dimineață de miercuri plin de nerăbdarea de a cumpăra de la chioșcul din colț *România literară*. Ca în vremurile bune, viața mea va curge în ritmul revistei: dacă e miercuri, e *România literară*.

Nicolae Manolescu

În 1976: Sorin Titel, Dana Dumitriu, Valeriu Cristea, Mircea Iorgulescu, Roger Câmpeanu, Mihai Minculescu, Vasile Băran, Margareta Popescu, Mihai Pascu, Mihail Crama (în vizită la redacție), Adriana Bittel, Gabriel Dimisianu, Ioana Creangă, Octav Minculescu, Olga Andronache, Valentin Silvestru, Ion Horea, Marcel Mihalas, Andriana Fianu

ȘEDINȚELE DE SUMAR

NU CREDEAM să-nvăț a iubi vreodată ședințele. Și totuși acest lucru s-a petrecut, la *România literară*, în ultimii opt ani.

În fiecare joi, la două și jumătate după-amiaza, ne-nțlnim - toți membrii redacției - în jurul unei lungi mese dreptunghiulare din biroul lui Nicolae Manolescu. Ne revedem cu bucurie, ca după o absență îndelungată. Ioana Pârvulescu vine întotdeauna cu covrigi calzi sau cu bomboane de ciocolată. Eugenia Vodă vine întotdeauna cu întârziere. Le primim pe amîndouă cu aclamații.

NICOLAE MANOLESCU stă în capul mesei cu ochelarii pe nas și se uită la noi peste ochelari. Este tânărul din totdeauna, deghizat stîngaci în profesor, academician și om politic. În dreapta lui, Andriana Fianu, cu părul strîns într-un coc de femeie austeră, dă din cînd în cînd câte o replică într-un limbaj libertin, care-i stă bine numai ei. Urmează Adriana Bittel, pe scurt: Ada. Cu Ada am fost coleg de facultate. Stăteam, la seminarii, în aceeași bancă. Eu, bineînțeles, îi făceam curte, iar ea, bineînțeles, îmi respingea - cu grație - avansurile. Au trecut de atunci treizeci de ani și eu n-am progresat nici cu un milimetru în cucerirea Adei. Nu-i nimic, asediul continuă!

CALM - și transmițându-le calmul celor din jur - Mihai Pascu calculează

numarul de semne din cuprinsul unui manuscris încălzit. S-a adaptat vremii, a ajuns un expert în tehnoredactarea pe calculator, dar tot se mai dedă viciului de a număra cu ajutorul pixului literele și pauzele dintre ele. Alături de el, tăcut, cu o figură camuflată de ochelari fumurii, ca un spion, Mihai Minculescu asistă blazat la ședință. Urmează un scaun gol, scaunul pe care se așează, în rarele cazuri cînd își face apariția, Cristian Teodorescu. Toate doamnele-domnișoarele din redacție privesc cu evlavie la acest spațiu al unei posibile prezențe masculine cuceritoare. Iar atunci cînd titularul chiar este prezent, el devine imediat răsfațatul lor.

ROMANTICĂ și misterioasă, Marina Constantinescu vorbește patetic despre cel mai valoros spectacol de teatru al momentului. Pe un fotoliu tronează pălăria ei, pe care ar putea să o descrie numai Hortensia Papadat-Bengescu. Constanța Buzea caută un poem într-un dosar cu poeme. Are în mâini producțiile a douăzeci de poeți contemporani. Îi trebuie, în funcție de spațiul tipografic rămas disponibil, un poem „pe lat”. Dar - ai dracului poeți! - scriu numai poeme „pe înalt”.

În legătură cu mine, ce-aș putea să spun? Tocmai propun, pentru paginile „de mijloc”, rubrica *La o nouă lectură*. Nicolae Manolescu mă întreabă despre cine vreau să scriu și zâmbește ironic cînd aude despre cine. În dreapta mea, Andreea Deciu își consultă nerăbdătoare ceasul.

Peste o ora trebuie să țină un seminar la facultate sau să plece cu avionul în America. Ceva de genul ăsta. Ioana Pârvulescu, bronzată de soarele munților, îmi povestește cum a zburat cu parapanta. Dau din cap aprobator, apoi, înțelegând cu întârziere, ca un personaj dintr-un film de desene animate, rămân mut de uimire. Cu parapanta?! Și pe unde a pătruns în redacție? Pe fereastră? Gabriel Dimisianu este, ca și mine, într-o dispoziție interogativă. Membru al PAC, îl întreabă pe Nicolae Manolescu: „Eu în ce partid mai sunt?” Are un umor fin, à la *România literară*. Dar și o mustață de dac. Eugenia Vodă îi explică lui Nicolae Manolescu cum a fost la Cannes. Reiese că a fost un chin.

APARE Ileana Mălăncioiu cu *Cronica melancoliei*. Cînd își scoate manuscrisul din poșetă auzim cu toții, în loc de foșnetul hîrtiei, vaielele înăbușite ale lui Radu Vasile și Gavril Dejeu. Autoarea surâde sardonice. Vine, prietenos, gârbovit de conștiințiozitatea lui de-o viață, și Zigu Ornea (il poreclesc „Zigu Berlinului”). Iar alți oaspeți pot fi Eugen Negrici, Mircea Mihăieș, Constantin Țoiu, Matei Calinescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Ilie Constantin, Horia Roman Patapievici și alții ca ei, toată floarea cea vestită a literaturii române. Rădem, rădem, rădem și facem revista. Cînd plecăm acasă, regretăm că plecăm.

Alex. Ștefănescu

Cadoul meu, cu afecțiune...

ÎNTÂMPLAREA face că am fost întrebată acum doar câteva zile de către colegii Pascu și Ionescu dacă, ordonată și păstrătoare cum sunt, nu cumva mai am pe-acasă numere disponibile din *România literară* din 1990. Di Ionescu mi-a făcut acel semn discret prin care mi se da de înțeles că redacția mi le-ar plăti dacă aș fi dispusă să le vând. Reproșându-i pe loc termenii propunerii, am recunoscut că am colecția pe '90, anul angajării mele aici, colecție legată, poate cu câteva numere lipsă, ușor prăfuită, cu hârtia coaptă de-acum, căci după revoluție mai toată presa se tipărea pe hârtie proastă. Parte din colecțiile revistei adunate an de an, s-a pierdut - furat - ratăcit în zilele mutării redacției, de la Casa Scânteii la Casa Vernescu de pe Calea Victoriei 133, unde ne aflăm și astăzi. Motivul mutării rapide, în pripă, cu tot calabalacul a fost, după câte știu, chiria uriașă care începuse să se perceapă pe spațiile de la Combinat. Dincoace cheltuiala trecea în grija Uniunii Scriitorilor. Vremurile, din ce în ce mai complicate financiar, își arătau gheara, redactorii și colaboratorii revistei noastre pot povesti multe despre lipsurile pe care le-au îndurat, despre emoții și îngândurări, dacă vom rezista, totuși, cu toate sacrificiile crâncene, și nu vom fi obligați să tragem obloanele. Colaboratorii s-au mulțumit cu onorarii simbolice, redactorii cu salarii asemenea, redacția nu s-a descompletat, poate câțiva din personalul tehnic au migrat spre locuri mai bine plătite. Difuzarea revistei se făcea pe sponci sau deloc. "Eu am convingerea că am fost și *ajutați* să ajungem la disperare, la dispariție. Cititorii noștri fideli, prietenii și neprietenii ne puneau mereu întrebarea bizară: "Dar voi mai apăreți?" Chioscurile și tarabele gemeau de presă, ce vrei și ce nu vrei, ziare, reviste de tot soiul într-un delir gălăgios și zadarnic, bruiant. Și în tot acest context revistele literare serioase n-aveau loc, sau nu erau agreate, numele lor nu atinseseră niciodată auzul vânzătorilor de ziare. De câteva ori am simțit din plin aversiunea și disprețul celor care ar fi dormit mai liniștiți dacă revista noastră n-ar mai fi apărut... Dar să ne întoarcem la colecția mea pe '90, singura care lipsește după refacerea în întregime a seriei de 30 de volume a colecției *României literare*. Va fi cadoul meu, cu afecțiune, redacției, cu ocazia aniversării a 30 de ani de la apariția primului număr, în octombrie '68. Înainte de a mă prezenta cu ea la redacție, am stat o noapte întreagă și-am răsfoit-o, și-am mângâiat-o, am revăzut nume, semnături, rubrici, mi-am amintit câte ceva la fiecare pagină. Ce lume, ce viață intensă, ce bucurie, și satisfacție, să lucrezi la o revistă de prestigiu! Până în '90, când m-am angajat, începând din martie, lucrasem la *Amfiteatrul*, revistă studențească având o redacție deșteaptă și colegi descuiați la minte și, în condițiile date, curajoși. Dacă ar fi să amintesc numai incidentul din '84 cu poeziile Blandinei, și ar fi destulă dovada curajului. Lucram la *Amfiteatrul*, dar visam cu ardoare să fiu cândva redactor la *România literară*. Trecerea mea aici s-a petrecut în '90, o dată cu dispariția *Amfiteatrului*... Răsfoiesc pentru ultima oară colecția *României literare* în ambianța camerei mele de lucru. În ianuarie revista costa 5 lei, iar în decembrie 10 lei. În martie îmi apărea o pagină de sonete la revista la care abia mă angajasem. Așa s-a întâmplat că poeziile pe care le dădusem încă din toamnă spre publicare, mă priveau acum din pagină, în 8 martie '90, exact în prima mea zi de lucru, procurându-mi o stare de jenă intensă că lumea va spune: "Uite-o și pe-asta, nici n-a venit bine, și s-a și publicat!" Ca să șterg impresia proastă mi-am jurat să nu mai public decât foarte rar câte-o poezie sau cel mult câte-o coloană, dar niciodată o pagină. Și așa am făcut. Răsfoind colecția, am zăbovit mai mult la momentul Adunării Generale a Uniunii Scriitorilor care a avut loc în aprilie. Parcurg lista celor 127 aleși atunci în Consiliul Uniunii. 17 dintre ei sunt astăzi în lumea umbrelor...

Constanța Buzea

Octombrie 1986: Roger Câmpeanu, Adriana Bittel, Mihai Pascu, Margareta Popescu, Ioana Creangă, Maria Croitoru, Andriana Fianu, Ștefan Agopian, Mircea Iorgulescu, Maria Dumitrescu, Octav Minculescu, Gabriel Dimisianu

COLEGI

SE ÎNFIINȚEAZĂ o nouă revistă. Își încetează apariția după paisprezece ani alta. Noi planuri ale fauritorilor, noi încercări puse în slujba *României literare*. Discuții, controverse, dispoziții ale forurilor. Întâmplări inerente acelor ani. Cum va fi? Întrebări. Mai puține răspunsuri imediate. Vin noi colegi, sunt solicitați

noi colaboratori. O dorință nemărturisită a celor "vechi" era să se păstreze atmosfera redacțională, respectul și colegialitatea față de membrii echipei, indiferent de compartimentul în care lucrau. Așa ne era mai ușor să străbatem întâmplările de care aveam parte, știute sau neștiute de cititori. Uneori "adaptarea" unor colegi era mai inde-

lungă, mai anevoioasă, dar se făcea. Marturie sunt cele trei decenii de existență. S-au format scriitori, au debutat, au fost încurajați scriitori. Cu toate obligațiile, cu toate sarcinile ideologice revista care o citeau, care aveau încredere în ea. Știm că nu totdeauna am răspuns așteptărilor. N-a fost numai vina noastră. Era bietul om sub vremi. S-a căutat, cu insistențe, uneori cu compromisuri să nu se coboare ștacheta. "Să fie ceva de citit pe lângă..." spunea George Ivașcu, echilibrând sumarele mai ales în epocile grele, nesfârșite ale campaniilor, ale vizitelor. Nimeni nu își poate închipui că se pot pierde ore în șir pentru o fotografie de pagina întâi. Unde îl punem pe Eminescu când "tovarășul" vizitează lanurile patriei, iar locul imaginii sale era obligatoriu în frunte. Și totuși după strădanii "vizita" s-a mutat pe pagina treia, iar Eminescu și-a păstrat locul în prima pagină. Un amănunt dintre altele multe. O mică mare victorie pentru întreaga echipă care aștepta cu sufletul la gură verdictul. În trei decenii au plecat din colegi la alte reviste, la noi edituri. Au plecat însă, și mulți pe drumul fără întoarcere, înfruntându-și familia noastră. Spiritul lor a rămas cu noi, printre noi. Ne amintim de ei, de vorbele lor, de priceperea și dăruirea lor. Cu nouă ani în urmă opreliștile au fost îndepărtate, înfrânate, echipa revistei a putut să se manifeste liber, să slujească deplin, fără rezerve cultura românească. Au plecat colegi, au venit noi colegi. Firesc. S-a păstrat aceeași colegialitate, același respect pentru munca fiecăruia, aceeași continuă dorință, acum posibilă de a sluji cultura în ce are mai bun. Acum "sunt de citit" toate paginile, domnule George Ivașcu.

Adriana Bittel

Andriana Fianu

ECHIPA

FACEREA unei reviste săptămânale e un joc de echipă, ale cărui reguli nu se împacă nicicum cu egocentrismul, cu boema, cu mintuiala. Munca fiecăruia, "nume" sau anonim, se vede în pagini și cere, pe lângă profesionalism, devotament pentru scrisul altora, răbdare și imaginație. Imaginația te ajută și să te iluzionezi că miza jocului e importantă. Căci, fără această miză, n-ai accepta ca existența să-ți fie ritmată, săptămână de săptămână, de etapele fiecărui număr, un ciclu mereu și mereu reluat, de 52 de ori pe an, și în ianuarie din nou de la alt 1, decenii. E drept că, spre deosebire de alte profesii, nu există rutină: "materia" e mereu alta, curiozitatea și plăcerea cititului mereu vii, discuțiile din redacție - pasionante. Joia e calare pe două numere: ședința de sumar pentru cel următor (o întrunire prietenească, fără tensiuni și animozități) și revederea în pagini a celui "la zi", la care lucrează, contra cronometru, secretarii tehnici și corectorii. Marți e ultimul termen de predare a materialelor, orice întârziere însemnând muncă în plus pentru colegi. Orice ți s-ar întâmpla, e musai să *te ții de cuvânt* și la propriu și la figurat. Dosarele cu manuscrise spre publicare le citim acasă, fiindcă prin redacție se perindă multă lume, între care celebri pisălogi, logoreici și revendicativi, veleitari care pretind să le citești pe loc "operele" și să-ți spui părerea, nebuni care n-au nimic în comun cu literatura și alții care au sau cred că au, viștnici care se plictisesc și sînt dornici de conversații etc. Toți aceștia sînt convinși că trebuie să fii la dispoziția lor. Că de aceea ești plătit. Ce să explici că a fi redactor, secretar tehnic sau corector la o revistă literară e mai mult un hobby, că fiecare din noi e nevoit să muncească și în alte părți pentru a-și câștiga traiul modest, și că, din pricina asta, rămîne destul de puțin timp pentru scris propriile cărți. Dar nimeni nu se plînge. Nici măcar computeriștii noștri, care au o meserie atît de căutată, nu ne-au părăsit, deși au existat perioade lungi cînd recompensa era mai mult morală.

Dacă de trei decenii *România literară* este, săptămînal, punctuală la întîlnire, asta se datorează, cred, în primul rînd, fidelității echipelor succesive față de literatură, față de robul care scrie și de domnul care citește.

Chinuia naștere săptămânală

PRIVIT de la distanță, spiritul unei reviste are ceva de animal volatil, căruia nu-i poți face portretul. Îl recunoști, deși de fiecare dată e altfel.

Cercetat dinăuntru, acest animal impalpabil, care își schimbă săptămânal înfățișarea, se descompune în titluri, texte și semnături. Capătă o complicație a omenescului zilnic, mărunț deseori, citeodată extraordinar, din care spiritul revistei renaște în ziua apariției.

Roger Câmpeanu, care alcătuiă un tandem bizar cu George Ivașcu, venea la redacție, a doua zi după ce revista ieșea pe piață, cu un aer de dresor sassist: dădea în lucru "umplutura" pentru săptămîna următoare. Intra prin birouri, să dea bună ziua și își ascundea plictiseala cu bancuri scurte, de un umor negricios. Lunea, cînd începea să vină "marfa" la zi, intra cu ușa închisă în conciliabule cu George Ivașcu. Directorul de atunci nu apărea mai niciodată la redacție, dar îl suna pe Roger atît de des, încît, de fapt, conversația lor dura aproape toată ziua, în reprize cu durată imprevizibilă. Directorul, cu nerăbdarea lui de om trecut prin pușcărie, de îndată ce ajungea la vorbitor cu Roger, se întindea la discuție, ca și cum ar fi vrut să se scuture de obsesia

unor vechi temeri. Ivașcu, pe care l-am văzut de două ori, pierdut în unul dintre bătrînele fotolii ale redacției și parcă mirat că se află acolo, avea în public o politețe de om timid, cu bruscheți de bătrîn singuratic. Nu era o prezență și probabil că de aceea își construise, treptat, o absență impunătoare. Era în ultimul său an de viață, cînd l-am văzut. În ochi avea acele cercuri alburii care se apropie treptat de pupila bătrînilor cu irisul albastru. Că vîrstă interioară cred că se fixase însă pe undeva pe la 45-50 de ani, poate chiar mai devreme.

Miercurea, Roger Câmpeanu căpăta nelinești de ginecolog aflat alături de pacientă. Convorbirile lui cu George Ivașcu se transformau în schimburi sacadate de mesaje, ale căror valuri se simțeau în toată redacția. Era ziua intervențiilor la cenzură și a telefoanelor de ultima clipă care, cu cît erau mai numeroase, cu atît mai zbîrlit se anunța a doua zi, pe piață, animalul care urma să se nască. Atunci cînd, în sfîrșit, puneă ștampila magică a bunului de tipar, Roger Câmpeanu avea calmul dresorului care își supraveghează animalul în arenă. N-o să știu niciodată însă cum era Ivașcu, în singurătatea lui, cînd afla că revista se naște.

Cristian Teodorescu

Fotografie de Ioana Părvulescu

CU HAPPY-END

IN COPILARIE am văzut un film științifico-fantastic care m-a impresionat foarte mult. Era vorba de un bolnav care nu mai putea fi salvat prin metodele obișnuite. Atunci doctorii au recurs la o soluție extremă pe care știința, pasămite, o permitea. În sîngele bolnavului a fost introdus un om redus la dimensiuni microscopice. De aici începea de fapt frumusețea filmului. Arterele și venele pe care le parcurgea nou-venitul semănau cu niște autostrăzi lichide, strălucitoare și aglomerate. Omul microscopic se confrunta la tot pasul cu surprizele pe care i le oferea spațiul inedit în care se afla. Poate că filmul nu era prea științific, căpă cum mi-a spus un medic, dar era cu siguranță fantastic. Atunci am avut pentru prima dată revelația distincției interior/ exterior. Omul exterior, calm, părea că doarme, iar în interiorul lui se petreceau drame, se dădeau lupte, era o agitație de nedescris, totul era viu, mișcător, necunoscut.

Multă vreme am cunoscut *România literară* numai din exterior. O cumpăram joia, cu 5 lei și o deschideam la pagina 9. Era o revistă calmă, de o

anume elegantă și în care nefirești păreau numai primele pagini, ca în orice revistă care avea de-a face cu cenzura. Nu știu cum s-a făcut că, în banda lui Moebius a vieții mele am alunecat dintr-o dată din exteriorul revistei în interiorul ei. Senzația a fost aceeași pe care trebuie să o fi simțit omul microscopic în aventurile lui din film. Revista "din interior" are altă viață, alte spații, alte voci față de revista "din exterior". Altă frumusețe. Aici devine vizibil invizibilul. Totul e mărit la microscop, o greșeală de tipar ia proporții de căpcaun și amenință să te înghită, un manuscris sau o dischetă neadusă la timp devin drame cărora trebuie să le găsești iute o soluție, colegii din redacție au cu toții grijile și bucuriile lor, birourile rîd, vorbesc și citesc, sala calculatoarelor clipește și bizuie ca o reclamă, iar acum trebuie să scoatem un număr aniversar, de 32 de pagini! Nici nu știi, cititorule, cînd îl cumperi de pe o tarabă, unde zace liniștit lingă *Dilema*, cît de fierbinte e fiecare pagină.

P.S. Filmul se termina cu bine.

Ioana Părvulescu

OAZA DE FIRESC

SPRE deosebire de mulți alți cititori ai *României literare*, nu pot spune că această revistă a însemnat pentru mine o oază de intelectualitate într-un pustiu cultural, cum a fost vremea comunismului. Soarta, mai norocoasă în cazul meu decît al altora, a făcut să nu o apuc în asemenea timpuri. Dar tot soarta a făcut ca pentru mine *România literară* să devină, la un moment dat, o oază de familiar, de apropiere, de firesc, cu ajutorul căreia am trecut printr-o perioadă altminteri destul de complicată. În toamna lui 1995 mă aflam, pentru prima dată în viața mea, foarte departe de casă. Din inevitabilele încercări de tot felul la care te supun depărtarea și străinătatea, mie cel mai greu de trecut mi s-a părut cea a totalei nefamiliarități, a celui "ne-ca-lumea" pe care nu știi să îl explici, dar îl simți la tot pasul odată ajuns într-un spațiu care nu e al tău. În vremea aceea *România literară* era printre primele publicații românești care devenise, de foarte puțin timp, accesibilă pe Internet. O primeam în fiecare luni a săptămîinii, și multe săptămîni ei exclusiv i s-a datorat interesul meu pentru drăcii tehnologice. Ca să o pot citi lunea m-am străduit să îmi depășesc reținerile și angoasa pe care orice literat le are instinctiv

ÎN TRE ZAT ȘI COMPUTER

IN VARA lui 1990, printre alți numeroși vizitatori, a sosit în redacția "României literare" un ziarist american. După discuția din redacție musafirul a dorit să vadă și tipografia. Aveam, pe atunci, birourile în Casa Presei, alături de atelierele de paginare și linotip ale Imprimeriei Coressi așa că l-am condus, prin culoarele întunecoase, în secția de tipar înalt. A fost, pentru el, o surpriză. Îl minunau linotypele, mașinile de turnat titluri de la ludlow, teancurile de dursuși și fasete, zațul din rame, calandru, în fine întregul utilaj destinat transformării plumbului în forma de tipar. A fost și la noi așa, spunea el cu melancolie, cei bătrîni își mai aduc aminte. Dar ce veți face dumneavoastră cu toți acești oameni, se întreba și mă întreba, cîți dintre ei vor putea fi recalificați pentru a lucra pe calculator?

Acum, la treizeci de ani de la apariția primului număr al "României literare", îmi amintesc cu o melancolie asemănătoare de acea epocă a plumbului. De zilele de miercuri cînd strigam, la ora nouă seara, "Calandru! Ia literara!" în ciuda "modificărilor" și paginilor schimbate de "secție" și "consiliul culturii" cu două ore înainte. De cei care, în acele seri, așteptau "semnalul" ca pe o victorie într-o bătălie reluată săptămînal, număr după număr. Dar și de gustul amar rămas după tipărirea numerelor împănate cu articole festive, pagini de plumb fără spirit, în deplin acord cu tezele, cuvîntările și plenele epocii.

După decembrie 1989, moment al eliberării din țarcul multiplelor cenzuri, ne-am

pentru tehnică. O citeam de la primul la ultimul articol, cu nesaș, și țin minte că eram dezamăgită că revista nu conținea, în forma ei electronică, chiar toate paginile din varianta pe hirtie. Atît de mare era pofta mea de citire a revistei pe care la București, deși eram redactor la *România literară*, uneori nu apucam decît să o răsfoiesc, în ziua apariției ei. În străinătate însă, trebuia să mă chinui să îmi pun deoparte vreo două-trei articole, ca să le am și pentru a doua zi, deși mare era tentația să o dau gata pe nerăsuflăte. Sigur, reacția mea era motivată, parțial cel puțin, de împrejurări. Dar dincolo de inevitabila idealizare pe care o presupune depărtarea, *România literară* era, în chip autentic, oaza mea de firesc, de "ca-lumea". Prin articolele din paginile ei am păstrat legătura cu o mulțime de oameni, colaboratori și redactori pe care îi cunoșteam, cărora de altfel, poate în mod rușinos și condamnat, nici nu am mai simțit nevoia să le scriu vreo scrisoare. Într-un fel, cred că în acele luni cînd așteptam cu înfrigurare sosirea gazetei electronice în adinul sufletului eram îndreptățită să astfel primesc cite o scrisoare personală, de la fiecare dintre semnatarii articolelor publicate. Pentru prima și poate singura dată, cu ochii miști în ecranul calculatorului, am avut sentimentul egoist că *România literară* e o revistă care se face special pentru abonatul **Andreea Deciu**.

pomenit propulsați în arena unei false economii de piață. Lupta săptămînală dusă cîndva pentru libera exprimare a devenit o luptă pentru supraviețuire într-un mediu la început indiferent sau chiar ostil. Au trebuit create și redimensionate resorturile care asigurau supraviețuirea revistei, găsire formele administrative și economice potrivite unei structuri viabile.

În acest context calculatorul a devenit indispensabil. Munca celor opt paginatori, doisprezece linotipisti, șase zincografi, patru calandragii, doi ludlowisti și patru stereotipari a fost preluată de trei persoane. Corespondențele de oriunde sosesc pe e-mail, cititorii noștri din întreaga lume pot consulta ultimul număr pe serverul www.romlit.ro.

Am ajuns să mă întreb, cam la fel cu ziaristul american care ne-a vizitat în vara anului 1990, ce s-a întîmplat cu toți acei oameni ai plumbului înlocuiți de calculator. Cîți au ieșit la pensie, cine a izbutit să se recalifice, cum s-au descurcat pînă la urmă? Mă întîlnesc citeodată cu unii dintre ei. Discutăm despre cunoștințe comune, despre cei care au reușit să se adapteze, despre cei care au murit și sînt mulți, din ce în ce mai mulți, deoarece viața în lumea plumbului era îndeobște scurtă.

Și ne amintim, cu amară duioșie, de acele vremuri. Nu au fost timpuri bune, dar în lumea aceea a plumbului au rămas îngropate întîmplări, oameni, înfringeri sau victorii, într-un cuvînt o parte din viața noastră, așa cum a fost.

Mihai Pascu

SECVENȚA CU SCARA

IN VARA lui 1968, aflîndu-mă pentru cîteva zile-n București, într-o după-amiază intram nu fără oarecare optimism în curtea clădirii din bulevardul Ana Ipătescu, unde funcționau principalele reviste literare. Era după evenimentele din Cehoslovacia, cînd se făceau vizibile și-n cultură cîteva semne de eliberare de sub modelul sovietic. Se vorbea, de pildă, despre revenirea la titulaturile unor publicații de prestigioasă tradiție la noi. Reținusem, între altele, ideea apropiatei transformări a *Gazetei literare* în *România literară* și voiam s-o aflui, acum, de la unul dintre redactori, Ion Caraion cu care eram în bune relații după cunoștința noastră cu doi an înainte, la Onești.

Urcînd sprinten scara de la intrare, am găsit culoarul etajului întîi destul de animat. În dreptul ușii de la *Poezie*, aștepta răbdător un grup ceva mai numeros. Redactorul m-a primit cu știuta-i afabilitate și tocmai cînd îmi confirma obținerea aprobării privind schimbarea denumirii revistei, intră poetul Ion Gheorghe, palid, cu un aer misterios și grav, care despături spaltul unei pagini de formatul revistei, cu frontispiciul "*România literară*" supliment al revistei "*Luceafărul*!" Stupoare, consternare. Un sabotaj ori, altfel spus, "salutul" lui Eugen Barbu, în stilul său cunoscut.

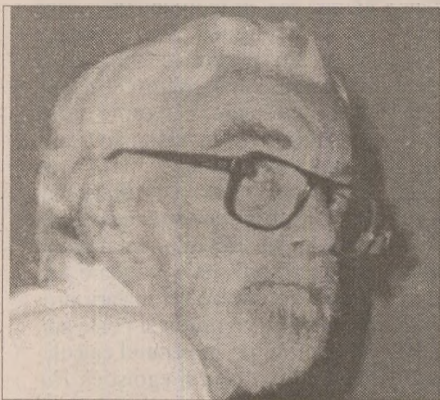
Am coborît scara lent, cu speranța la jumătate, iar cînd, nu peste multă vreme, revista apărea, totuși, cu titulatura de astăzi, înțelegeam că numele ei nu fusese numai dorit, ci și asumat de către o redacție temerară, într-un dezgheț aparent, pentru decenii de rezistență.

G. Th. Ciobanu

Roger Câmpeanu:

Pentru mine, România literară a fost o pasiune totală

Rep.: Ați fost secretarul nostru general de redacție din 1974 și pînă la începutul lui 1990, într-o perioadă în care era mult mai greu și mai stresant (cenzura, metodele tipografice primitive). În toți acei ani, viața dvs. s-a confundat cu România literară, căci faceți parte dintr-o speșă de gazetari care știau absolut tot ce au în pagini, pînă la virgule, și urmăreau clipă de clipă tot procesul, de la manuscris la rotativă. Ce mai, vă plăcea la nebunie (căci nebunie pare, de exemplu să vii direct din spital, după o operație grea, în tipografie) „să vă faceți numărul”. De unde această pasiune?

R.C.: Nu-mi place să vorbesc despre mine, dar dacă trebuie, o dată la 30 de ani... Pentru mine gazetăria a fost o șansă. O șansă pe care mi-a dat-o George Ivașcu, alt pasionat. El a avut curajul să arunce în apă niște tineri, în care intuise niște potențialități, și să-i lase să se descurce. Eu am avut norocul să nimeresc între oameni foarte interesați, care m-au ajutat mult. Cînd a fost numit la *România literară*, George Ivașcu m-a chemat și pe mine, dar n-am vrut să vin. Redacția îi era la început ostilă și nu-mi suridea ideea să fiu impus acolo ca „omul lui Ivașcu”. Și nu m-am dus. Îmi aduc aminte însă că, după o vreme, într-o noapte, am stat ore și ore cu el acasă la Zaharia Stancu și amîndoi au insistat atîta încît la cinci dimineața am cedat. Am acceptat. Acum cred că bine am făcut, fiindcă am intrat într-o lume care m-a salvat de la cine știe ce alte compromisuri nenorocite. Îi sînt recunoscător *României literare*, oamenilor ei împreună cu care am contribuit la publicarea unei reviste de tinuță.

Rep.: Timpurile erau așa cum erau, apariția revistei nu era posibilă fără compromisuri...

R.C.: *România literară* făcea slalom uriaș printre dificultăți, reușind, cu toate compromisurile, să rămînă un reper intelectual. Sigur, conta abilitatea lui George Ivașcu, dar conta și mai mult faptul că oamenii din redacție au știut să-și țină rangul profesiei, - de n-ar fi să pomenesc aici decît echipa de critici: Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Dana Dumitriu, Sorin Titel, Mircea Iorgulescu -, la care se adăugau rubricile săptămînale ale lui Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Laurențiu Ulici ș.a. În ciuda reticențelor inițiale, scriitorii din redacție au înțeles, mai ușor sau mai greu, ceea ce voia Ivașcu: să facă o revistă ce depășea granițele interesului strict literar, o revistă de elită.

Rep.: G. Ivașcu, să recunoaștem, era o persoană destul de dificilă, cu care nu era ușor de lucrat. Iar în redacție se aflau

scriitori cu personalități accentuate, cu sensibilități și susceptibilități, ca toți creatorii. Dvs. ați reușit să mediați între ei, să-i faceți să conlucreze. Cum?

R.C.: Cred că am avut din instinct o abilitate care azi se învață: „public relations”. Am avut relații admirabile cu Argezei și G. Calinescu, pe vremea *Contemporanului*-ui, cu Geo Bogza, mulți ani la rînd, săptămînă de săptămînă, pînă la dispariția sa, cu Șerban Cioculescu, Ivașcu și atîția alți oameni deosebiți, cărora nu era deloc ușor să le comunici, de pildă, „observațiile” și mutilările cenzurii pe textele lor, să le asculti supărarea, să cauți împreună cu ei o soluție...

Rep.: Dar mulți dintre oamenii ăștia ajunseseră chiar să țină la dvs., relațiile - să le zicem „de serviciu” - se coloraseră și afectiv, iar cei mai apropiați prieteni ai dvs. sînt scriitori, dintre colaboratorii revistei. Revista asta ajunsesă să vă înghită practic toată vremea.

R.C.: Eu n-am putut face o revistă, și nici acum nu pot, fără să o știu pe dinafară, fiecare rînd, fiecare cuvînt. La *România literară* a fost o pasiune totală, pentru care mi-am neglijat și familia și sănătatea. Nu știu dacă era o vocație, ci mai curînd o înțelegere a faptului că nu poți face bine un lucru decît stăruind, că n-ai voie să lași nimic la întîmplare. Chiar nenorocitele alea de „pagini impuse” de la începutul revistei erau perfect lucrate grafic și tipografic. Uite, îmi amintesc că, la un moment dat, se lansase ideea revenirii de la 24 la 32 de pagini, cite avusese inițial. Era în oribilii ani de la începutul lui '80. Eu m-am opus și i-am spus lui Ivașcu: ce să facem cu 8 pagini în plus, să ne oblighe să le umplem și pe astea cu maculatură? Mai bine să fie mai puține și să ținem cît putem frînele ca obligația să se restrîngă la citeva pagini, pe care oricum în afară de cenzori și bieții corectori nu le citește nimeni. Și apoi, dacă erau pagini în plus, erau și „observații” în plus. Ții minte cum veneau modificări miercuri la 5 după-masă, cînd toată revista era gata și trebuia să intre în rotativă? Uneori „cădea” cite o pagină întreagă și atunci începea o nebunie, trebuia să o luăm de la capăt, căutam în regal ceva de pus în loc, iar corectură, iar la „foruri”, ne prindea noaptea, pierdeam rotativă, că intra *Scînteia* cu tirajul ei imers, și noi abia în zori...

Rep.: Toată această „sisifeală”, cu tevatură, draci, Ivașcu la telefon, maistrul de tură arătîndu-ne ceasul și paginatorii așteptînd cuvenitul ciubuc - o stăpînești perfect, fiindcă știați exact ce vreți și cum să cereți. Cum reușeați să vă înțelegeți așa de bine cu oameni atît de diferiți, de la mari personalități literare la ultimul ucenic din tipografie?

R.C.: Nu știu. Pur și simplu îmi plăceau oamenii, îmi plăcea să lucrez cu ei. Și m-am simțit întotdeauna stînjinit de laude, fiindcă felul cum munceam eu mi se părea normal. Și acum cred că așa trebuie muncit, nu neapărat proporțional cu banii pe care-i primești.

Rep.: Nu cumva e o prostie?

R.C.: Nu, e pasiune profesională. Și voi o știți foarte bine, fiindcă *România literară* așa a fost și așa poate fi definită: un grup de oameni pasionați de meseria lor.

Interviu realizat de Adriana Bittel

Sorin Titel, Valeriu Cristea, Lucian Raicu, Olga Andronache, Georgeta Gheorghiu, Marcel Gafton, Gheorghe Catană și Constantin Țoiu (în spatele lor se află patru tipografi), Ion Horea, Gabriel Dimisianu

Insomnia de miercuri

MĂRTI, 9 august 1972. Astăzi m-am prezentat la dl. Mircea Grigorescu cu toate actele „în regulă”: aprobări, negații, adeverință de spațiu, decizie guvernamentală, cererea de nominalizare din partea directorului revistei etc. Secretarul general ochi fiecare dintre hîrțile cu apostile și ștampile, spuse un „Mda!” și, cu apelativul „Fetițo”, adresat unei doamne tocmai intrate, i le întinse. Aruncă sprincenele stufoase către un șofer (erau două mașini la dispoziția redacției în acele vremuri) și-l instrui: „Victoraș, du-l pe dl. Minculescu acasă, ca să știi de unde să-l iei mîine dimineață”. „Dar...”, biiguii eu, încercînd să-i spun despre vacanța studențească, ultima etc. „Du-l pe dl. Minculescu acasă și mîine dimineață...” și abia acum îmi aruncă prima privire: „pe la 11, e bine?”; „da”, am răspuns fără nici o scăpare în fața ochilor severi și a pîntecului

impunător. „Va fi o zi lungă. La revedere!” Pe drum l-am întrebat pe Victorăș ce însemna o zi lungă: ziua-noaptea cînd avea să se tipărească revista: discuția cu „forurile”, modificările impuse, înlocuirea unor articole sau pagini întregi, ultimele corecturi, potrivirea clișeeleor, „bunurile de calandru”, finalele „BT” ale cenzurii, urmărirea în rotativă, viza telefonică a lui George Ivașcu și... Tirajul.

A doua zi, la 11 fără trei, mașina, sosise în fața casei. Am coborît repede: spre Casa Scînteii. M-am întors în acea miercuri pe la miezul nopții. Ostenit dar fericit. Apoi alte 1300 de miercuri fericite pline de căderi mîțești și aburcări în laț. Insomniacă și păguboașă fericire care nu mă abandonează, chiar în puținele concedii, medicale ori nu, nici astăzi. Insomnia de miercuri noaptea.

Mihai Minculescu

In memoriam - redactori ai României literare

Virgil Mazilescu	- 11 aprilie 1942 - 18 august 1984
Gheorghe Pituț	- 1 aprilie 1940 - 6 iunie 1991
Ioana Creangă	- 10 aprilie 1939 - 31 decembrie 1989
Sorin Titel	- 7 decembrie 1935 - 17 ianuarie 1985
Teodor Balș	- 9 februarie 1924 - 27 iulie 1983
Gh. Catană	- 20 noiembrie 1925 - 16 iunie 1983
Tiberiu Tretinescu	- 17 noiembrie 1921 - 10 aprilie 1977
Valentin Silvestru	- 20 octombrie 1924 - 26 noiembrie 1996
Nichita Stănescu	- 31 martie 1933 - 13 decembrie 1983
Marin Sârbulescu	- 15 ianuarie 1921 - 18 iunie 1971
Mircea Grigorescu	- 27 noiembrie 1908 - 18 februarie 1976
George Ivașcu	- 24 iulie 1911 - 21 iunie 1988
Ion Caraion	- 24 mai 1923 - 21 iulie 1986
Al. Cerna Rădulescu	- 11 ianuarie 1920 - 21 august 1991
Dana Dumitriu	- 9 noiembrie 1943 - 10 octombrie 1987
Marcel Mihalaș	- 15 august 1937 - decembrie 1987
Leonid Dimov	- 11 ianuarie 1926 - 5 decembrie 1987
Titus Neculau	

ȘTEFAN BĂNULESCU - o lungă spovedanie

(Urmare din numărul trecut)

Cînd a fost să vă desprindeți de lumea asta, de lumea satului, ruperea s-a dovedit dureroasă?

Nu. Nu. Ruperea n-a fost deloc dureroasă, pentru că desprinderea asta eu o făceam mereu. Devenind elev, după ce-am terminat școala primară, am urmat la acest liceu, care era una din școlile cele mai serioase. Liceul Știrbei Vodă. Era patronat de familia Știrbei. Prințul, domnitorul Știrbei, a fost cel care a dat actul de eliberare orașului Calărași. Acest oraș era șerb în întregime. Ei erau proprietari numai pe lemnul casei și pe zidul casei. Ce era dedesubt aparținea Mănăstirii Colțea, care avea Eforia Spitalului Colțea. Și din ce luau de la aceste orașe și sate șerbite, cum a fost pînă în 1850 și ceva, finanțau aceste spitale. Binefacerile publice. Or, acest prinț Știrbei a eliberat orașul, a dat posibilitatea să se răscumpere, mai cu sume locale, mai cu ce-a mai dat el, și a trasat urbanistica orașului, cu străzi paralele. Este perfect. A trimis inginerii lui. Acest liceu a fost patronat de familia Știrbei. Noi aveam ziua patronului de 4 decembrie. Era ziua Domnitorului Știrbei, pe care încă o sărbătoream. Leșeam cu toții. Erau mari serbări. Era amintirea vie. Principala stradă, Corsoul orașului, se numea Știrbei Vodă. Și va spun că era o școală serioasă, care era foarte atentă să dea elevilor o cultură clasică. Avea două secții, latină și matematică. Destul. Eu am urmat latina. Profesori foarte buni, foarte severi. Să ne întoarcem însă puțin înainte de plecarea asta spre învățătură. Și vreau să vă spun, ca să revin puțin, să nu credeți că aș elogia nostalgic o lume euforică, care trăia bine. Nu. Era o lume aspră, care-și câștiga greu plina, muncind din greu, de la copil pînă la bătrîn. Și de aceea nu vreau să se înțeleagă că era o lume euforică. Nu a existat și nu va exista niciodată o euforie socială și materială. Ai ceea ce muncești. Iar cei care au fără să muncească, aia e o lume marginală, ce mai curînd sau mai tîrziu este aruncată de forța centrifugă sănătoasă a societății. De aceea cînd am pornit spre învățătură, știam, aveam această religie a muncii însculată, fie și pe planul vieții obișnuite de țară, dacă aș fi rămas la țară. De fapt nici un frate al meu n-a rămas țărăn. Poate pe un plan mai evoluat, să se ocupe cu uneltele și mașinile agricole. Dar plecînd spre învățătură, înțelegeam că urmează o răspundere directă și personală. Fără ea nu ajungeam nici măcar un om obișnuit. Iar dacă mă întorceam de la școală fără să fi muncit, umilit și cu capul în jos, eram de fapt expulzat și din lumea în care mă întorceam. Nu mai aveam loc acolo. Eu eram trimis undeva. Nu mai aveam ce căuta. Noi eram mulți. Nu puteam trage la neșfîrșit, în eternitate. 11 copii. Să continuăm, nu în eternitate, dar mă rog, pe o perioadă, o nouă generație, pe zece poame unsprezece copii. N-aveam cum. Tatăl meu a gîndit în perspectiva destinului fiecăruia. Și soluția lui primă a fost să ne dea la școli militare pe băieți. Încă fratele meu cel mai mare a fost trimis întii la Chișinău, pe urmă la Tîrgu Mureș, la Odorhei, la liceul militar. A încercat cu el. Nu puteam chiar la acel liceu. Era departe. Pe urmă l-a retras și a urmat mai mult din practica, din experiență, o

pregătire tehnică a mașinilor și motoarelor și a fost priceput în motoare de mașini agricole. Dar următorii copii, cum am fost noi, trei băieți, a zis să ne dea la aviație. El avea mitul acestei aviații. El fusese infanterist. Dar știind că începuse să se poarte în România atît de mult aviația, aflînd de această școală de la Mediaș, Școala tehnică aeronautică, ne-a sortit pe următorii trei fii ai lui să mergem să devenim ofițeri de aviație la această școală militară. Primul gînd al lui a fost că erau gratuite aceste școli. Dar un regim foarte sever. Și ne-a spus: „Vă duceți ca să munciți mai mult decît dacă ați munci acasă. De la zece ani deveniți militari. Vă roade bocancul și obiala. Vă scuțați cu foamea, vă culcați cu foamea. Mîncăți cu porția.“ Ceea ce nu era acasă, că fie mama, fie o soră mai mare, ne dădeau o bucată în plus, sau ne luam singuri. Și ne-a dus pe rînd. Pe fratele mai mare. Pe următorul frate, Constantin, l-a dus primul. A reușit. Următorii doi, fratele meu Eugen și cu mine. Am mers împreună cu un personal. De la gara Fetești am schimbat la București, spre Transilvania. Am trecut prin Sighișoara-Dumbrăveni și am ajuns la Mediaș, la o școală care avea încorporat în curtea ei un aerodrom. Și am dat acest examen. În mîntea mea nu știu ce s-a întîmplat atunci. În orice caz se petrecuse un lucru. Fratele meu mai mare, Constantin, deja reușise la această școală, cînd a venit acasă era total schimbat. El nu era un om să fie militar. Avea un cap de matematician. Suferea. Era om străin, închis ca într-o carapace. Se vedea că are o suferință mare în el. Nu-mi spusese nimic. Dar eu însumi eram un om liber. Fratele meu, Eugen, mai puțin. Poate a zis, ce să facă acasă? N-avea ce. Era sătul și de plîvit, era sătul și de coasă și așa mai departe. Dar mie, nu. Așa o revoltă a fost în mine. Tata înainte de examen ne-a spus: „Domnule, cea mai grea probă este vizita medicală. Aveți grijă că vă chinuie ca pe niște draci, să vadă dacă sînteți în stare, dacă sînteți rezistenți să răbdați, la ce vă pune să răbdați“.

Asta pentru mine a fost mana cerului. Mi-a spus: „Să răbdați“. Cautam un subterfugiu. Și la vizita medicală, de pildă, la una dintre probe venea cu o lampă foarte fierbinte și ți-o pune la călcii. De fapt să-ți încerce sensibilitatea. Ca pilot, ca să simți. Am priceput imediat că-ți încearcă sensibilitatea. Fratele meu, cum i-a pus la picior, cum a sărit ca ars și a tipat. „Bun și dă-i drumul“. A trecut proba. Și cînd am priceput această șansă, cînd mi-a apropiat lampa, am suferit pînă mi-a ars piciorul. Și ăla mi-a spus: „L-ai invins pe Achile“. Adică nu mai eram aviator. Nu eram vulnerabil la călcii. Asta e sensul nebuniei, să fii vulnerabil la călcii. Partea omenească. Înțelegi? Nu eram vulnerabil la călcii. „Ce naiba, domnule, ce ești așa. Ți-am copt călciiul, domnule“. Și într-adevăr era călciiul ars. Știu, cit s-a vindecat rana aia, curățam ca pe o cenușă. Și m-a respins la vizita medicală. A fost o veselie. Era așa trist tata, că nu reușisem, de umilinta mea. Mă credea un om umilit, un om care n-a fost în stare să treacă o probă. El, care fusese otaș și vroia să le sortească copiilor, totuși, printr-o viață dură, un destin de ofițer de aviație. Era ceva. Aviația era sub

patronaj regal. Marele voievod de Alba Iulia, viitorul Rege Mihai I, era elev onorific al acestei școli. El venea anual și vizita școala. Merga prin atelierele de tîmplărie, de vopsitorie, de tinichigerie. Din clasa a II-a treceai prin toate aceste ateliere. Fără să fii vopsitor, tinichigiu, tîmplar și așa mai departe, să înveți știința metalelor, electricitatea și matematica, nu puteai absolvi. Era o școală foarte complexă, pe care eu nu o puteam duce. Nici nu aveam înclinație. Adică stăteam bine cu tabla înmulțirii, dar frații mei erau buni matematicieni. Ei au continuat și au terminat această școală militară. Și pe mine m-a adus din nou acasă. Eram socotit de tatăl meu poate un nevolnic. Țin mîntea că nu știa cum să mă mai împace la Mediaș. M-a dus chiar la niște filme cu Charlie Chaplin, cu amărîtul de Chaplin, cînd își roade gheata și-și scoate ca pe oase Țintele de la ghețe. Era, ca să mă consoleze. Odată reușit, fratele meu Eugen a rămas cu fratele mare acolo să continue și pe mine m-a adus acasă. Eu eram scos din control. Tata mă privea ca pe un om străin, un om care nu mai are nici un rost. Bi-neînțeleș, că eu am făcut o recapitulare atunci. Am evadat din nou pe insulă, în cîmp. Eram liber. Nimeni nu mai putea să-mi ceară ceva. Nu mai aveam locul meu. Frații mai mici se mai ocupau la oi, la cai. Surorile aveau locul lor la războiul de țesut, la melițat. Eu nu mai aveam. Și atunci m-a pus să repet clasa a patra și aveam un unchi la Calărași, care a spus: „Dă-l domnule la școală, dacă-i bun la școală“ (aflase că eram bun la cărți), dă-l la liceu. L-oi ține eu în gazdă. Și așa am devenit elev la Liceul Știrbei Vodă și am trăit, am mers la o școală civilă, care a fost marea mea şansă. Nu știu ce-aș fi făcut ca aviator. Poate era frumos, așa, desprins de pămînt. Dar te poți desprinde de pămînt și altfel. Există și o altă posibilitate, o altă şansă, poate tot atît de îmbietoare și poate mai captivantă decît însăși aviația.

Și șansa asta, pe care o adulmecați, cînd ați știut că e drumul acesta pe cîmpia scrisului?

Drumul nu l-am avut conștient și ar fi fals să spun. Conștienta a fost pasiunea mea pentru lectură, pentru cărți și chiar și pentru matematică, care mi-a plăcut. A fost pasiunea pentru cărți și avînd un respect, încă din familie, pentru vîrstă, pentru profesori, eram foarte atent. Și am avut marea şansă a unui profesor de română, pe care l-am evocat în „Scrisori din provincia de Sud-Est“, un discipol al criticului Mihail Dragomirescu, care ne-a dat, ne-a îndemnat să mergem spre valorile stabile ale culturii și literaturii, spre valorile clasice. Astea sînt baza unei bune pregătiri. Și observînd la mine, adică a rămas poate puțin mirat de felul în care articulam propozițiile în scris și m-a întrebare de unde sînt: „Dintr-un sat“. „Pai cum ești dintr-un sat, de vorbești limba asta atît de corectă și atît de bogată?“ Dar veneam dintr-o familie care avea cărți. Însuși universul în care trăisem era și bogat. Avea noțiuni, elemente, detalii, nuanțe. Pentru mine vîntul avea fel de fel de nuanțe. Îl puteam citi. Vîntul, ploaia. Nu era pentru mine ploaie-ploaie. Erau fel de fel de ploi, nu numai ploaia de primăvară, sau aia de toamnă, mocănească.

Ploaia pentru mine avea fel de fel de su-nete, chiar de arome. Încă din clasa a IV-a, a V-a, m-a făcut bibliotecarul liceului și m-a îndemnat spre anume lecturi. Am avut și un profesor de latină foarte serios, care m-a ocrotit. Am fost de fapt liber să aleg. Am mers spre partea asta a lui Ștefan Dinulescu și a celorlalte rude de carte, care cam cochetasera cu literatura, mai cu traducerile, mai cu „Convorbirile literare“. Mi-a dat chiar pe mînă revista liceului. Avea un nume cam pompos, „Avîntul“. Stringeam textele, fără să fac eu selecția. O făcea profesorul. Am avut legătură cu tipografia, am văzut ce înseamnă o zețarie, o roată de tipograf, cum e o hîrtie înainte de imprimat și după, lucrurile care mi-au dat primele noțiuni ale unui om legat de cărți, încă de la nașterea cărții, de la formarea ei. Și asta a fost un mare avantaj, să-l ai încă din copilărie. Cum ai face o școală de arte și meserii. Și de aici încolo deveneam tot mai săraci. A venit războiul. Pe mine m-a prins în liceu. Nu mai era de întors acasă. Nici o întoarcere nu mai exista. Nu mai exista, nici altfel, chiar de era o bunăstare. Deveneam un paria în sat. Nici notar. Era locul ocupat.

Nu mai erau nici calimări.

Da. Și am plecat singur spre capitală. Nici nu m-a întrebare acasă ce vreau să urmez. Știu că era un autobuz particular, cu vreo zece locuri, spre capitală.

Terminaseți liceul?

Terminasem. Am dat două clase într-un an. Știu că nu mai puteam fi ținut în gazdă de nimeni. Nici de rude. Era săracie mare. Venise războiul. Treceam cu sărăcie și cu foamete. Cîineva m-a sfătuit să fac o cerere și să dau două clase într-un an. Odată cu a șaptea să fac și a opta și să plec. Să închei și să termin povestea, că nu mai aveam nici cu ce să urmez liceul. Și atunci, cu această cerere în buzunar, m-am dus în convoiul acela de solicitanți de la Ministerul Învățămîntului. În 1945. Am așteptat să capăt o audiență la ministrul Voitec. El a fost institutor, devenit cu noua putere care se infiltrasse deja. Am ajuns la Voitec, care m-a întrebare, era un tată așa, binevoitor: „Ce-i cu tine, mă?“ Eram cam sărăcăcios îmbrăcat. Și i-am explicat că sînt dintr-o familie numeroasă și că vreau să scap. Zice: „Vrei să scapi. De ce? De carte“. „Nu că nu pot, nu am cu ce bani să mai apelez la părinți. E o familie grea și fiecare trebuie să-și vadă de capul lui. Și vreau să termin, să merg altundeva“. „Bun. Asta-i altceva. De asta vrei să scapi. Să mergi mai departe. Păi așa spune“. Și mi-a aprobat imediat. Cînd am plecat de la liceu, profesorul mi-a spus: „Bănuțescule, să știi că n-ai șanse. Au mai fost și alții și n-au reușit“. Am avut noroc. Și am venit cu cererea. Mi-a înregistrat-o la liceu și mi-am dat repede clasa a opta, am dat bacalaureatul în toamna aceluiași an și am plecat la București, tot așa singur, fără să știu unde merg, cu un grup de alți elevi, cu o clasă mai înainte, cum erau ceilalți care absolviseră și am mers, am găsit un fel de maga-

(Continuare în pag. 20)

ȘTEFAN BĂNULESCU

(Urmare din pag. 19)

zioară din lemn, era toamnă, și am intrat cu toții acolo. Eu am mers și m-am înscris la Drept.

Nu v-ați îndreptat spre Litere?

Nu, însă odată ajuns în București, dar și cu pregătirea pe care o aveam în liceu și cunoscător al legendelor culturale și literare, aflasem de Călinescu, Vianu, aflasem că-s mari profesori și, deși eram la Drept, audiam. L-am audiat pe Călinescu, care era în formă plină de profesor. În plină forță a prelegerilor. Apoi pe Vianu. Mergeam pe urmă și făceam și puțină pedagogie, luînd contactul asta cu Literele. Mergeam la cursurile lui G.G. Antonescu. Mergeam la cursurile de sociologie ale lui Dimitrie Gusti, care încă mai funcționa. Erau ultimii ani ai marilor profesori. La Istorie alergam pentru că îl mai prindeam pe Gheorghe Brătianu. Era o lume liberă. Chiar dacă erai la Drept, te duceai unde pofteai să audiezi un profesor. Era o mare plăcere. Gratuit. Nu plăteai averi ca să-l audiezi pe Călinescu, pe Brătianu, Antonescu sau Dimitrie Gusti. Mai pe scurt, Facultatea de Drept a devenit ce-a devenit în timpul comunismului. Era total lipsit de perspectivă. Ei bine, visul meu secret era de a ajunge un avocat mai la fel decât unchiul meu și poate și atunci în, '48, m-am îndreptat, unde aveam să mă mai îndrept?, spre Litere. Erau unele tentații să reiau de la capăt viața de student, pentru ca prin noua reformă a învățămîntului, care n-a fost dintre cele mai bune, dimpotrivă, a fost reforma hiatusului cultural, totuși avea capcanele burselor în cămin și cantină. Atunci am avut primul pat.

În București?

Poate chiar nici în liceu nu mai aveam. Chiar și în liceu începusem să mă întrețin singur. Mai dădeam meditații. Eram săraci. Eram un grup mare de studenți chiar de la Filologie. La Filologie nu erau oamenii chiar cei mai pricopsiți. Nu mergeau fiii politicienilor la Filologie, tot oamenii săraci. De fapt nici nu prea mai erau politicieni. Se sfîrșise. Eram pe la închisori. Noaptea, fiind obișnuți cu munca, mergeam în gara Obor, descărcam lăzi și ciștigam. Bineînțeles, că era și pericolul sănătății. Chiar am fost pe rînd internați în spitalele de boli contagioase. Dar ne ciștigam, totuși, așa cum puteam, existența. A fost viață de studenție cruntă, grea. Avînd pasiunea asta pentru Litere am fost văzut de citeva persoane, încă de atunci, treptat pătrunzînd într-o așa-zisă lume literară, pe care am cunoscut-o în chiar zilele ei de mari prăbușiri. Venise invazia proletcultistă, prosovietică, cu schimbarea profesorilor universitari, cu captarea revistelor. Păstrau numai numele. Erau cu totul de orientări vicioase, ca să spun așa, totuși gîndul mi-a fost la literatură. Am rămas cu această pasiune, deși nu era clar, nu era nimic limpede în ceea ce privește posibilitatea de a face, de a urma, sau de a avea un model. Marii scriitori dispăruseră de pe scena culturală. Erau îndepărtați. Chiar dacă nu erau trimiși în închisori, nu mai erau. Singurul care era ocrotit era Sadoveanu. În rest nu. Camil Petrescu se zbătea și el să prindă un tren. Argezi era izolat. Blaga era foarte izolat. De fapt se căuta capitularea acestor oameni, așa-numiți ai vechii culturi, discutînd după teoria leninistă a celor două culturi. Dar ambiția a fost și mai mare, pasiunea fiind mare pentru literatură și pentru literatură mare și atunci a fost calea bibliotecilor, unde era iarna cald, era liber, nu-ți cereau atîtea permise (azi sînt

prea încărcăți de permise). Atunci te duceai cu carnetul de student, îți dădea imediat, la Biblioteca Academiei. Puteai merge, citi în liniște, chiar flămînd. Dacă aveai un covrig aveai și la cantină un bon de masă, era destul. Și anii ăștia au fost ani de studiu intens, de studiu foarte atent, mai ales al literaturii române, pentru că am urmat Limba și literatura română și atunci am prins pasiunea de a înțelege școala prozei românești. Nu de a o citi. Aia o încercasem. O citisem încă din prima tinerețe.

E vorba, desigur, de pătrunderea artei prozei românești.

Miscarea acestei proze. Sensul ei. Cum să spun eu? Ce înseamnă sub cerul asta cultural această proză. Pentru că avea foarte, foarte multe pericole și capcane. Pericolul lirismului prozei, pericolul eseismului, pericolul trivialității, pericolul politic. Erau foarte multe. Domnule Ilisei, cuvîntul, dintre arte, este sau a fost cea mai nenorocită, mai expusă parte în fața totalitarismelor. Și a nazismului și a comunismului.

Cea mai tentantă materie primă.

Primul lucru pe care trebuia pus mîna în ce privește intelectualitatea era acest nerv al spiritualității unei nații. Pe cuvînt, pe intelectualitate, și, în special, pe această parte. Pictura mai scăpa. Chiar pe timpul comunismului se mai dădea drumul la peisaj, ca și peisajul era interzis. Dacă făceai peisaje erai un evazionist. Mata știi, că ai mai prins vremurile astea. Muzica scăpa, pentru că acolo limbajul este al inițiaților. E incifrat. N-am găsit termenul cel mai potrivit. Dar în cuvînt, vorba lui Caragiale, orice om cu ceva carte e specialist. S-a terminat. Erai expus tuturor. Toți erau specialiști în literatură: pentru că știau să citească. Minimum, dacă aveau acest alfabet, aveau și pretenția de a se amesteca și de a decide. Pentru că era o poftă. Să știi că pofta dictatorială nu a venit numai de sus. Se cultiva și la oameni, cum să spun eu, din etajele de mai jos. Odată cu ura și cu dușmănia de clasă, se sădea în fiecare un arivism în sens totalitar. Pentru că a ajunge, a pătrunde, a fi Dinu Păturică, trebuia să dărimi. Sub masca vechii culturi, sau sub o altă mască, trebuia să fii un totalitar, un agent vicios.

Să demaști.

Nu. Să distrugi. Să distrugi, ca să-ți faci loc să devii tu însuși un mic Hitler, sau un mic Stalin. Aceasta era, mai secret, mai constant, mai inconștient, mai subconștient, pornirea multora, care s-au înșelat asupra propriilor ființe. Tentațiile erau mari. În primul rînd erau tentațiile unei supraviețuiri. Și un contract cu un diavol, mai rău decît diavolul. Că nu-ți vindeai numai sufletul, ci și oasele, celula. Asta-i o dulce poezie, pactul cu diavolul, să-ți vinzi sufletul. Îți distrugeai celula biologică. Înțelegi, mata? Tot ceea ce strînsesei genetic. Ți-a dat o zestre. Ți-o distrugea, capitulînd în fața totalitarismului cu toată ființa și materialitatea ta.

Domnule Bănulescu, cum ați reușit să rezistați?

Nici n-am avut sentimentul că plec să rezist. Eu trebuia să trăiesc. Eu eram obișnuit să trăiesc. Adică mă prindea ploaia, eram copil, eram cu caii, trebuia să-i aduc acasă, sau să-i duc undeva sub un copac. Sau pe mine însumi. Sau dacă mă ataca, mă urmărea cineva, eu știu, niște dușmani ai copilariei mele, niște adversari, mă aruncam în fluviu și nu mă prindeau. Sau mă suiam într-un copac,

sau fugeam și mă ascundeam în iarbă. Adică, aveam toate mijloacele de a mă ocroti. Nu de a mă sustrage, dar a mă ocroti chiar și cu demnitate. Eu am fost omul care am spus că nu trebuie să mă arunc cu pieptul în cuțitul altuia. Eu nu am dus războaie cu un sistem, care e stupid și care te nimicea cu o scăpare de unghie. Eu am spus că-mi pot urma drumul meu, văzîndu-mi onest, foarte limitat de învățătura mea, care putea deveni secretă în ceea ce privește pasiunile mele. Eu n-am binevoit să mi le manifest, ca să mă distrug, să mi le expun. Eu trebuia să mi le ocrotesc, ca să mi le pot continua. Și asta a fost. Adică, poate au existat și la mine tentații, chiar mi-a prins uneori și mie mîna: „Să încerc și eu, domnule, se ciștigă ușor bani cu fraza aia“. Nu. Îmi îngheța mîna. Or fi existînd și lucruri de astea, pe care le-am scris, sau le-au completat alții și au pus numele meu. Că se întîmpla. Devenind redactor undeva, te pomeneai că Paul Georgescu și Vicu Mîndra te semnau. Eram plecat în concediu și mă semna cu fel de fel de orori. Și de acee am și plecat de la „Gazeta literară“. Și asta era politică de stat, de a se distruge individualitatea. Erai, ei ziceau, un bun al tuturor, al poporului. Inexact. Erai un bun al lor. Nici măcar un aluat. Nu existai. Făcea abstracție și te folosea ca pe o abstracție. Adică, cînd apărea material: „Cum, domnule, exiști?“. „Bine, domnule, dar nu m-ai semnat dumneata acolo?“. „Ce cauți domnule, cine ești dumneata? Cum vrei, la cine vrei să cauți dreptate?“, cum mi s-a spus mie de Paul Georgescu. „Să cauți dreptate la Uniunea Scriitorilor. La Uniunea Scriitorilor sîntem noi. Cauți dreptate la partid. Dar la partid sîntem noi, domnule Bănulescu. Vezi-ți de treabă, domnule. Pleacă de aici, nu căuta dreptate“. „Dar nici nu caut dreptatea la dumneavoastră, răspundeam, dar mi se pare odios ce faceți. Faceți cu persoana dumneavoastră, dar nu compromiteți totul“.

Eu cred că ați rezistat în această mare încețare și datorită regăsirii, identificării cu un anumit univers. Cel al copilariei poate?

Da și nu.

Care a devenit și universul prozei dumneavoastră.

Acel univers, dacă vreți, se transformase într-un imperiu dispărut. Eu eram un urmaș al acestui univers. Eu trebuia să-l port cu mine. El dacă sfîrșise prin alții, eu nu aveam dreptul prin sfîrșitul meu să-l sfîrșesc. Eram prea legat, strînsesem prea mult în mine din această lume, care nu era o lume ideală. Ideală a apărut criticilor, care erau crescuți în plin comunism. Ei nu mai aveau nici o punte de legătură. Criticii fals au socotit că eu sînt un scriitor al lumilor fantastice. Inexact. Lumea asta este foarte reală. Ceea ce am pus eu pe masă era o lume care a trăit și trăiește încă în foarte mulți oameni. E o memorie istorică a societății românești, a vieții spirituale românești. Nu este o evaziune în ireal, cum eram tratați chiar de cenzura comunistă. Inexact. Și ce vroiam eu să spun. Cînd am pornit și începusem să scriu, să se prefigureze nuvelele, chiar romanul, care s-a prefigurat înaintea nuvelilor, „Cintecelor de cîmpie“, eu n-am pornit cu ideea, chiar dacă eram gata să le public, eu eram un om al cîmpiei și știam c-am pus sămînta și aștept să ies a doua zi cu secera. De aceea nu am regretat și nu am suferit că nu s-a publicat. Am zis că așa cum grîul, sau o anume plantă a lui Dumnezeu, are timpul lui de înflorire.

Are ceasul lui.

Nu se poate, dacă eu am muncit la ea. E o muncă înmagazinată acolo, o fărîmă de mînte, nu se poate ca ea, dacă mai are și o sămîntă și o putere, puțină putere de a trece peste timp, să nu-i vină ceasul. Mă bucuram chiar să vad dacă ea rezistă. Deci n-am suferit, că n-am publicat. Adică nu s-a publicat, nu s-a publicat. Erau motivațiile lor, nu ale mele. Adică, eu nu puteam să fiu anexat prin motivația lor, cu munca mea. Și nici n-am avut sentimentul că opun o rezistență.

Dar reînvierea acestui univers a fost o chestiune programatică?

Nu. Eu n-am fost niciodată un om care să-mi explicitez scrisul. Și nici acum n-aș putea să încep să-l desfac, să desfac din cozi și să explic altora. Să-i școlarizez pe unii, să-i fac să înțeleagă ce-i literatura mea, care este sau nu este. Adică, în sfîrșit, se va vedea. Dar, eu am vorbit de acest proces asupra căruia m-ați întrebat. Un proces al scrisului, al literei scrise. Și în momentul cînd au început să se întocmească aceste cărți, sau să se preifugreze, am avut conștiința unui univers unic, pe care să-l atingă toate aceste segmente ale cărților prezente și viitoare. Am știut că trebuie să fac acest edificiu și conștient și să nu-mi fac eu singur obstacole, ca să nu mai poată comunica o carte, sau o scriere cu alta. Din acest punct de vedere se poate spune că am avut ragazul singular, din timp, al retragerii din lume, să-mi construiesc încet și minuțios universul, pe care vroiam să-l redau. Pentru că, chiar dacă mi-aș fi socotit purtatorul unui univers, asta nu însemna în același timp că am și capacitatea de a-l repune în fața lumii. Fără puțin har de creație nu puteai să-l redai. Miracolul scriitoricesc stă, cum să spun, nu în ceea ce-ai adunat, ci în felul cum ai gîndit. Este harul redării, care ține de harul creației. Poți să gindești foarte bine și să iasă un lucru mort. Și am fost, dacă vreți, producătorul a foarte multor lucruri moarte în scris. Am lucrat în foarte multe variante. Adică, am lucrări abandonate, care zac în dosare. Și m-am mirat, să știi, că am pierdut mai puțin timp în lucrurile izbutite. Marele timp irosit a fost în lucrurile greșite, ratate, dar care au stat la baza celor izbutite. Fără alea n-ajungeam.

La momentul fast.

Nu la momentul fast, că nu le socotisem faste. Nu ajungeam la această decantare. Eu *Dropia*, de pildă, am scris-o într-o noapte, dar am chinuit foarte mult la *Mistreții erau blinzi*, care era făcută ca o factură de roman. Înțelegeți? Acele două pagini din *Casa cu ecouri tirzii* erau un fel de roman, *Satul de lut* era de mari proporții.

De asemenea, mărturișiți că scrisul e un lucru greu, chinuitor.

Nu e un lucru nou. Nu numai pentru mine. În general. Există naturi fericite ale oamenilor care elaborează mai ușor. Sînt oameni care scriu direct la mașină. Nu am putut. Pînă nu mi-a trecut, cum să spun eu, cuvîntul prin degete și prin cerneală, ca să-l aștern pe hîrtie, n-am izubtit. Și pe urmă trebuia să-l citesc și să-l recitesc. Adică, recitîndu-l fără să vorbesc, adică fără să o fac cu glas tare, simțeam dacă...

Dacă sună.

Da. E o muzică interioară a cuvîntului. Nu se poate. Cuvîntul în limba română, în general cuvîntul, cred că, în orice limbă cum spunea Filip Teologul, Umilitul, domnule, trebuie să găsești să dai omului odată cu cuvîntul oul de sub cuvînt, pe care-l dai altora să-l cloceas-

- o lungă spovedanie

ca. Pentru că această așa-zisă creație literară nu are valoare dacă nu incită mai departe, dacă nu iese o lume de creatori, o forță, cărora le fertilizează imaginația și puterea de a înțelege. Acesta-i miracolul literaturii. Nu e faptul că te-ai dus să lansezi cărți. Nu socotesc. Autorul și-a terminat misia. A pus condeiul jos, a socotit că a terminat acea lucrare, nu mai are să însoțească ca pe un ciine de dus, sau pe un infirm cartea. El nu trebuie să mai apară.

Cînd a pus condeiul jos totul s-a sfîrșit, e credința dv.?

Nu mai ai ce. Ea are sau n-are destinul ei. Dacă n-are destinul ei înseamnă că n-ai izbutit-o și trebuie să o duci de mină toată viața ca pe un copil debil, lipsit de maturitate.

Domnule Ștefan Bănulescu, dumneavoastră spuneți în Scrisori provinciale că sinteți un admirator al lui Liviu Rebreanu, un scriitor fără stil, cum a fost definit într-o sintagmă bine găsită. E un paradox, ce vine din partea unui desăvîrșit stilist.

Nu e. De ce să vă explic eu. Aceasta venea și ca o replică. Eu v-am spus că unul din marile pericole ale prozei românești a fost lirismul, care a îndepărtat foarte multe talente și a minat chiar continuitatea unei proze românești solide. Proza românească a pornit foarte bine. Scriitori mari. Mare marcă. M-a interesat tocmai pentru a mă feri. Era un scut. Dar și cuvîntul lui Rebreanu are niște sururi interioare. Eu pe acelea le-am cautat. Și mai multe chiar. Dar ajungînd la stilul simplu, la lipsa asta de tropi, de bube de stil. Trebuie să le folosești. Pînă ajungi cînd cuvîntul merge uns, lin. Nu e forțat, e simplu. Într-adevăr, poate să pară stil și muzică, dar aia nu-i meșteșugărie, nu vine din meșteșugărie. E din principiile limbii române. Ai căutat sensurile și ai izbutit să ajungi la cuvîntul potrivit. Eu, de pildă, la nuvele, n-aș mai schimba un cuvînt. Acolo e lucru muncit cuvînt de cuvînt. E pus. Nu poți să-l disloci. De aceea, după ce am avut acest mare examen al nuvelei, eu am trecut la roman, unde am fost foarte degajat. Nici nu mai aveam nevoie să fiu atît de atent. Dar acolo în nuvelă, la fiecare compoziție, la fiecare segment, la fiecare personaj, ai un timp limită. Ai sărit peste el, ai greșit. Ai gituit personajul. Ești un criminal. Sau, cum să spun, ai lungit ceva, pasiunea asta pentru un pasaj natural, sau să mai cîmți o pasăre. N-are rost. Dacă nu e împlinită acolo nu vîd ce rost are. De aceea m-a pasionat Rebreanu, pentru că ajunsese la cuvîntul simplu. Ajungi așa, sau altfel. Dar prin Rebreanu înțelesesem ceva, că proza românească nu trebuie să fie poetică. Poate să aibă valori simbolice, sau orice vrei, dar trebuie să ajungă la cuvîntul simplu în primul rînd. Vă spun, dintre prozatori l-am citat pe Negruzzi, l-am citat pe Filimon, l-am citat pe Caragiale, acolo e marea școală a sensurilor, acolo e, să știți, bulgărele de aur al cuvîntului de proză. Și pe urmă am ajuns la acest Rebreanu, care mi s-a părut foarte singular și foarte ciudat. Mi s-a părut mai ciudat decît Urmuz, credeți-mă. De unde acest monument, cu cuvîntul așa atît de arid? Cum a putut acest om să construiască, ce rigoare a avut el, ce examene mari de conștiință și de scris și-a pus? Nu? Și citindu-l și răscolind așa, poate că n-am aflat ce-a făcut el, dar am aflat cam cum trebuie să eviți pericolele. Și un mare prozator pe care-l socotesc, un mare prozator pe care l-am citit cu mare plăcere și care dă o lecție de mare proză este Călinescu. Chiar în

biografia lui Eminescu, a lui Creangă. Dar în romanele lui. De pildă, *Enigma Otiliei*, *Cartea nunții* și în *Bietul Ioanide*. Mai puțin, nu mai discut celelalte. Aici era și intelectualul și omul cultivat. Și v-am spus, printre profesorii, dascălii de proză, pe care nu-i poți ocoli ca prozator, unul dintre marii prozatori e un om, n-aș zice ratat, dar care a fost o mare șansă pierdută a prozei românești, acest Ion Ghica. Foarte pregătît. Un intelectual fin, foarte rafinat. Un european. Un om priceput în foarte multe domenii, economic, bancar, social. Toată știința administrației. În acele *Scrisori* e un mare prozatori. Cine le citește cu

Ștefan Bănulescu, Nicolae Velea, Gabriel Dimisianu, Nichita Stănescu, Matei Călinescu, Cezar Baltag

atenție rămîne uimit de această școală de proză. Și acolo unde domină, totuși, cuvîntul simplu. El nu înflorește.

Eugen Ionescu face niște referiri superlative la adresa dv. Vă consideră cel mai mare prozator român postbelic. Spune că a citit și recitat cu mare plăcere cărțile dv. V-aș ruga, poate evocați întîlnirea cu Eugen Ionescu.

N-aș face o referire neapărat. E un mare scriitor.

Total diferit de dumneavoastră.

Eu vreau să vă spun altceva. Unul dintre marile examene ale literaturii, care a fost scrisă în ultimii cincizeci de ani, credeți-mă ceea ce vă spun, unul dintre marile examene pe care le-au dat cărțile de literatură românească, a fost în fața diasporei. Să nu uităm diaspора nu e numai elementul de fugă și de salvare din această societate. Această lume, în ceea ce avea ea mai bun, era un tezaur de intelectualitate elevată. Niște purtători ai valorilor stabile ale societății și culturii românești. Și cine a scris în acești cincizeci de ani, ca să folosesc o expresie ce nu-mi place, cine a trăit în exilul intern și a scris literatură, a putut pricepe, dacă a scris ceva, dacă literatura lui are ceva valoare, numai în fața acestor oameni, care, chiar dacă erau de nivel mediu, totuși aveau senzorial puterea de a recepta mult mai mult decît ceilalți, care erau înghițiți de prejudecăți, de temeri. Cînd am scris această carte și ea a ajuns în Occident, au fost oameni care au transcris-o de mină. *Iarna barbaților*. Pentru că era un univers al unei lumi pierdute, al unei țări care a fost într-un context, al acestei țări europene cu tradiții, cu asprumile, cu toate lucrurile acestea. Și acest examen l-a dat cartea, ca și alte cărți ale altora. Ei o preau citeva, selectau și nu o făceau că ăla-i comunist și că ăla nu-i comunist. „Cine-i ăsta, domnule, ăsta-i comunist?“. Nu se interesau. Dacă au citit. Aproape că nu l-a interesat autorul. „Ia uite, domnule, ce limbă are ăsta, Doam-

ne Dumnezeu ce cuvînt e ăsta! De cînd nu l-am mai auzit. De cînd am fugit din țară nu l-am mai auzit“. Deci veneam și le readuceam o lume a lor, cuvîntul lor. Pentru că, domnule Ilisei, să fim serioși, nu numai cultura în sensurile ei fundamentale a fost alterată, da a fost litera stricată. Înțelegeți? A fost un jaf al literelor românești. Al consoanelor, al vocalelor puse anapoda. Al punctuației, al virgulei, al punctului, al celor două puncte, ale apostrofului și așa mai departe. A fost și un jaf al limbii române, domnule! De aceea sîntem și așa de suferinzi și ne putem greu pune pe picioare. Și am rămas uimit de acest

la Academia de arte din Berlinul de Vest, încă era zidul Berlinului, se datorează lui Eliade, lui Eugen Ionescu. Adică aflu că numele meu circula pe undeva, prin lumea asta. Pierre Emanuel știa de numele meu. Eu nu m-am dus de-am tocit pragurile acestor edituri, sau ale acestor poeți și editori francezi. Dar numele meu era notat. Adică era comunicat de spiritualitatea aceasta românească de dincolo, dar chiar și de presa din interior. Și ea selecta. Mai greu, cu mai multe pericole, dar critica românească mai selecta și ea. Înțelegeți? Nu trebuie să aruncăm peste bord, să zicem că a greșit critica românească. Un autor poate imputa că nu a fost înțeles, sau că a fost o lectură greșită, dar de aici pînă la a nega. Să nu uităm că tot atît de expuși pe cit au fost poeții și prozatorii au fost expuși și criticii. Și ei erau oameni ai cuvîntului. Nu? Și pe ei îi pîndeau aceleași pericole. Poate și mai mari. În sfîrșit, să ne oprim aici. Dar v-am explicat într-un fel fenomenul, ca să zic așa, care a dus la afirmația pe care a făcut-o Ionescu. O făcuseră și alții. Eliade, de pildă, că să zimbesc puțin, spunea că: „Dacă ar mai fi tînăr ar vrea să scrie ca mine“. Dar, în sfîrșit, asta e altă poveste, e butada unui om mare, unui om luminat, căruia îi plăcea patern să spună asta. Fiți siguri că ar fi scris mereu ca el. Dar el, într-un fel, se simțea legat, biografiile noastre le-a simțit legate, pentru că în '66 mi-a încredințat nuvela *La țigănci* și mi-a spus: „Domnule, dumneata ești un prozator mare, domnule Bănulescu, ia citește și mie încercarea asta pe care am făcut-o și eu“ și pe care o publicase în niște caiete, „Destine“, ale lui Uscătescu. Și cînd mi-a căzut în mină, mi-a plăcut atît de mult că m-am dus la Haulică. „Hai să o publicăm“. Mă rog, Haulică: „Să vedem cum facem, numele lui e cam interzis, dar facem noi, o publicăm“. Prin ajutorul lui Zaharia Stancu am izbutit să o vîrîm. Era prima dată. Era un nou debut al lui Eliade în literatura română.

O breșă.

În anii '60. Și el cînd m-a întîlnit după ani de zile, cînd m-am dus în Statele Unite și i-am făcut o vizită la Chicago, mi-a spus: „Domnul Bănulescu, domnule, dumneata m-ai debutat, dumneata ești om tînăr, dar știi c-ai debutat un scriitor bătrîn“. Era fericit. Bineînțeles că diaspора românească, în ceea ce avea ea mai activist, i-a reproșat că se lasă tipărit de publicațiile comuniste, că a luat legătura cu comunismul, că a capitulat. Să știți că a avut foarte multe de tras. Și chiar la „Europa liberă“ a dat o dezmințire în care a spus că „Lui Bănulescu nu i-am dat-o s-o publice“. El mi-a dat-o în mod secret. El a fost fericit că i-am publicat-o, dar nu putea să se apere, pentru că aveau lumea lor de activiști. Aveau activismul lor. Foarte feroce era. Și atunci s-a disculpat și mi-a aruncat mie, ca să spun eu așa, lucrul ăsta. Și mă chemase Stancu: „Ai văzut domnule, a spus că nu ți-a dat-o s-o publice“. „Ei, zic, domnule Stancu. Lasă să fie așa, că-i bine. Domnule, marele cîștig e c-a apărut. Restul e o literatură de alt ordin“. Cam asta este pe scurt. Vom mai avea timp să vorbim, să-i fac un portret lui Eugen Ionescu, cum vreau eu să-l fac. Un portret literar, pe care vi-l promit și am foarte multe de vorbit și despre Ionescu și despre Eliade și în înregistrările viitoare speram să ne întîlnim, să facem cel puțin o casetă de fiecare. Bun. Mulțumesc.

Mulțumesc și eu.

Iași, aprilie 1997

Grigore Ilisei

CRONICA DRAMATICĂ

de Marina
Constantinescu

Cu Don Quijote și Sancho Panza despre utopie

VINERI, 25 septembrie, s-a petrecut în București un eveniment: inaugurarea Teatrului ACT - primul act de teatru independent din România post-comunistă (fără subvenție de la stat). Emoțiile care gravează în jurul unei asemenea întâmplări sunt foarte speciale și tin, în fond, de experiența și de sensibilitatea fiecăruia - realizator și spectator, deopotrivă. Personal asist pentru prima oară la un asemenea moment pe care-l încarc și cu povești ale bunicii despre trăiri similare și care sper să facă drum și altor nașteri de acest fel. După bănci, filme, restaurante, bistouri-uri aplecate, în sfârșit, și un teatru. Visul lui Marcel Iureș, Mihai Măniuțiu, Alexandru Dabija, al Doinei Levintza și al celor care au intrat în frumusețea lui părea de-a dreptul o utopie și acum trei ani, și acum un an cînd ne-au arătat spațiul dintr-o pivniță de pe Calea Victoriei (era deja un pas enorm!). „Pentru ca acest loc să existe, am nevoie, mai mult decît orice altceva, de oameni care să îmi spună că este cu putință”, mărturisea, obsesiv, Marcel Iureș. Foarte puțini au crezut că adevărat că acest vis va păși, atât de repede, imaginația și va coborî în realitate. Fondatorii proiectului însă și-au urmărit scopul cu pasiune și tenacitate, povestind acum cu umor despre lungul drum al unui depozit de lozinci comuniste și fiare vechi de pe Calea Victoriei către spațiul funcțional și elegant al unui teatru.

Primul spectacol găzduit de *Teatrul ACT*, cu care și-a deschis porțile - este *Cetatea Soarelui*, un scenariu realizat de Mihai Măniuțiu după opera cu același titlu a lui Tommaso Campanella, un filosof al tranziției, să-i spunem, de la secolul al XVI-lea spre secolul al XVII-lea. Regia îi aparține lui Mihai Măniuțiu, iar scenografia sculptorului Aurel Vlad, debutant pe teritoriul teatrului. Utopistul este Marcel Iureș și Ucenicul, Adrian Titieni. Povestea spusă de Mihai Măniuțiu este, după cum sugerează și titlul, despre o cetate utopică, imaginată pînă în cele mai mici detalii bolnăvicioase de un intelectual nebun, maniac, un rege stăpîn peste utopie. Construind tot felul de jucărele, inventînd mașinării pe care le minuieste singur cu o extraordinară voluptate, Utopistul nostru intelectual sădește într-o minte primitivă, neinstruită, pericolul unei maldadii. Cutremurător este în spectacol chiar mesajul în sine: felul în care o idee bolnavă, supradimensionată și ultraelaborată rodește și perpetuează monștri. Scenariul lui Măniuțiu este subtil întocmit, cu ironie, cu spirit ludic, fiind continuu traversat de fiorul tragic. Spectacolul stă pe umerii actorilor, foarte solicitați și, într-un fel, expuși total publicului, pentru că spațiul este intim, cu impact direct, specific teatrului de cameră. Așadar, nu este loc de minciună și ascunzișuri în interpretare, cum nu este timp pentru respiro.

Utopistul, inițiat pe cărările utopiei,

spune povestea acestei lumi ucenicului său, pe care nu dorește să-l poarte decît pe firul story-ului, și nu în profunzimile pe care le-a atins el, un ales. Cetatea este o fortăreață ce trebuie apărută de laici, de civili. Utopistul este un fel de intermediar. Nebunia, abstracția, conceptele, pică pe solul unui om fără cultură și, paradoxal, rodesc. Paradoxul face ca ideile cele mai delirante ale utopistului-Don Quijote să prindă viață în mintea Ucenicului-Sancho Panza, incult, „simplu”, fără gîndire. Șansa utopiilor a fost tocmai acest paradox: cele mai sofisticate idei intelectuale au prins la armatele de Sancho Panza. Prin mințile confuze ale acestor legiuni de ucenici, utopia a devenit realitate. Astfel, ar fi rămas ficțiune ideologică, politică. Cînd Ucenicul-Sancho Panza începe să creadă ce tot aude, atunci utopia capătă forma sistemului autoritar, ucigător. Cu alte cuvinte, e nevoie de Sancho Panza. Fără el, rămînem în fața unor ficțiuni.

O apariție este Marcel Iureș în rolul Utopistului, un rol cu un desen distinct, în cu totul altă cheie realizat decît ultimele făcute pînă acum. Cu aplomb, șarm, cinism, umor, „inocent”, cu un ton ireal, posedat parcă, un ton de poveste sumbră și malefică, Marcel Iureș își duce cap-coadă utopia. Se plimbă dezinvolt

Marcel Iureș și Adrian Titieni în *Cetatea Soarelui*, un spectacol de Mihai Măniuțiu

prin teritoriul aberației, construită scenic de multe ori în cheie suprarealistă, cu accente de teatru absurd în interpretare. Fixitatea privirii, invariabilitatea tonului seducător în parșivenia lui, repetitivitatea gesturilor și a relației cu mașinăriile lui sint prezente tot timpul în pledoaria neobosită a acestui maniac. Martorul, „victima” și continuatorul confesiunii este Adrian Titieni, într-o ascensiune interpretativă demnă de remarcat, avînd în vedere și registrele variate în care a evoluat în ultima vreme. Un rezonator timp, din zona grotescului, cu o expresivitate extraordinară, plin de umor bine dozat, cu rigoare expus, Adrian Titieni își farmecă publicul. Cu alte cuvinte, un etern Don Quijote și un etern Sancho Panza, într-o eternă lume a utopiei, într-o cetate pe ale cărei meandre ne poartă cu iscusință Mihai Măniuțiu, Marcel Iureș, Adrian Titieni și Aurel Vlad. O aventură minuită curat, ca mijloace, aparent simplă sau mai degrabă epurată de șabloane îmbogățită estetic.

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel
Șușară

Cearța cu pămîntul și pașii spre cer

VREME de treizeci de ani Ion Dumitriu a pictat pămîntul. Pămîntul frust, pămîntul fertil, pămîntul în plină jubilație germinativă și pămîntul metafizic, cutremurat de melancolie și de prezentimentul extincției și al pustiului. Dintr-o existență posacă și dintr-un principiu abstract, așa cum este pămîntul în ordinea realului nemijlocit și în vechile reverii cosmogonice, Ion Dumitriu a făcut o lume polimorfă, un spectacol neîntrerupt și o imensă matrice în care se plămădesc toate cele vii și cele neînsuflețite pe care ochiul se sprijină cu sfială sau cu voluptate. Pămîntul plugarului și pămîntul păstorului, cu toate atribuțiile specifice și cu întregul lor inventar, au încremenit în pinzele artistului și, pe măsură ce și-au găsit un spațiu simbolic, au ieșit decis din timpul profan. În aceste imagini, monumentale ca proporții și hieratice prin sentimentul unei solitudini înalte, în absolutul unui spațiu mintuit prin puterea visului și prin bucuria senzației, conflictele s-au stins, imemorabilele adversități și-au luat și ele o clipă de răgaz, colțul seminței s-a împăcat cu putrezirea fructului, hainul Cain s-a îmbrățișat cu angelicul Abel și viața însăși pulsează fără spasme în vecinătățile morții. În universul insatiabil al pămîntului încapă totul: vegetația senzuală și rece, freacă lumii, ritmurile vreunui perete de birne, șarpanta caldă a unor case pustii, carul cu fin, șura și căpițe, cartofii, sfecla, cireșele coapte și toate obiectele unei etnografii bizare pe care le mai conservă doar memoria colectivă și penumbrele umede ale muzeului sătesc.

Ion Dumitriu a caligrafiat această revărsare fără sfîrșit a pămîntului, această neostenită sfidare a amorfului și a stereotipiei, cu discreția, cu tenacitatea și cu exactitatea unui evanghelist. El este martorul unei incredibile aventuri a existenței în care totul se naște din aceeași sursă, crește sub același orizont și se înmulțește după aceleași legi infailibile. Sub privirea sa iarba a încolțit din pămînt, a înflorit și s-a transformat în căpițe, copacul a devenit bîrnă și bîrna s-a multiplicat în perete, pielea întinsă la uscat s-a preschimbat în strecurătoare, fructele putrezite și-au risipit semințele și semințele au luat totul de la capăt. Din acest scenariu al nașterii și al morții, al creșterii impetuoase și al eroziunii lente, lipsește cu desăvîrșire prezența arogantă și narcisiacă a omului, argumentul suficient al chipului său de paradă. Însă, în esență, omul este prezent permanent și risipit pretutindeni. Fără chip, el este conștiința activă, forța ordonatoare a tuturor celor de la suprafață și sursa nenumăratelor melancolii subterane. Din cînd în cînd, în tablou se prelinge o umbră, din vibrația ierbii sau din granulația zidului se coagulează o transparență. Conștiința capătă spontan ponderea aburului și consistența unei adieri de vînt; conștiința artistului? conștiința privitorului? sau, pur și simplu, un sărman accident al luminii? Poezia spațiilor agreste, vibrația în fața densității acestora, bucuria de a atinge cu privirea elementele jilave sau formele aprinse ale peisajului sint, prin pictura lui Dumitriu, definitiv cîștigate, dar și unice în arta noastră contemporană. Unice prin natura lor

formală, prin expresia inconfundabilă care, cu timpul, a devenit stil și, mai ales, prin conviețuirea perfectă a limpezimii cu misterul și a ordinii raționale cu frisonul metafizic. Însă cînd totul părea așezat definitiv în rigorile unei viziuni care-și dobîndise deja consacrarea și într-o perspectivă morală pe care nimic n-o mai putea dizloca, Dumitriu s-a revoltat. A părăsit pămîntul, a abandonat culorile grele și formele voluptoase și a deschis o fereastră spre cer. A descoperit abrupt puterea de fascinație a eterului și aspirația ascunsă a oricărei mase de a înfrînge gravitația în beneficiul absolutei libertăți pe care o promite experiența imponderabilității. Deși, în linii mari, el și-a păstrat motivele iconografice și structurile compoziționale, în interior s-a produs o radicală schimbare. Pentru lumea lui de forme consistente, puternice și exact circumscrise avea nevoie de un spațiu nemărginit, luminos și fără densitate. Și acesta nu putea fi decît cerul. Dar acolo, sus, formele se risipesc, nemărginirea mușcă din conturul lucrurilor, corpurile devin schematice și vidul absoarbe irepresibil ca turbionul unei găuri negre. Moartea l-a surprins pe Ion Dumitriu aici, în acest spațiu de tranziție, împărțit între două realități la fel de imperative: între Pămînt și Cer, între amurg și lumină, între cald și rece, între încremenire și levitație. Poate că această schimbare, intervenită atât de tîrziu în arta sa, nu este cu totul străină de somațiile surde și insidioase ale morții. Privind spre ze-

nit, Ion Dumitriu se desprindea încet de ultimele determinări ale unui pămînt pe care, timp de o viață, l-a reconstruit prin puterea artei. Refuzîndu-l acum, refuzîndu-l pînă și în ultima clipă, cînd a arătat mulțimii de prieteni că mormîntul îi este neîncăpător, el a făcut primii pași către Cer. Albul a luat locul culorilor dense și accentele de azuriu vor tempera de acum înainte zvîcnirea tonurilor incendiare din cite un peisaj de altădată.

Din filmul *României literare*

DACĂ, vreodată, în cine știe ce mileniu excentric, cineva ar porni să facă săpături arheologice în vederea unui film despre *Istoria (inevitabil romanțată) a României literare*, atunci orice fel de cioburi putea să fie de folos. De pildă: dacă din acel scenariu nu va lipsi pagina de cinema a revistei, atunci regizorul va avea mult de alergat prin galaxii pînă să găsească un interpret destul de scilpitor pentru cel care a fost, în epoca de glorie a paginii, cronicarul de film al revistei, D.I. Suchianu. Răsfoind, la aniversară, colecția revistei, nu poți să nu te oprești la Suchianu; îl citești și constăți, cu bucurie, că n-a îmbătrînit, între timp, deloc! Filmele au îmbătrînit, scrisul lui - nu! Suchianu se citește, și azi, în sine, fără nici o legătură cu filmele despre care a scris. Filmele au rămas simple pre-texte pentru verva dezlănțuită și pentru fantezia grațioasă dintr-un inimitabil serial Suchianu.

Tot pagina de cinema l-ar obliga pe regizorul-scenarist să introducă în poveste două personaje cu destine tulburătoare: Ioana Creangă și Aurel Bădescu, doi oameni minunați, care au dispărut tineri, și care așa vor rămîne, mereu tineri, în memoria *României literare*.

Regizorul viitorului va avea de scoțit în arhive și va fi pus în mare încurcătură, pentru că nu va înțelege, cu siguranță, unde și de ce au dezertat din pagina cu pricina a *României literare*, în forma ei de maximă „substanțialitate”, personaje-cheie, absorbite, după '89, de felurite dileme: Radu Cosașu, An-

toaneta Tănăsescu (alias Ioana Mălin), Romulus Rusan. Scenaristul îi va putea nota într-o secvență cu titlul: „Dezertori care în 1998 mai erau așteptați înapoi!”

...În ceea ce mă privește, filmul *României literare* a însemnat (și, straniu, continuă să însemne) mai ales un anumit *personaj principal*: George Ivașcu. (Recunosc: am rămas o nostalgică a „regimului Ivașcu”!) Un personaj fascinant, pe care regizorul viitorului va ști să-l plaseze în cadrul scenografic intrat în istorie (living-parter, o cameră lungă, în clarobscur, invadată de cărți, o masă imensă, de sufragerie, transformată în birou neîncăpător).

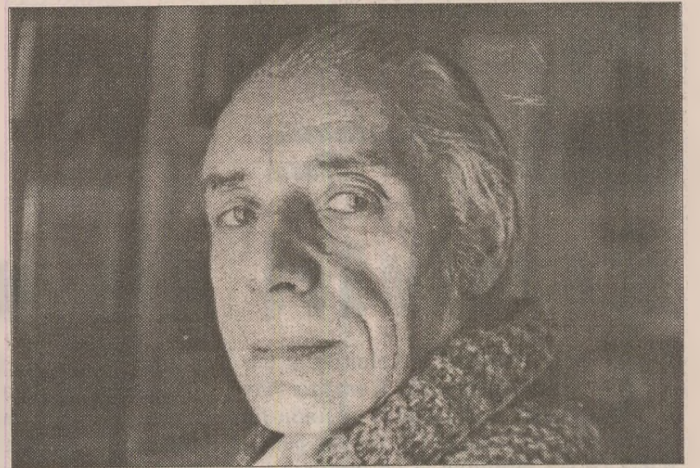
Într-o atmosferă paradoxal trepidantă și crepusculară, un extraordinar arhitect de presă, un gazetar - artist pasionat, care, de acasă, de la distanță, fără nici o „ședință de redacție”, gîndea, concepea și construia revista de la primul la ultimul rînd. Într-o redacție fără nici un fax și fără nici un computer, programul Ivașcu-Roger Câmpeanu funcționa cu o rapiditate și cu o eficiență la nivelul tehnicii mondiale... Un personaj imbatrînit frumos, cu un aer liber, cu farmec, cu o eleganță viscontiană (aici George Ivașcu, dacă ar citi textul, ar ridica privirea și ar spune: „Și mai ce? Nu aduni prea multe pe capul bietului Ivașcu?”). Avea darul de a spune adevărurile cele mai dure cu un umor și cu o limpezime atît de lipsite de orice patimă, încît le dubla efectul. Era teribil de ironic, dar și mai teribil autoironic. Avea o voluptate a lucidității și - oricît ar suna de rudimentar, adevărul acesta este - era

urmărit de ideea obsesivă de a avea articole cît mai bune de la colaboratori cît mai buni, pentru o revistă cît mai bună. Revista - principala lui rațiune de a (mai) trăi... E greu de imaginat, pentru cine nu l-a auzit, *tonul* (tandru, patern-fratern) cu care vorbea despre rubricile de care era mîndru în mod special și despre autorii lor: Bogza, Blandiana, Manolescu.

În fibra nervoasă a secvențelor Ivașcu, ai descoperi ceva din *Ghepardul* și din *Cetățeanul Kane*, în peisajul românesc de o degradare halucinantă, al anilor '80... Așa cum cei care l-au iubit pe Ivașcu îi păstrează, și acum, aceeași afecțiune, am cunoscut și oameni care, peste ani, îi păstrează aceeași ură. Personajul nu e unidimensional. Despre el se poate povesti în alb și în negru, cu patimă și cu suspense, ca în filmul lui Minnelli, *Uritul și frumosul*...

Secvențe după '89: revista n-a avut nevoie să-și schimbe numele și fața; apoi schimbări de sedii, de birouri, de sponsori; scumpiri și întreruperi de apariție; orașe în care nu ajunge nici un număr de revistă. Reacția cite unui „om obișnuit” căruia îi pică în mînă revista: 1. Mai există? 2. Totuși, ai ce citi în revista asta!

Replica unui cap limpede, imediat după '89: acum lumea e ca un stadion înfierbîntat, dezlănțuit, și voi, *România*

George Ivașcu - personaj principal în filmul *României literare*

literară, sînteți ca un individ îmbrăcat la costum, calm, serios, care s-ar trezi la meci, și pe care nu l-ar mai vedea și nu l-ar mai auzi nimeni!

În timp, hărmălaia a atins inimaginabile cote de grotesc, stadionul e jigărit și plin de gunoaie, iar revista și-a păstrat „ținută”, mereu cu sabia apocalipsei deasupra capului. Dar în viziunea regizorului lupta pentru supraviețuire nu ar trebui să aibă nimic „eroic” - ar fi mai curînd o luptă cehoviană.

România literară a rămas o oază (ceea ce nu înseamnă că n-ar fi de povestit și cîteva secvențe tensionate, dramatice, spectaculoase, pe care înclin să le păstrez pentru aniversarea din 2018).

L-am întrebat, odată, pe George Ivașcu, cum a rezistat la experiența pușcării. Mi-a răspuns: „Mă gîndeam, tot timpul, că nu sînt eu acolo, că e vorba de *altcineva*”...

De cîte ori am simțit revista umilită de vremi, am încercat să mă conving că e vorba de *altcineva*.

Eugenia Vodă

DANS

LA ÎMPLINIREA unui an de la înființare (septembrie 1997 - septembrie 1998), *Centrul Inter/Național pentru Dans Contemporan* se dovedește la fel de vivace ca și în momentul debutului. Deschis de fundația culturală *PROIECT DCM*, în colaborare cu ArCuB- Centrul de Proiecte Culturale al Municipiului București - acest centru de dans are un bilanț impresionant. Asociindu-se cu alte instituții culturale și susținători financiari, din țară și din străinătate, sau adăugându-și propriul aport la inițiative pornite din alt loc, a organizat în răstimp de un an sau/ și a găzduit stagii pentru dansatori români cu coregrafi străini aflați în rezidență la noi, stagii finalizate cu spectacole, dar și cursuri pentru neprofesioniști. Apoi, a mai susținut co-producții de spectacole, a organizat mese rotunde pe teme de dans, a facilitat obținerea unor burse și rezidențe coregrafice în străinătate, pentru tineri dansatori români. Dintre cele mai însemnate manifestări culturale, inițiate de *PROIECT DCM* și desfășurate în cadrul *Centrului Inter/Național pentru Dans Contemporan* amintim, spre exemplu, “Zilele dansului contemporan portughez”, “Platforma dansului contemporan românesc” sau atelierul pentru dansatori și persoane cu deficiențe motorii, la care au participat coregrafii austrieci Daniel Aschwenden și Elisabeth Löffler, prezentat la sfârșitul cursurilor în Parcul Herăstrău, în cadrul festivalului “Luna Bucureștilor”.

În această suită de activități cul-

turale pe teme de dans se înscrie și stagiul de două săptămâni, desfășurat anul acesta, în luna septembrie, cu o coregrafă și dansatoare care reprezintă școala de dans contemporan din Belgia, Karine Ponties, stagiul încheiat cu un spectacol.

De origine franceză și trăind în Belgia, Karine Ponties are o pregătire cu deschidere largă, studiind dansul și

Dama de pică - coregrafia Karine Ponties. Foto: Mauro Paccagnella

Karine Ponties și dansul contemporan belgian

muzica la Barcelona și diferite tehnici de dans european și extraeuropean la școala *Mudra* din Bruxelles, inițiată de Morice Bejart. Dănează în mai multe companii și a început ea însăși să creze, în 1996, în cadrul programului “Pépinieres Européennes pour Jeunes Artistes”, o piesă pentru opt dansatori și, în paralel, două solouri pentru sine, *Planta Baja* (1996) și *Dame de pic* (1997).

Această ultimă lucrare, compusă și interpretată de Karine Ponties pe muzică de Art Zoyd și Iva Bittova, creată inițial la Teatrul Balsamine din Bruxelles, a fost dansată și la Teatrul Bulandra, sala “Toma Caragiu” din București, la sfârșitul stagiului cu dansatori români.

O dansatoare, un fotoliu și un spot de lumină au constituit elementele sobre ale piesei coregrafice, la care în final s-a adăugat o albină uriașă, care se confunda de departe cu fața, părul sau întregul cap al dansatoarei. Folosindu-se precum pânitor de contrastul plastic dintre negrul rochei și albul brațelor goale și umerilor, Karine Tapies a dovedit o mare mobilitate serpuitoare a șoldurilor și umerilor, speculând îndeosebi însă mișcările frînte sau invăluitoare ale brațelor, care-i îmbrățișau propriul cap. Ca atmosferă, piesa ținea de zona visului, cu specificul lui straniu. Către final însă s-a destrămat, părăd o schiță la sfârșitul căreia mai aștepti parcă ceva ce nu mai vine.

Santinelele: naftalina, cea de-a doua lucrare a seriei de balet, în coregrafia lui Karine Tapies și inter-

pretarea a patru tineri dansatori români, Ioana Popovici, Eduard Gabia, Romulus Neagu și Cosmin Manolescu, a fost în schimb o piesă coregrafică densă, consistentă, rotundă. Cei patru formau la început un conglomerat, în care corpurile și fețele lor nu erau distincte, nu știai fiecare mână sau cap cui aparține. Un atare conglomerat s-a refăcut și în final, dar atunci el avea patru fețe distincte, ca patru capete ale unui monstru. Pe parcursul lucrării dansatorii au evoluat însă singuri, în cupluri sau în grup, dar cu mișcări distincte. Între fața lor imobilă și corpul framântat, tensionat, chinuit era o ruptură programată, corpul preluând întreaga expresie, iar chipul fiind doar o componentă purtată de corp.

Așa cum am mai remarcat și cu alte ocazii, coregrafii contemporani sunt, de cele mai multe ori, seismografe deosebit de sensibile ale lumii noastre. Mă refer la spațiul european-american, căci de restul lumii știm prea puțin, nu ca fapte exterioare, ci ca stare de spirit. Lumea noastră dezorientată, care merge spre nicăieri, în care fiecare nu se găsește nici pe sine și nu-l găsește nici pe celălalt, se reflectă în majoritatea compozițiilor coregrafilor de astăzi și se regăsește și în piesa *Santinelele: naftalina*. Mijloacele plastice pot fi, după caz, expresive, pline de finețe, precum în lucrarea discutată, sau mai fruste, dar impacitul asupra publicului este în toate cazurile același: un gol, o stare de insatisfacție. Angoase, tragedii au existat totdeauna pe pământ, dar cât de departe suntem de catharsisul lumii antice, care elibera, care descătușa.

Liana Tugearu

PREPELEAC

de Constantin
Ţoiu

Rezolvări din umbră

CU APARIȚIA celui dintii număr al revistei *România literară* s-a întâmplat, - luându-mi permisiunea să mă refer la un caz personal, - ce s-a întâmplat și cu tipărirea romanului *Căderea în lume*. Împotriva *României...* ca și a manuscrisului predat la editura Eminescu, - director fiind Valeriu Râpeanu, - au existat opoziții crincene, tot din umbră. Știu de la criticul Râpeanu, - care poate să confirme, - că doi confrăți „mari” s-au opus apariției romanului meu. Aceștia, - culmea, - inamici, fără să știe unul de altul, ponegriră diferit manuscrisul: unul că aș fi fost un dușman al naționalismului, celălalt, din contră, că aș fi încercat să reabilitez „dreapta legionară”. Ei sînt... au fost, - fie iertați, amindoi - Eugen Barbu și Paul Georgescu.

Ca să vedeți. Altă culme. Și mai și. E că, după apariția *Căderii în lume*, cine a vociferat contra ei, cerind, textual „să fie bubuit Ţoiu”? Nimeni altul decît, - să fie, iarași, iertat, - Gogu Rădulescu; care, ca și Paul Georgescu, aveau o boală cumplită pe „dreapta” respectivă... Noroc cu activistul superior de la C.C., Constantin Mitea și cu altul, și mai mare, de al cărui nume nu sînt sigur, care au dat drumul manuscrisului, trecînd peste protestul vehement al lui Gogu „care spumega de furie” - aveam să aflăm mai târziu. După Gogu, cartea mea gata publicată trebuia musai să fie topită. Au existat în cultura română oameni benefici care au ajutat mult literele. Sa nu uităm. C. Mitea le zise scurt inamicilor ca romanul meu, la urna urmelor, „nu este decît o ficțiune”. Merita s-o spun, pentru istoria literaturii. Tot pentru ea și faptul cum am lucrat singur la apariția celeilalte reviste *Secolul 20*, și cum după multe modificări, ieșise în fine și mă angajaseră cu jumate de normă, ca să fiu dat afară a doua zi, imediat, și înlocuit cu Dinu Sararu. Lucrul mi-l adusese la cunoștință pe un ton distins de cafenea intelectuală Marcel Bresașu. Fiindcă tot m-am dat la exemple personale, cu ocazia aniversării se cuvine, - pentru aceeași istorie numită - să amintesc și ce s-a întâmplat după decembrie 22. Ajungînd președinte, poetul Mircea Dinescu, în toiul situațiunii, l-a chemat urgent la el pe contabilul Ștefănescu și l-a întrebat, încruntat, cît luau de la Uniune D.R., ca președinte și cît Ţoiu, ca vice. Iar Ștefănescu, omul cifrelor, cel mai bun și mai corect contabil pe care l-am cunoscut vreodată, i-a răspuns calm că D.R. lua un salariu de la *Contemporanul*, iar Ţoiu un salariu și el, de redactor, de la *România literară*. Bine, bine, ar fi făcut *Saint-Just*-ul de Slobozia, știu asta, da’ cît luau ei de la Uniune? Nimic, a răspuns neturburat contabilul, atîta, salariile! Și-atunci Dinescu, - și o zic tot pentru istoria asta literară, mică-mică, dar tot istorie și ea, - vasăzică Mircea Dinescu, în fața lui Ștefănescu, a exclamat: „Dar ce, sînt proști?”.

Asta e, că „eram”. Bun. Cu primul număr al *României literare* a fost altceva. Tot cu opreliști, pînă la un punct. Pînă cînd Niculescu Mizil a pus repede punct tergiversărilor și revista s-a tipărit în noaptea memorabilă pe care azi o sărbătorim din tot sufletul nostru din ce în ce mai gîfuit. A fost un moment atît de prielnic, de fast... Pînă și noul redactor șef, - Geo Dumitrescu, - părea o năstrușnicie, și ca aspect și ca idei, - era, ca să zic așa, în fine, un român veritabil la o *Românie* veritabilă și ea. În paranteză însă trebuie să spun că niciodată nu-i bine ca prietenii tăi să ajunga șefi. Geo va înțelege observația și sper că nu se va

supăra pe mine, fiind prea inteligent... Cînd credeam că am să mă fac și eu cu o normă întreagă, după atîtea umilințe, nu ieși nimic; ba chiar mi se dădu de înțeles că la revistă munca mea atît putea să primească și să fiu mulțumit cu atît. Geo nu-i dăduse o normă întreagă nici bunului său prieten, tot atît de amarît, ca Niculae Jianu; mult mai bun prieten fiind, un zelos companion de pocher la faimoasele partide din Straulești. Repet, cînd ajungi mare, nimeni nu-i prea mai pasă de amicii care nu dețin un loc important. Iarăși, cred că spre binele tuturor și al cunoașterii psihologiei umane acest lucru se cuvine știut. Dar să vedeți ce păți Jianu, angajatul revistei. După o partidă de pocher mai lungă, avînd loc în Straulești, prin zori, încă neluminîndu-se bine și tramvaiele necirculînd, el oprise pe ulița întunecată un camion care căra *balastu*, nisip, pietriș, pentru un șantier de construcții. Mă iei, neică? Te iau. Și șoferul camionului a străbătut tot Bucureștiul de la un cap la altul să-l ducă pe Jianu în mahalaua Vergului. Ajuns acasă, Jianu se da jos. O fi fost lefterit. Că se caută prin buzunare și scoate cu greu o hirtiuță de 3, trei lei, mototolită și i-o întinde șoferului. Acesta se uita ce se uita la hirtiuță, p-ormă îi propune clientului: uite ce-i, neică, dacă mai pui doi lei și faci de-o hirtie de cinci, îți răstorn aicișă în curtea matală și balastu ăsta, tot... Așa grăi, memorabil, camionagiul.

A fost o nesperată pagină de proză a generației respective cu sorgintea în nobilul, faraminosul Straulești al iubitelor noastre confrate și poet de baza Geo Dumitrescu. Sa nu uităm însă, repet: rezolvarea din umbră a apariției primului număr al *României literare* i-o datorăm lui Niculescu Mizil. Omul de treabă și cu mulți copii, căruia Ceaușescu avea să-i taie vocabula MIZIL din coadă.

LASĂ CĂ în altă ordine Geo mai avea și un umor al lui, de ageră periferie bucureșteană. De exemplu. Cînd mă duceam la el cu vreun articol în mînă, el se scula, prîzîrit în biroul enorm, solemn, și mă întreba, primînd hirtiuile cu o angelică suspiciune, răsucind interogativ mîna cu vinătaia aceea a ei ca o indelebilă pată de cerneală: „ceva vreo șopirlă...?” Lăsam spășit capul în jos. Marii tirani, ai oricărei Renașteri, au totdeauna, prescriș, un farmec al lor, teribil. Dacă așa sînt ei... Manolescu și cu ceilalți ai generației sale încă erau în urmă, cronologic. În noaptea cînd a fost tipărit primul număr al *României literare*, pe toți ne cuprinsese o profundă emoție. Îmi aduc aminte fața strălucind de bucurie și de satisfacție a noului redactor-șef. Fața atît de juvenilă și de curată a lui Gabriel Dimisianu... În sfîrșit, scăpaserăm de omionimul sovietic și ne întorseserăm la numele publicației patronată de Rebreanu. Astfel ieșiram noi cu noua *Românie* în lume.

Sigur, sînt și guri rele. Care injură această primă publicație a spiritului nostru național răsărînd ca o brîndușă de sub metrul de omăt siberian. Cezarului, - care poate fi și-un drac pocit, - totdeauna i s-a dat ce era, trecător, al lui, ori pocitaniei de drac. Și de-atunci am rămas redactor la revistă pînă ce mă apucă bătrînețea, învechîndu-mă ca ajutor de staroste peste scriitori, deși în mine a rămas, palpită interior, tot *redactorul*, același, cocoțat în locul de pîndă, silîndu-se să observe de acolo lumea și, eventual, s-o înțeleagă...

La mulți ani *Revistei*, măcar un secol de aici înainte!

DIASPORA LA PLURAL

de Paul Miron

Scrisoarea XLVII

București, miercuri...

Către Enache Secară, München
prin bunăvoință

Mărite crai și călător, iubite jidove
rătăcitor,

Îți trimit prin domnul Mareș acest
ravaș și te anunț că voi veni cu o mi-

sie la Berlin, a treia zi după Rusalii. Nu știu ce posibilități ai tu de a voia-ja, ar fi o mare bucurie să ne revedem. Eu voi locui la Alexander Graf Stamat, Salzstr. 12, Berlin.

Caută-mă la adresa aceasta.

Te sărut cu veche dragoste.

Costache.

În replică

Aruncarea balastului

M-A NECĂJIT, mărturisesc, supărarea lui Andrei Corbea după lectura articolului meu *Vinovat e grădinarul*, supărare divulgată pe un ton civilizat, cu o perfectă curtoazie intelectuală (*„România literară”, nr. 36, din 9. 9. 1998*). Repet ce am subliniat și în textul cu pricina, că prețuiesc probitatea și rigurozitatea sa în exegeză și salut volumul nou anunțat. Dacă a reținut în sens restrictiv interpretarea propusă de mine, rectific acum. Sînt de acord că întîlnirea dintre Celan și Heidegger, două structuri neomogene, poate fi sursa unor disocieri critice diferite, mai ales ca lipsesc încă marturii și documente importante. În nici un caz n-am dorit să insinuez că alte ipoteze de lucru ar fi excluse din start.

Între lentila mea și cea a lui Andrei Corbea nu există, cred, deosebiri de substanță, ci doar în punerea unor accente. Ce vreau să spun? Desprind două concluzii din acest tip de controverse, care, la prima vedere, se bat poate cap în cap. Mai întîi declar că sînt și eu partizanul unor dezvaluiri neînduplecate, revindic să se zică lucrurilor pe nume, să se definească eronile și me-tehnele, indiferent de prestigiul obținut de un carturar. Dincolo de demarcarile de neevitate, s-ar cuveni însă ca astăzi, după stingerea în parte a ecoului stîmit de evenimentele blestemate din veacul nostru, să predomină o efort de relipire a întregului, de refacere a ambianței care a înlesnit o circulație fecundă de idei și o emulație fără precedent a cugetării oratoare. În încheierea articolului menționat am sugerat, de aceea, că ținta n-ar trebui să fie intensificarea vrăjbei și a dezbinării. Nu neg că pe parcurs s-au ivit monștruoase diformități, care nu se lasă resorbite. Ce e compatibil și ce nu e compatibil - dezbateră agită cu folos spiritele.

Printr-o mișcare de translație, ne putem închipui că întîmplări trăite de Martin Heidegger și de Paul Celan au apărut în variante cu mult modificate și pe alte meridiane. Nu e nevoie să scotocim prea departe. În *Jurnalul* pe care l-a întocmit, Mihail Sebastian revine ca un leitmotiv la imaginea prietenului, Mircea Eliade, care i-a înșelat încrederea. Înmămurînd în fața gesturilor de orbire ale celuialt, diaristul nu pierde speranța că, mai târziu, cîndva, după ce se vor fi liniștit apele, îl va vedea roșînd de cele spuse, stringîndu-l în brațe. La cine să se ducă dacă nu la cel cu care a împărțit efervescența înțelegerii și a creației? Însemnarea din *Jurnal* datată vîineri, 25 septembrie 1936, poartă încă o nuanță caldă, grație unui răgaz pentru alegere, fiind concepută înainte de marile surprări: „... Vestile cele mai absurde, dintre cele mai trivial tendențioase găsesc în el un ascultător credul. Și are un fel naiv de a se exaspera, de a ridica vocea, pentru a lansa, fără un zîmbet măcar, chestiile abra-cadabrante pe care le află în oraș... dacă eu ridic din umeri cu neîncredere, el mă privește dezolat, dînd ușor din cap, ca în fața unui om cu desavîrșire pierdut pentru adevăr. Aș vrea să eliminăm din discuția noastră orice aluzie politică. Dar e posibil? Strada urcă pînă la noi vrînd - nevrînd, și în cea mai anodină reflecție sînt spartură mereu mai mare dintre noi. Îl voi pierde pe Mircea pentru atîta lucru? Pot uita tot ce este excepțional în el, generozitatea lui, puterea lui de viață, omenia lui, dragostea lui, tot ce e tînar, copilaros, sincer în el? Nu știu. Sînt între noi tăceri jenante, fiindcă le simțim probabil fiecare, și acumulez mereu deziluzii - între care prezența lui la Vremea antisemită (comod, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat) nu e cea mai mică. Voi face tot posibilul ca să-l păstrez totuși.”

Ceea ce Sebastian n-a mai putut să pună în practică a încercat Eugen Ionescu. Era într-un fel o transmitere de ștafetă, o identificare cu o sosie fraterna. Ascultînd împreună în Cismigiu, la „Buturugă”, un discurs radiodifuzat al lui Hitler, diaristul observă speriat că Eugen, cel zurbagiu,

devine palid, alb, e cuprins de o disperare fizică, gata să fugă. Va exclama în *Jurnal* (3 oct. 1941): „Aș fi vrut să-l îmbrățisez”. La rîndul său, în primele luni după război, la Paris, Eugen Ionescu va consemna în chip natural că autorul cărții *De două mii de ani* „era acum un prieten un frate”. În emigrație, scriitorul, care va ajunge un dramaturg celebru, exprima în note, reportaje și epistole repulsia față de aberațiile de comportament ale unor confrăți de breaslă, despărțindu-se sufletește (repetat) de țara lasată în urmă: „Orașul sfînta de iad și strigoi nu m-a părăsit încă. Cum să mă întorc în România, cînd și astăzi, noaptea, cînd visez că sînt acolo, urlu în sonor: În România legionară, burgheză, naționalistă am văzut chipul Demonului sadismului și prostiei încapătinate” (martie 1946).

Apoi, treptat, deloc nefiresc, admite o excepție, după aceea alta, îi găzduiește iar pe neastîmpărați companioni de decolari literare de odinioară, rătăciți o vreme pe care nu lăsa să fie solitar, pledează pentru stringerea unor aliați în efortul de a apăra și cultura română de vîndal, mul comunisti. Dar mai rabufnește și plăcerea de a colinda pe aleile fanteziei cu niște inițiați. Care e justificarea? Cînd ai atins un nivel de dexteritate în perceperea modului în care se face arta, cînd ai stabilit o simbioză, de vase comunicante, cu alți posedăți al aceleiași obsesii, exersați și ei în jocul nascocirilor și al perspicacității, reușiți prin atracția comună a „cuvintelor potrivite” - în acest stadiu te obligă performanța pe planul spiritului să nu mai fii risipitor. Stăpînești un cod de înțelegere, e un privilegiu la care ai mai ajuns cîțiva după ani de trudă și înalta calificare, deji un secret în urma frecventării unor zei ai frumuseții și ești dator să nu mai păstrezi acest secret sub obroc.

Cu cine îl va împărtăși complice? Nu e doar o coincidență ca va apela tot la Eliade și Cioran, lecuiți de extremisme, naufragiați ca și el pe meleaguri străine, de unde au extras avînturi uimitoare de investigație și defrișare. Cu ei va reedita vagabondajul juvenil al inspirației, al umorului, al sarcasmului din Bucureștiul de la începutul anilor 30, univers pe care nu l mai putea recompune altundeva. Ce-l preocupă, printre altele, era și grija de a nu irosi cumva un element de preț în perpetuarea procesului, prin omisiune, prin prea zelosă dereticare, prin aruncare de balast. Ce voise să păstreze peste îngrădirile de timp? Plutise atunci ceva în aer, fusese o întrecere de a smulge sensurile existentei, ale moralei, ale artei de a le distribui generos și altora, o fervoare a dialogului subtil și consistent care implica solida participare, nu fară riscuri, cum s-a văzut, din cauza exceselor, a delirului feroce posibil. Evocînd talentul de autor de articole al amicului său, Cioran adnotează: „Prețuim în ele mai ales harul cu care tînarul Eliade umplea de freamăt orice idee, o făcea molipsitoare, o impresura cu un nimb de isterie, dar o isterie pozitivă, stimulatorie, sănătoasă.” Dacă s-ar circumscrie și necesitatea de a te restrînge, de a nu te lăsa diluat în prea marea varietate (*„refuzîndu-te astfel disponibilității, piruetelor, necurmătei reinnoiri”*), caracterizarea cu privire la energiile puse în acțiune de cautiunile superbe ale minții s-ar potrivi, cum recunoaște, și lui, lui Cioran (cu alte amendamente și lui Eugen Ionescu). Ștafeta presupune continuitatea, în tiparul modelului schițat de cei trei pelerini. E un accent al depășirii unui impas, pe care mi se pare că-l ghicesc și în unele intervenții publicistice recente, elaborate cu un orizont al toleranței în atitudine și al deschiderii spirituale, semnate de Daniel Vighi (“22”), Radu Cosașu (“Dilema”) și, pe un versant, N. Manolescu (“România literară” - editorial din același număr intitulat *Despre ură și partinire*).

S. Damian

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

● Actualitatea editorială ●

Singurătatea în marile orașe

UNA DINTRE noile colecții ale Editurii Univers se intitulează *Cosmopolis-Romanul unui oraș*, iar scopul ei, după cum ne înștiințează Mircea Martin, este de a marca evoluția romanului ca gen literar în paralel cu evoluția unei tematici, cea a lumii citadine. Nu e un paralelism întâmplător, pentru că mulți critici și teoreticieni cred că romanul reprezintă, în mare măsură, o izbîndă a unui anumit tip de univers, cel al orașului cu amestecul său de înstrăinare și familiar, de singurătate și gregar, în care individul a parcurs, social vorbind, cam aceleași ipostaze prin care a trecut personajul literar. Firește, asemenea analogii rămîn fatalmente riscante și limitate, de aceea ele trebuie privite mai curînd ca fericite pretexte de editare ale unor importante cărți. După un roman baroc în sensul oarecum greoi și apăsător precum cel semnat de Eduardo Mendoza, apărut câteva luni în urmă, colecția oferă trilogia new-yorkeză a americanului Paul Auster, în traducerea tandemului Lidia Szasz, Cipriana Petre. Auster trece drept un scriitor de mare succes (chiar dacă editorii nu au socotit de cuviință să ne comunice acest lucru decît preluînd metoda, destul de ieftin-pubblicitară, a tăieturii de gazetă, și nici măcar gazeta consacrată literară, lipită pe coperta ultimă), iar aceste trei minioromane îi confirmă reputația. Toate sînt texte concepute în maniera deja inconfundabil postmodernistă, care glisează abil de la farsă la drama psihologică, de la pop culture la colajul cult de metacomentariu filozofic, izbutînd să conserve, în tot acest răstimp al pendularilor, atenția maximă a cititorului.

Personajele lui Paul Auster sînt bărbați însingurați, minaiți din interior de un vid de identitate care îi face vulnerabili la prezența și destinul celorlalți într-un mod foarte interesant: ei sînt tentați, fără să o știe, de a prelua vieți imaginare, de a fura soartă cum s-ar spune, pe care o devorează la început autoînșelîndu-se cu diverse justificări raționale, ce ulterior își denunță invaliditatea, pentru că în final să se îmbolnăvească de un fel de apatie, de o muțenie dezamăgitoare, provenită tocmai din această hoție întoarsă împotriva lor. Toți sînt inși solitari și febril imaginativi, care atrag magnetic, atunci cînd nu le inventează chiar ei, istorii complicate, cu ițe întortocheate ce nu pot fi desfăcute decît cu prețul coerenței de sine a înșiși protagoniștilor. Quinn, personajul din *Orașul de sticlă*, primul în această trilogie, este un

scriitor care își publică sub pseudonim romanele polițiste scrise fără prea multă pasiune sau entuziasm; el e autorul oarecare, nici de succes colosal, dar nici pitorescul ratat absolut în sensul romantic. Pe neașteptate, un telefon bizar îi oferă prilejul de a deveni el însuși personaj într-o intrigă polițistă. Confundîndu-l cu un oarecare Auster (!)-detectiv particular, vocea de la telefon îi cere protecția de o crimă ce urmează a fi comisă. Intrigat de repetarea telefonului anonim și cumva curios să intre în pielea unui personaj despre care scrisese atîtea cărți, adică *detectivul*, Quinn se hotărăște să răspundă acestui apel aparent nimerit aiurea, și astfel pătrunde de fapt în misterioasa existență a unui personaj straniu, profesorul Stillman, tipul savantului nebun, un Faust de secol XX, suspectat de crimă de către fiul său. Urmărindu-l pe acest profesor nebun-înțelept, cu care de altfel ajunge repede să poarte lungi și fascinante conversații, Quinn se molipsește de fapt de un fel de boală a identității, pentru că el însuși nu mai știe cine e: Quinn-scriitorul care scrie sub pseudonim, Auster-detectivul al cărui nume îl preia el ca pseudonim pentru propriile sale investigații, sau Auster-scriitorul, un alt personaj pe care îl descoperă întâmplător în cartea de telefon. Persoana lui se dizolvă în confuzia și misterul din poveștile care îl inconjoară, pînă cînd, în final el însuși dispare fără urmă.

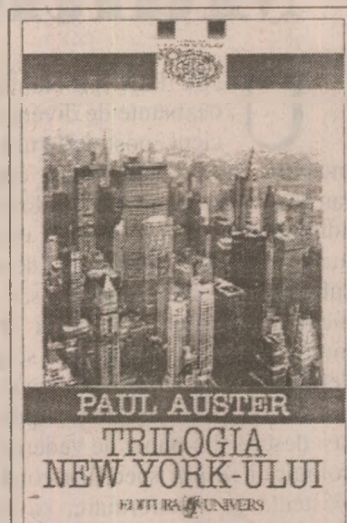
Fantome, al doilea roman din trilogie, este tot o carte a singurătății, obsesiei Celuilalt și vidului interior. Pretextul este iarăși de tip policier, numai că de data asta povestirea este golită de tramă, astfel încît ea aduce cu o piesă beckettiană în două personaje, Blue și Black, care se caută și se alungă la nesfîrșit unul pe celălalt. Primul este următorul/supraveghetorul, cel de-al doilea este prada, urmăritul, chiar dacă jocurile se schimbă la un moment dat. Următorul caută să îl înțeleagă pe celălalt, să îl descopere nu doar mărunte secrete incriminătorii, ci mai curînd un fel de fibră esențială și tainică a

sinelui său, pentru că el însuși poartă povara unei existențe anoste. Sensul urmăririi se răstoarnă atunci cînd se dovedește că victima e un scriitor care știe să își însceneze viața în asemenea fel încît să își înșele gardianul și să îi declanșeze o întreagă serie de așteptări și reacții ce îi redimensionează de fapt acestuia din urmă identitatea. Numele de culori ale personajelor sînt semnificative nu prin vreo simbolistică anume, ci dimpotrivă, tocmai prin mimarea și sfidarea ei, pentru că pe cei doi nu îi leagă nimic în chip fundamental, decît cordonul arbitrar, oricînd recalculabil, al cuplului victima-călau. Rolurile sînt oricînd interschimbabile.

Această temă constantă a transferului de identitate care îl preocupă pe Paul Auster e poate cel mai pregnant vizibil în ultimul roman, *Camera încuiată*, unde multe teme subterane, subtil insinuate pînă acum, se limpezesc. Protagonistul din acest roman este, fără voia lui, executorul testamentar al unui mare scriitor, care însă nu a murit. El a dispărut doar, lăsînd în urmă o operă uluitoare nepublicată, o soție frumoasă și inteligentă, și un băiețel încă prea mic să își cunoască tatăl. Toate acestea îi revin, aproape din senin, fostului său prieten din copilărie, care se trezește practic în pielea lui, în *viața lui*, atunci cînd soția îi cere într-o bună zi ajutorul. Restul decurge de la sine, ca în clasicele filme americane (îndrăgostirea, descoperirea scrierilor prietenului său, publicarea lor, succesul, bănuiala publicului că de fapt el ar fi autorul etc.). Protagonistul din *Camera încuiată* obține, aparent, ceea ce eroilor din primele două cărți nu le reușise: să fure identitatea altcuiva, sau cel puțin să obțină dreptul de posesiune asupra acelor detalii care compun existența și individualitatea unui om. El are tot ceea ce odinioară îl definea pe Fanshawe, prietenul său, în schimb nu îl are, la figurat, pe Fanshawe însuși, care pur și simplu nu există în roman decît ca absență, ca proiecție retrospectivă a celorlalți. E un absent sabotor, pentru că misterul lui de mort în viață ajunge treptat să îl obsedeze pe cel care i-a preluat identitatea,

într-o asemenea măsură încît îl reduce la nebunie, la un soi de implozie interioară prin care își pierde și sentimentul propriei identități. Semnificativ, protagonistul (care nu are nume, pentru că povestea lui e istorisită la persoana I) intră în acest proces de auto-pierdere și auto-instrăinare atunci cînd începe să lucreze la biografia lui Fanshawe; simbolic, viața celuilalt îl devoră ea, la rîndu-i, odată ce se lasă (de fapt, nu se lasă) povestită.

Acele subteme esențiale ale lui Auster despre care vorbeam sînt de natură profund livrescă. Evident, ca la orice postmodernist de bună calitate, subtilele lui alegorii despre identitate au la bază tulburătoare meditații pe tema scrisului, a actului creației. Imaginarul personajelor lui Auster e bintuit de fantoma lui Bartleby, copistul lui Melville, care, ca și autorul său, sfîrșește o viață de reproducere fidelă, de preluare a gîndurilor altcuiva, într-o tăcere absolută și neexplicată. Și romanele lui Auster se termină în tăcere, printr-un soi de colaps narativ: crizei de identitate a protagonistului îi corespunde o criză a povestirii, care se oprește brusc, recunoscînd că nu poate continua, că nu are un sfîrșit, pentru că orice încercare de coerență e iluzorie și deci sortită eșecului. Explicația lui Auster e tulburătoare și, dată fiind contextualizarea ei într-o meditație pe tema scrisului, ea constituie una dintre cele mai grave reflecții pe tema identității și a posibilității apropiării Sinelui de Celălalt pe care am citit-o vreodată. O reproduc, de aceea, în întregime: "*Oricare viață e inexplicabilă, îmi spunem fără încetare. Indiferent cît de multe fapte sînt de povestit, indiferent cît de multe detalii sînt de dat, esențialul nu se lasă rostit. Să spui despre cutare sau cutare că s-a născut aici și a plecat dincolo, că a făcut asta și aialaltă, că s-a căsătorit cu această femeie și a avut acești copii, că a trăit, că a murit, că a lăsat după el aceste cărți sau această bătălie sau acest pod – nimic din toate acestea nu înseamnă prea mult. Toți vrem să ni se spună povești și le ascultăm la fel cum făceam cînd eram mici. Ne imaginăm povestea reală în interiorul cuvintelor și pentru asta ne substituim noi înșine persoanei din poveste, prefăcîndu-ne că o putem înțelege pentru că ne înțelegem pe noi înșine. E o decepție. Existăm pentru noi înșine, se prea poate, și uneori chiar întrevădem cine sîntem, dar nu putem fi siguri niciodată și, pe măsură ce viețile noastre trec, devenim tot mai opaci la noi înșine, tot mai*

Paul Auster – *Trilogia New York-ului*, traducere și note de Livia Szasz și Cipriana Petre, Editura Univers, București 1998, 294 pagini, preț nementionat.

conștienți de incoerența noastră. Nimeni nu poate trece granița către un altul – pentru simplul motiv că nimeni nu are acces la sine însuși." (pagina 233).

Cu riscul de a crea un anticlimax în logica propriului meu articol, valoarea cărții lui Auster mă obligă la cîteva remarci legate direct de prezenta ediție românească. O ediție tradusă foarte bine, cu un efort cu siguranță laudabil din partea celor două traducătoare care au izbutit să își unifice stilurile astfel încît să nu fie perceptibile diferențe de la un roman la altul (primele două sînt talmacite de Livia Szasz, al treilea de Cipriana Petre). Calitatea traducerii e cu atît mai demnă de laudă cu cît Auster are acel stil înșelător de simplu și de firesc, pe care un traducător îl poate lesne rata, anulîndu-i nunațele și subtilitățile. Dar pentru o asemenea carte editorii ar fi trebuit să facă eforturi chiar mai mari de atît. Unul, evident, se referă la constituirea unui aparat cu adevărat editorial de note critice. Și prin note nu înțeleg minorele remarci în genul celor pe care le face Livia Szasz cînd explică eventualilor cititori complet necunoscători de limba engleză că "white", de pildă, înseamnă "alb". Mă gîndesc mai degrabă la notele explicative care ar fi putut lămuri anumite aluzii culturale ale scriitorului. Cum *Bartleby, the Scrivener*, nuvela lui Melville, nu cred să fi fost tradusă în românește, de unde știu acei cititori care au aflat că "white" înseamnă "alb" cine era Bartleby? Mă indoiesc de asemenea că mulți cititori știu cine a fost Henry Ward Beecher, ori că Dodgers ar fi o echipă new-yorkeză de baseball, iar Jackie Robinson un faimos sportiv. Și, la drept vorbind, nici lungul eseu al lui Henry David Thoreau, *Walden*, nu sînt foarte siguri că ar fi cunoscut la noi cum se cuvine pentru o înțelegere adecvată a trimerilor lui Auster.

Carti primite la redacție

● Georges Minois – *Istoria infernurilor*, traducere de Alexandra Cuniță, Editura Humanitas, București 1998, 404 pagini, preț nementionat.

● Alexis Kniazev – *Maica Domnului în Biserica Ortodoxă*, traducere de Lucrația Maria Vasilescu, Editura Humanitas, București 1998, 243 pagini, preț nementionat.

● Francisco Vergara – *Temelurile filozofice ale liberalismului*, traducere de Felix Opreșcu, ediție îngrijită de Cristian Preda și Laurențiu Scalat, cu o postfață de Cristian Preda, Editura Nemira, București 1998, 126 pagini, preț nementionat.

Multiculturalismul contemporan

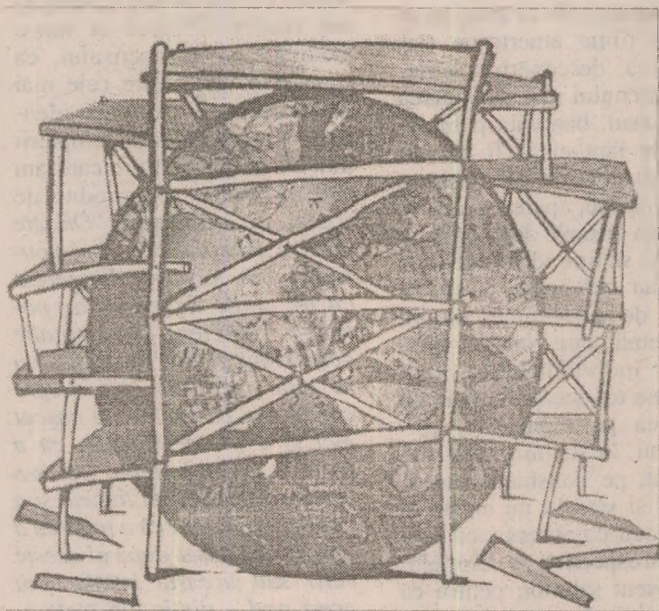
UNA DIN problemele mult dezbatute de diverși teoreticieni postmoderniști o reprezintă multiculturalismul contemporan. Apreciat de unii ca o valoroasă paradigmă intelectuală sau un util instrument pedagogic, condamnat de alții ca o subversivă unealtă politică sau un element de retorică a turnului de fildeș, multiculturalismul pare să scape unei definiții exacte. Deși fenomenul nu poate fi explicat satisfăcător, el poate fi totuși descris din punct de vedere fenomenologic, i se pot specifica condițiile de existență și transformare, că și suprapunerile interdisciplinare pe care le favorizează. De asemenea, abordarea multiculturală ajută la înțelegerea mai nuanțată a unor relații variate ca cea dintre sine și celălalt, dintre semnificație, ambiguitate și reprezentare, dintre științele sociale și umaniste, dintre puterea instituționalizată și universități.

Fie că îl considerăm o strategie politică, o poziție intelectuală sau un curent universitar, multiculturalismul reprezintă, în esență, o nouă atitudine față de diferența rasială, etnică, religioasă și sexuală, deci față de tot ceea ce generează variatele forme ale discriminării moderne. Prin dezvoltarea unei paradigme a *diferenței*, devenită element central în abordarea multiculturală, se promovează o susținută critică a universalismului, se condamnă tendința liberalismului de a găsi valori obiective în politică, epistemologie, etică și estetică și se încurajează integrarea într-o societate eterogenă. Din punct de vedere practic, multiculturalismul a contribuit la o creștere a numărului publicațiilor etnice în Anglia, Canada, Franța și Statele Unite, a readus în discuție canoanele universitare, a schimbat programele de învățământ, a încurajat activitatea scriitorilor minoritari și a pus sub semnul întrebării stereotipurile culturale ale puterii.

Deși firav la început, multiculturalismul s-a conturat deja la sfârșitul secolului al XIX-lea ca răspuns la ideologia monoculturală a Europei, ideologie bazată pe o producție culturală vestică, albă, creștină, heterosexuala, patriarhală și burgheză. A fost, de asemenea, încurajat de aspirațiile exagerate spre un ideal al tradiției unice, al canonului standard și al discursului etern valabil despre adevărurile universale. Toate aceste tendințe de omogenizare au fost respinse deoarece ignoră specificitățile locale și anihilează din punct de vedere politic, cultural și simbolic subculturile mai mult sau mai puțin marginale. În ultimele decenii, o dată cu creșterea rolului Statelor Unite și mutarea centrului economico-politic în afara Europei, a crescut și interesul pentru etniile marginale, pentru felul cum sunt asimilate grupurile minoritare rezultate din imigrație și pentru dinamica oscilatorie periferie-centru. Apoi, ca rezultat al miș-

cărilor de eliberare din anii '60, s-au accentuat valorile postcoloniale ne-americane și ne-europene care se evidențiau în afara cercurilor puterii și erau favorizate de atitudinile mai liberale ale unor cercuri intelectuale vestice.

De fapt, multiculturalismul reprezintă un asalt asupra eurocentrismului, văzut ca un reziduu discursiv al colonialismului modern, ca o formă veche de gândire ce se menține chiar și după ce colonialismul a încetat, poluând mentalitățile contemporane. A considera Europa Occidentală ca singurul centru gravitațional al culturii și singura sursă de generare a adevărului împarte automat lumea în „vestul și restul”. Desigur că forme de gândire colonială s-au manifestat și pe timpul grecilor; romanilor, aztecilor sau incașilor, dar cele moderne se deosebesc prin aceea că sunt globale, urmărind să supună întreaga lume unui singur adevăr și unei singure puteri. Prin urmare, „eurocentrismul” a ajuns să însemne un etnocentrism planetar, cu direcții ideologice clare, bazate pe stereotipul că Vestul este singurul motor al progresului istoric, un progres marcat de o tendință continuă spre democrație și liberalism. Practicile opresive au fost minimalizate ca accidentale, iar imperialismul și negocul cu sclavi nu au fost niciodată recunoscute drept cauze fundamentale ale superiorității occidentale. Pe când Vestul și-a scos mereu în evidență propriile realizări, ceilalți au fost prezentați numai în termenii deficiențelor și ai inferiorității lor, ca un „devalued Other” (Albert Memmi), ca o alteritate lipsită de calități și perspective.

Desen de Scott Menchin, apărut în „Business Week” – New York

În plus, multiculturalismul a câștigat teren în lumea academică deoarece a reprezentat o atitudine ostilă față de violența verbală și fizică îndreptată împotriva oamenilor de culoare, a celor de-alta religie (evrei, musulmani), a femeilor și homosexualilor. Universitarii au încurajat o politică identitară în care accentul să fie pus pe „diferență” și pe supremația grija de a fi „politically correct”. Ei au considerat că o gândire morală deficitară se manifestă în primul rând prin limbaj

și, în consecință, schimbarea limbajului ar corecta și atitudinile rasiste. O persoană dispusă să înlocuiască termenul „negru” cu „afro-american” este mai ușor capabilă să se dezbrace de stereotipurile negative și de opoziția rasială pe care o resimte față de acesta. De asemenea, prin sesizarea diferențelor de orice fel și sensibilizarea la mentalități diferite de cele proprii, oamenii devin mai toleranți. Un părinte sau un profesor ce accepta ca validă opinia tinerilor va instaura în familie și în clasă un climat mult mai sănătos decât o persoană autoritară. Strategia sa se va asemăna celei cunoscute în afaceri ca strategie „win-win”, unde ambii parteneri câștigă din înțelegerea la care ajung. Același lucru este valabil pentru conducătorii politici, ale căror șanse de a respecta democrația sunt mult mai mari dacă rămân deschiși la o interpretare polivalentă a situațiilor politice și nu ignoră elementele marginale ale societății.

La ora actuală, multiculturalismul s-a scindat în nenumărate mișcări și tendințe inter- și intra-naționale, fenomen sugerat de forma plurală „multiculturalisme” prin care se subliniază heterogenitatea fenomenului. Fie că este vorba despre multiculturalismul *conservator*, *liberal* sau *critic*, ceea ce unește toate direcțiile sunt calitățile prin care se opun discriminării, adică independența critică, puterea transformatoare, rezistența și capacitatea de afirmare a diferenței.

DIRECȚIA *conservatoare*, reprezentată de Diane Ravitch, Arthur Schlesinger Jr., Lynne V. Cheney și Chester Finn, reprezintă o variantă *soft* a curentului. Considerând, asemenea monoculturalismului, hegemonia euro-americană ca fundamentală, pleacă de la ideea de normă pe care o presupune culoarea albă și admite grupurile etnice ca simple adăugiri la cultura dominantă. Reprezentanții acestora trebuie să accepte limba oficială și, prin urmare, pot promova spre centru doar dacă acceptă să se dezradăceze din grupul cultural pe care-l reprezintă.

Mai puternic conturat apare multiculturalismul *liberal*. El afirmă ideea unei egalități naturale între populațiile albe și cele afro-americane, asiatice, hispanice etc. Egalitatea se vrea cu precădere intelectuală, dar este evident că șansele educaționale sunt diferite pentru reprezentanții culturii anglo-saxone, de pildă, față de cei ai culturii hispanice și, deci, se va ajunge foarte greu la o reală egalitate. Deși multiculturalismul liberal scoate în evidență diferențele și accentuează autenticitatea culturală, nu luptă pentru reforme. Or, este evident că pluralismul nu poate fi cu adevărat emancipator decât dacă demolează structurile opresive care mențin în continuare marginalizarea.

Doar multiculturalismul *critic* dez-

voltat de Peter McLaren își propune ca sarcina majoră transformarea relațiilor instituționale prin renegocierea spațiilor socioculturale și prin regândirea centrului și a puterii în așa fel încât valorile societății multiculturale să nu se mai extindă peste cele ale unor grupuri inițial excluse, integrându-le sau asimilându-le, ci să le *incorporeze* în mod egalitarist. Dintr-un teritoriu omogen unde grupurile așa-zise inferioare erau supuse și manipulate, cultura devine o arena a contestațiilor principiale și democratice. În comparație cu fenomenul integrării sau al asimilării care presupune o unitate omogenă ce „înghite” tot, principiul incorporativ menține *hibriditatea* ca valoare centrală, păstrând subiectivismul celor până nu de mult considerați „barbări”. Spre deosebire de monoculturalism, unde se caută identitatea unitară și fixă, în multiculturalism, și cu precădere în cel critic, se preferă alteritatea, relativismul, pluralitatea. Diferența se conturează ca o valoare pozitivă prin care nu se mai contribuie la excludere sau, mai grav, la genocid, ci la celebrarea unui progres al egalității și toleranței.

De asemenea, multiculturalismul scoate în evidență *identitățile de graniță*, spațiile intersubiective de dialog și traducere culturală unde codurile referențiale se deplasează înspre o asamblare polivalentă a valorilor eterogene. Conștiința metisată a marginalității atrage datorită ritmurilor hibride ale modernității provocatoare prin instabilitatea liminalității sale și a spiritului labirintic, carnavalesc.

Ca strategie, multiculturalismul critic propune *politica recunoașterii corecte* (Charles Taylor), deoarece se știe că lipsa recunoașterii sau recunoașterea greșită a calităților unei persoane sau ale unui popor funcționează ca o formă de opresiune, întemnițându-le în identități deformate sau false.

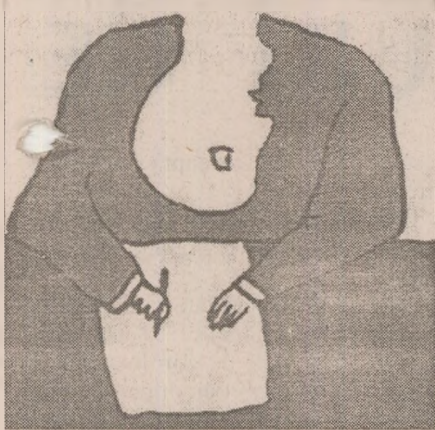
La aceasta se adaugă reconsiderarea opoziției antitetice dintre universal și particular de pe alte poziții decât în epistemologia monoculturală, adică din perspectiva relației contrastive dintre *general* și *specific*. Pe de o parte, se considera că generalul este mai limitat decât universalul și deci mai potrivit pentru a fi pus în relație cu specificul. Pe altă parte, specificul exemplifică generalul printr-o atitudine pozitivă și nu prin concedierea a ceea ce este distinct, neobișnuit sau marginal, așa cum se întâmplă în cazul particularului.

MULTICULTURALISMUL critic respinge și distincția Est/Vest, deoarece favorizează instituționalizarea distincțiilor rasiale prin configurații spațiale. Spațiul monoculturalismului cartografiază, divide și dizlocă, articulând spațiul segregat al marginalității rasiale. Este atât cazul geometriei urbane, cât și cel al spațiului privat, spații amenințate de anarhie dacă nu adăpostesc lupta pentru recunoaștere și incorporare.

În fine, multiculturalismul pune la îndoială și canonul vestic. Așa cum îl

INTROSPEKȚIA

Introspecție – desen de Crerot,
apărut în „Polityka” –
Varșovia

ilustrează Harold Bloom, de pildă, acesta se reduce la marii scriitori europeni și americani albi (Dante, Cervantes, Shakespeare, Goethe, Austen, Whitman, Ibsen, Tolstoi, Joyce, Kafka, Borges, Beckett), ceea ce nu mai satisface astăzi când nume precum Rushdie, Ishiguro sau Naipaul stau în topul listelor literare. Un asemenea canon ofensează prin lipsa recunoașterii. De aceea, atunci când delimitează ceea ce este consumabil în învățământ, canonul trebuie să reflecte energiile ascunse ale unei societăți și felul cum funcționează acestea la un moment dat. Dacă nu se adaptează schimbărilor sociale, mentale, lor politico-filozofice și paradigmele culturale nou apărute, el degenează într-un corpus de texte învechit și demodat. Prin urmare, și editorii, criticii, profesorii sau scriitorii sunt direct implicați în stabilirea jaloanelor multiculturale.

CA ORICE strategie politică și culturală, multiculturalismul poate ușor degenera în exact opusul său. Deși subculturile reprezintă o diversitate cu adevărat interesantă, există pericolul ca și ele să transpună în termeni locali universalismul reproșat noțiunii clasice de cultură.

Pe de altă parte, o politică bazată numai pe identitate riscă să devină prea fragilă, deoarece este foarte greu să definești identitatea rasială atunci când aparții unor părinți de rase diferite sau cea sexuală dacă ești homosexual numai într-o anumită perioadă a vieții.

În fine, există și alte pericole. Necesitatea de a afirma inferioritatea poate foarte ușor deveni dorința de a poza ca victima, teama de a spune ceva incorect politic te oprește de la discuții constructive, iar avânturile anti-rasiale, generoase și înalțătoare cum sunt, devin foarte profitabile dacă sunt comercializate. „The united colours of Benetton” se vând așa de bine nu numai pentru că implică o diversificată abordare coloristică a modei pentru tineret, ci și pentru faptul că oferă modele pentru toate rasele.

Dacă însă se promovează o cultură autentic integrationalistă și se înlocuiește paradigma verticală inferior/superior cu paradigma orizontală sugerată de rețeaua de internet, în care toate nodurile rețelei au aceeași valoare, temerile de mai sus sunt evitate și se acordă o șansa reală periferiei.

Pia Brînzeu

Est? Vest? Quo Vadis?

LA HELSINKI, a avut loc cel de al 65-lea Congres Internațional PEN cu tema: *Libertate și indiferență*. Împreună cu Andrei Makine, Sabit Madalyev și Karmela Liebkind am participat la discuția cea mai fierbinte în jurul temei „Diferențele culturale care separă Estul de Vest”. Înainte de începerea dezbaterii, hotărâsem cu Andrei Makine să facem o discuție liberă: el ca reprezentant, ca „fiu al vechiului imperiu roșu al lui Lenin” și eu ca reprezentant al uneia din țările din Est, aservite acestui mare imperiu; pentru că există o mare diferență între culturile țărilor din Estul Europei, care au aspirat mereu după modelul european al democrației, și

Rusia care, azi ca și în trecut, a criticat prin disidenții ei (ce resping chiar numele de „disidenți” numindu-se opozanți) modelul unei democrații europene. În schimb, ei optează pentru modelul acelei *autocrații* care nu țin cont de structurile vechi ale comunismului și nici de soarta țărilor pe care le-a ocupat și denaturat o jumătate de secol.

Din cauza timpului limitat n-am putut face această discuție, în schimb am citit fiecare un text de patru pagini ca apoi să răspundem întrebărilor publicului.

Sabit Madalyev din Uzbekistan a citat versurile lui Kipling (*The ballad of East and West*, 1889): „O, Est este Est și Vest este Vest, și ele nu se vor întâlni niciodată”.

Într-adevăr versurile lui Kipling sînt profetice. Tonul discuției a fost pesimist. Pentru că trăiesc de douăzeci de ani în Suedia cred că sînt în măsura să constat (după cum și presa finlandeză a remarcat) că Estul și Vestul mai degrabă se îndepărtează decît se apropie, ca situația în țările din Est nu se ameliorează pentru că a investi în Est nu este rentabil și asta face ca Vestul să nu fie interesat să ajute în mod serios la ridicarea unei societăți noi. Estul a devenit paria, un fiasco pentru Vest. Am dat ca exemplu faptul că Vestul a început deja să

cenzureze libertățile Estului, prin a controla și reduce puternic dreptul celor din Est de a călători în Vest. În acest sens am subliniat rolul intelectualilor care nu întotdeauna s-au situat împotriva totalitarismului, dînd ca exemplu Pen-clubul suedez, care este divizat azi, pentru că o mare parte a membrilor lui susțin că marea China comunistă este pe drumul cel bun, al democratizării. În acest sens am amintit că nazismul și comunismul nu și-au epuizat încă marile rezerve de seducție și metamorfozare. Pen-clubul suedez, n-a protestat cînd Ceaușescu a fost primit la Stockholm cu mare pompă de rege și de guvern și cînd i s-a făcut la marea bibliotecă din Uppsala o expoziție a cărților sale despre... comunism.

Andrei Makine, citîndu-mă de multe ori, a găsit că am exprimat bine și ideile sale (pentru asta a fost criticat că a vorbit prea puțin). El a descris Estul și Vestul în termeni simbolici, vorbind despre „ursul rus” și „grădina bine ordonată a Europei”. Acest „urs” care poate oricînd intra în grădina perfectă.

Dar Jaan Kaplinski din Estonia a avertizat lumea asupra faptului că modelul democrației europene nu este atît de bun cum se crede pentru a fi transportat, asimilat și de țările est-europene. În schimb, finlandeza Karmela Liebkind a vorbit abstract, cu scheme puse la punct, despre „groaza” celor din Vest față de emigranții din Est. Tatarul Tufan Minnullia ca și chircizul Asan Zhaksanlykov au recunoscut că admira Vestul, dar ca trebuie să existe diferențe între țări. „La noi există liniște și armonie” a spus ultimul surîzînd către colegii din Vest care aleargă ca niște găini cu capetele tăiate, după himere... pentru că în fond, peste tot, în Vest ca și în Est, oamenii sînt confrunțați mereu cu aceleași probleme esențiale, cu diferența că în Vest problemele materiale se rezolvă ceva mai ușor. Întrebarea „Pot Estul și Vestul să se unească vreodată?” a rămas fără răspuns, ca și cum aceste două lumi trebuie să se dezvolte mai departe paralel și totuși să fie împreună...

Același ton l-a avut și dezbaterea despre „creolizarea” culturilor și despre țările de la periferie. S-a subliniat că diferențele trebuie pastrate. Suedeza Agneta Pleijel l-a citat pe Levinas: „chipurile noastre vin de la Dumnezeu”. Identitatea, cum a spus estonul Rein Veidemann, este precum umbra, plină de mister și profunzime.

Într-o altă dezbateră, despre rolul intelectualilor în societatea contemporană, Svetlana Aleksevici s-a impus atenției generale vorbind despre agonia planetei noastre, despre situația catastrofală după Cernobil, despre victime, printre care se numără chiar ea însăși, fiind contaminată în zilele de lucru petrecute în zona catastrofei nucleare pentru realizarea reportajelor sale. Vocile rușilor și ale celor

Liberté et indifférence, Pen 65ème
Congrès International
Pen 65th International Congress

din fostele țări aservite crunt „imperiului roșu” au sunat clar, cu un ton plin de forță. Apariția poetei Bella Ahmadulina l-a șocat pe mulți, pentru că ea, ca și Evtușenko, Rimma Kazakova și alții erau odată copiii teribili și rasfațați ai fostului imperiu, cei care dădeau tonul nu numai pentru țările aservite Uniunii Sovietice... Acuma, poeta a citit clatinîndu-se un poem zguduitor dedicat lui Osip Mandelstam...

Dar, în timp ce aveau loc aceste activități culturale și discuțiile aprindeau și stingeau noi speranțe, delegații PEN-ului se luptau între ei, o luptă la cuțite între tradiționaliști (care vor să mențină vechile privilegii ale șefilor de PEN, de exemplu cel de a călători rasfațat tot timpul sub pinza ocrotitoare a acestei organizații) și grupul numit „modernist”, care a și învins, și care vrea tocmai să reducă aceste privilegii și să afirme o etică potrivită necesităților realității. Președintele PEN-ului internațional, poetul mexican Homero Aridjis, care a fost văzut mereu alergînd cu sufletul la gură pe culoarele centrului Marina, de lângă portul orașului, și-a propus nu numai să lupte pentru protecția unui fluture pe cale de dispariție, fluture-simbol al poeziei și fragilității vieții, dar și să dezvolte o organizație puternică, în stare să unească mulți scriitori și jurnaliști din cele patru colțuri ale lumii, mai ales din Asia, Africa și America Latină, unde drepturile omului și libertatea de expresie sînt mai amenințate.

La gala de închidere a Congresului, într-un restaurant pitoresc situat lângă catedrala ortodoxă Uspenski, s-a văzut mai clar un lucru uimitor: că membrii PEN sînt în mare majoritate oameni bătrîni, unii pensionați, dar care nu se pot despartii de organizație, mai ales de partea hedonistă, și care încearcă să țină în balanță partea idealistă. În timpul dansului, în mare parte condus tocmai de bătrînii ruși ai PEN-ului, tinerii kurzi, de o sobrietate uimitoare, au strîns semnături pentru crearea unei mari biblioteci în limba kurdă. În același fel cu tinerii sami din Laplandia-suedeză care luptă pentru identitatea lor în Suedia. Concretizare a faptului că deja un aer nou a intrat în vechea organizație, un suflu mai puternic, adus de membrii cei mai tineri ai PEN Clubului.

Gabriela Melinescu

COMPORTAMENT ÎN LOCURI DE

POVESTIREA de mai jos, inserată în volumul *Autonauții cosmopis-tei sau o călătorie atemporală Paris-Marsilia* (1983), scris împreună cu soția sa, Carol Dunlop, este ultima apărută în timpul vieții scriitorului. Împrejurarea că în volum textul nu are alt semn distinctiv de apartenență decât cel stilistic (ca de altfel toate capitolele cărții), este amintită cu melancolică detașare chiar de Julio Cortázar în *Fascinația cuvintelor*: un lung interviu (ultimul și acesta!) luat de Omar Prego Gadea, și apărut într-o prima ediție la editura Alfaguara, 1997, Buenos Aires.

-SCOATE-ȚI mina de acolo - i-am spus Soniei. Doar nu vrei să ne ciocnim chiar linga motel.

- Cine mi-a scos slipul în urmă cu doi kilometri? - întreba Sonia conformindu-se.

Luminile parking-ului decupau un mic sector de pădure; am ieșit de pe autostradă și aproape că n-am redus viteza până în dreptul benzinăriei; am trecut de ea și, ca întotdeauna, mașina a scrișnit când am frinat în fața motelului. Curtea era plină de mașini și mi-a fost greu să găsesc un loc liber. Am scos sacoa de voiaj și pe cea cu baturi. Am aruncat o privire spre motel și am numărat mașinile.

- Ești foarte obosită - i-am spus Soniei. Abia te mai ții pe picioare.

- Eu? Nu m-am simțit niciodată mai puțin obosită ca-n noaptea asta.

- Totuși nu mai poți de oboseală. Te susțin, sprijina-te de umărul meu iar înăuntru să ții ochii întredeschși și să respiri greu.

- Dar... facu Sonia, și se supuse. S-a mișcat foarte bine mai ales când ajunsesem în dreptul blondei, care tocmai atunci îi întindea o cheie unui tip ce aducea a italian. Mi-am lasat bagajele pe podea și am dus-o pe Sonia ușurel până la canapeaua decolorată din hol; italianul plecase la camera lui și nu mai era nimeni.

Am pus-o pe Sonia lin, pe canapea, ea s-a lăsat într-o parte, cu ochii închiși, iar eu m-am dus la tejghea.

- O camera, vă rog - am spus fără să fi fost nevoie.

- Îmi pare rău, tocmai am dat-o pe ultima domnului de adineaori - a spus blonda deschizând o revistă ilustrată, ținându-și-o la câțiva centimetri de bust.

Ca să poată citi confortabil ar fi trebuit s-o țină mai la distanță.

M-am proptit de tejghea cu gestul unui alpinist care se agață de singurul punct de sprijin pe care-l găsește la îndemână.

- Vă rog, dați-ne orice, nevasta-mea e frântă de oboseală. De dimineață nu s-a simțit bine, și am făcut...

- N-am cum să inventez camere libere - spuse blonda. Și nici pe canapea nu vă pot lăsa să dormiți, administrația o interzice.

- Mașina noastră e mică, plină de lucruri. Ea...

- Există un motel la șaiszeci de kilometri.

- Vă rog - am repetat, cu o voce care îmi reușește foarte bine când sint nevoit să rostesc formula în situații speciale. Eu n-am nevoie de nimic, doar dacă ați găsi ceva pentru Sonia, știu eu, vreo saltea sau o canapea în

vreun colț. Plecam devreme, n-o să aveți neplăceri din cauza noastră.

Un braț al Soniei aluneca de-a lungul canapelei atingând covorul cu degetele. Blonda surprinse scena înainte de-a mă privi din nou. O facu de data asta de-adevăratelea și, închizându-și revista, spuse:

- Pot să-i dau camera de prim-ajutor. Aproape că n-ai loc să te miști; brancarda e prea mare pentru un asemenea spațiu și abia încapă o persoană.

Nu era o veste bună și m-am abținut să privesc în direcția Soniei; eram sigur că, trezindu-se, s-ar fi arătat indignată și totul s-ar fi putut duce de ripă. În aceeași clipă, o pereche ce părea într-adevăr obosită a dat înapoi, fără să apuce să mai deschidă gura, căci blonda tocmai facuse să apară pe tejghea o plăcuță cu inscripția FULL.

- Va mulțumesc foarte mult - am spus, ne faceți un mare serviciu.

Blonda mi-a întins un formular în alb și s-a dus direct la canapea, așteptând ca Sonia să se ridice. Fără să spună un cuvânt, Sonia a urmat-o până în dreptul unei uși situate pe-o latura a

la plimbare pe un iugoslav sau român care voia să doarmă în noaptea aceea la motel și și-a luat în primire locul din fața revistei. Dar înainte de asta m-a privit din nou.

- Dumneavoastra puteți rămâne aici - îmi arată canapeaua decolorată, care era destul de încăpătoare. Mai am de stat încă douăzeci de minute, apoi sting luminile și mă duc la culcare.

- Mulțumesc. Va mulțumesc foarte mult. Doriți o țigară?

- Nu fumez.

Am luat o revistă de sport și m-am așezat pe canapea. Cu Sonia pe-o targa și cu perspectiva unei nopți pe-o canapea nu foarte comodă, fotbalul nu mi se părea prea interesant. Blonda își citea atentă revista, dar la un moment dat a dispărut printr-o ușă laterală; mi s-a părut că auzisem undeva, în spatele recepției, o voce de barbat, și când s-a întors am privit-o fără prea mare interes, am privit-o pur și simplu și ea a făcut la fel.

- De fiecare dată trebuie să-i spun bucatarului să plece. Parcă îl distrează cratitele, e aproape miezul nopții și încă se mai fiție de colo-colo. Aici când închidem, închidem.

Avea în mână o cheie și s-a îndreptat spre intrare, unde a fixat la vedere plăcuța pe care scria că motelul era plin. Luminile s-au stins în afara de una, foarte slabă, din spatele tejghelei, lasându-mă fără rezultatele celei de-a doua divizii din Liga. Am lasat revista pe covor și am așteptat ca blonda să plece, să mă pot întinde în voie. Nu mi-a plăcut niciodată să fiu văzut întins pe-o

una surprizele abia așteaptă să-ți sara în circă.

- Cred că n-o să-ți meargă bine pe canapeaua aia - spuse blonda. Vino cu mine.

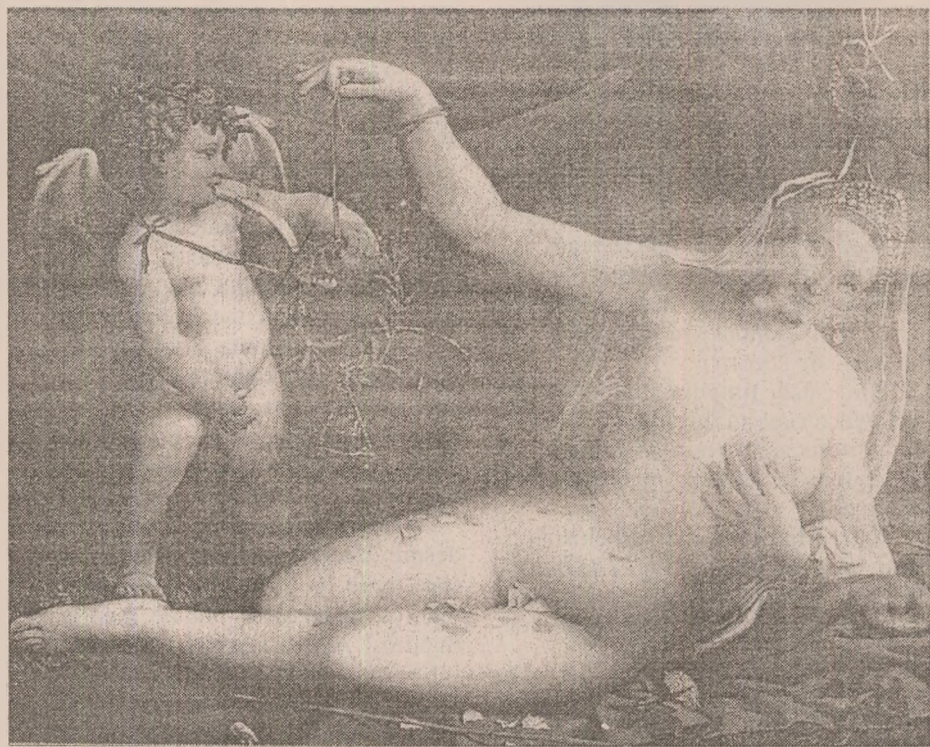
N-am să știu niciodată cum de am ajuns, aproape înaintea ei, la ușa laterală. Am urmat-o pe un coridor cu una sau două uși, probabil că după una din ele se afla Sonia, furioasă pe targa ei, iar după un colț a deschis prima ușă pe stînga. Era acolo un dormitor cu un pat uriaș, cu un bar zidit în perete, cu televizor, cu dulapuri și scaune din lemn geluit. Nu era însă un dormitor de motel, pe-o masuță cu oglindă se aflau sticlute și tuburi, lângă pat se vedea intrarea la baie și în toate părțile reviste deschise sau închise, scrumiere, veioze și iar reviste. Blonda închise ușa cu cheia și început să mă studieze.

- Îți place?

Răspunsul putea fi dat în mai multe feluri; al meu a fost că am prins-o de umeri, am strins-o la piept și am sărutat-o pe gura ce-mi dădea impresia că tocmai își termina de articulat intrarea. Ne-am îndreptat spre pat, dansind un tango foarte strîns, m-am lasat deasupra ei dar s-a tras într-o parte, și printre sărutări am început să ne dezbracăm. Am constatat că aveam aceleași gusturi, în pat doar goala se simțea la largul ei.

- Nu te grăbi - mi-a spus, când am vrut să-i explorez trupul cu minile, de sus în jos. Avem timp toată noaptea, barbatul meu nu se întoarce înainte de șapte și jumătate.

AM RECEPȚIONAT vestea fără să-i acord prea multă importanță, blonda era o incandescentă pură, părea chiar mai nerăbdătoare decât mine și aproape că n-am mai avut când s-o examinez, s-o descopar cu degetele și cu gura, înainte de a-i simți arcul coapselor și de a pătrunde într-un jeric viu încleându-mă în liante blonde ce-mi intrau în gura și-n ochi, apoi bătăia și mîngîierile unor degete de bronz în timp ce o voce spartă și gîfîitoare repeta <acum, acum>, cerea <mai mult, mai mult>, decidea <asa, asa>, pînă la primul abandon care n-a ținut cîine știe cit, pe urmă whisky-ul din bar, descoperirea - pe care n-am comentat-o - că era în stare să fumeze cit zece țurci, traiectoria a două ore cu intervale de somn și dezmiardări și încă o dată whisky, iar dimineața dragoste din nou, însă de data asta blonda, care se numea Norma, nu m-a lăsat de capul meu ci s-a întins pe-o parte, cu spatele spre mine, m-a tras cu blîndețe și am auzit atunci cîteva din puținele cuvinte pe care le-a rostit de-a lungul acelei nopți: <Întră încetîșor și pune-ți piciorul peste piciorul meu>. Am ascultat-o, desigur, cu toate că nu era o postură îmbietoare, dar Normei începuse să-i placă, tremura din tot trupul în timp ce scotea un muget infundat, un horcăit de jelanie ce se tot prelungea, și care a conținut ca un reproș doar cînd m-am predat orgasmului, nemaifiind în stare să prelungesc o plăcere pe care aș fi vrut, ca orice barbat ce se respectă, să i-o ofer în continuare.

Venus și Cupidon de Lorenzo Lotto

tejghelei și înainte de-a pași înăuntru m-a privit cu coada ochiului, așa că abia am avut timp să schitez un gest din care să priceapă că situația era așa cum era și ca în noaptea aceea nu vom putea continua ceea ce începusem în mașina, ceea ce începeam întotdeauna în mașină înainte de-a ajunge la unul din motelurile de pe autostradă.

Blonda s-a întors curînd; l-a trimis

canapea, iar noaptea era abia la început.

Blonda s-a dus din nou în spatele tejghelei să-și pună cheile într-un sertar, și într-altul, revista. Tot ce mai lipsea acum era un <Noapte bună> căruia i-aș fi răspuns cu unul identic și cu un <Mulțumesc încă o dată>, drept recompensa potrivită. Niciodată însă nu trebuie să mergi prea departe, întotdeauna

POPAS

Am visat trenulețe, curse de cai, pe Sonia vorbindu-mi de maica-sa. Norma m-a deșteptat brusc și am văzut după perdele lumina dimineții.

- Fa-ți repede dușul și sa plecăm - spuse. E târziu și trebuie să deschid.

AS FI VRUT s-o prind și s-o sarut, dar era deja îmbracată și ținea în mână o revistă. Mi-am făcut dușul, bineînțeles. Gindindu-mă la Sonia, bineînțeles. Norma m-a dus pînă în hol, a deschis ușa și a început să se ocupe de primii dintre oaspeții care doreau să platească și să plece. M-am instalat pe canapea să citesc rezultatele din Ligă și ajunseseam la campionatul de haltere din Ucraina cînd am văzut-o pe Sonia venind. Ne-am spus cît de bine dormisem deși, mă rog, brancarda, și, mă rog, canapeaua. Oaspeții parca pareau înțelegi să plece toți în același timp; în hol, cu Norma, se afla acum un alt angajat al motelului, probabil soțul ei. Lui i-am achitat cazarea, așteptînd să mă întrebe de numărul camerei și să-mi ceară cheia, însă n-a spus nimic. Am plecat de acolo așa cum se pleacă de obicei din moteluri, autostrada era goală și plină de soare. Am făcut în ziua aceea aproape patru sute de kilometri, fara să vorbim prea mult, se vedea că eram amîndoi istoviți și că de-abia puteam glumi pe seama brancardelor și a canapelelor. Dar spre norocul nostru, în motelul de la șase seaveau camere libere și, după ce am plecat și ne-am imbatat ne-am privit, și s-a întimplat ca de obicei, Sonia smulgînd plapuma, dezgolindu-ne, căutîndu-ne, impletindu-ne.

Am făcut o pauză pentru încă o înghițitură, am ieșit să cinam, iar la zece și jumătate eram din nou în pat, citind zărele, luînd un ultim pahar care întotdeauna era penultimul. O mină alunecă, în asemenea situații, sub cearșaf și bijbiie pînă găsește ceea ce caută, alta aruncă în sus o revistă sau o perna, alta stinge lumina, simțim ca o caracatiță bine dispusă ale cărei tentacule nu-și vad capul de treabă. Mă preling, ca de obicei, de-a lungul Soniei care stă pe spate, sărutînd-o centimetru cu centimetru și, cu toate că simțim obosiți, simțim amîndoi, în același timp, că plăcerea nu și-a spus încă ultimul cuvînt. De regula eu sînt vioara intîia, însă acum Sonia mă sarută fara să-mi pot mișca obrazul de lingă al său, mă sarută, mă sarută, îmi mîngieie mijlocul și fesele, luptă rîzînd împotriva rezistenței mele, ma ține deasupra ei în timp ce alunecă încet, încet, înfr-o parte, nu mai poate să mă sarute, își trece brațul stîng pe deasupra mijlocului în cautarea a ceva binecunoscut pe care-l mîngieie pînă mă face să tip, se întinde cît mai mult pe-o parte, se lungeste pe-o parte și îmi cere să intru încetîșor, puțin cîte puțin, să-mi petrec piciorul peste piciorul ei, să intru încetîșor, cu piciorul meu peste al ei, așa cum nu făcusem niciodată pînă atunci, cum făcusem numai cu Norma.

Versiune românească de
Radu Niciporuc

Ērotismul pe hârtie

NU ESTE niciodată prea ușor să scrii despre o atât de controversată temă precum sexualitatea umană. Dacă nu te refugiezi pe tărîmul unor fade precizări anatomice, abstractizate cît să nu spună nimic și menite să nu aibă nici o legătură cu cel care le citește trebuie, inevitabil, să observi - mai devreme, mai târziu - cît ești de implicat în problema pe care vrei să o deschizi.

Implicarea este marele merit al volumului lui Patrick Baudry *Erotismul și pornografia* (traducere de Alina Mihaela Baluț la Eurosang & Book, 1998; titlul original: *La pornographie et ses images*). Mai exact, recunoașterea implicării drept o condiție *sine qua non*. Baudry acuză - ține mult să facă aceasta - toate distanțele care se pot așeza (superficial, artificial) între cercetător și obiectul sau. *Distanța* - s-o botezăm - *psihanalitică*: cititorul e de mult vreme familiarizat cu un instrumental de concepte freudiste care nu-i mai limpezesc nimic. Poți avea așadar aparența curajului de a spune lucrurilor pe nume cînd de fapt nu faci decît să arăți cu degetul niște cuvinte demonezitate, desprinse - prin excesivă circulație social - mondenă - de realitatea pe care în alte circumstanțe (chiar) o subsumează. Autorul se va prevala tocmai de marea oboseală a schemelor utilizate, întretinînd un dulce raport de convenență cu cititorul. Mai există și norma *distanța a pudorii* (să nu ne grăbim s-o calificăm însă ca „falsă”), camuflată nu de puține ori, pe motiv de emancipare, de cea analizată anterior. Substituție, evident, iluzorie, fiind vorba doar despre instituirea unei noi pudori, abia acum false și ipocrite.

Ne mai putem menține, în ultimul rînd, la o *distanța științistă* față de obiectul cercetării noastre; depărtarea devine mai generală, mai nespecifică, dar nu ineficace. Ca și în cazul celorlalte, Baudry doar ne-o va semnala, fara a teoretiza prea mult și fara a o așeza sub o etichetă. Ceva însă tot adăugă, aici: o foarte ascuțită și clar direcționată critică la adresa ei. Împotriva confecționării unui discurs despre obiect ce tinde să-l îngroape, prin niciodată suficientele precauții și rigori „științifice” care „se cer”. Care trebuie aduse lîngă obiect, în fața lui, peste el. Împotriva excesului de codificare a explicațiilor pe temeiul unei pretense acurateți a metodei și a datelor, pînă la a nu se mai înțelege nimic, nici de către autor, nici de către cititor. Și unul, și celalalt - prefăcîndu-se că înțeleg, într-o complicitate subtil snoabă. Dacă, de la Heinsenberg încoace, avem știința despre acea „relație de imprecizie” prin care ne aflăm în fața unei veritabile fugi de cunoaștere a fenomenelor (infinitezimale) studiate, să marcăm acum existența unui proces invers, cel prin care cercetătorul dezertează panicat din fața obiectului pe care pretinde că îl studiază. Refulându-l, odată cu intuiția inițială pe care a avut-o asupra lui.

Marele defect al cărții lui Patrick Baudry (profesor de sociologie la Universitatea Michel de Montaigne Bor-

deaux III) este, pe de altă parte, că el nu mai păstrează nici o distanță față de ceea ce, în mod vadit, îl pasionează. Schițează chiar, confuz, o anume modalitate liric impresionistă de apropiere a erotismului și a pornografiei. Mi s-a părut mai degrabă că autorul se dorește - cumva nostalgic după o matrice paradisiacă - în interiorul lor. Poți trai, de acord, cu maximum de intensitate acest sentiment, dar expresia sa *concomitentă* pe hârtie, nereflectată, nu va avea, tocmai prin coincidența ei, decît de suferit. Proverbul cu pădurea și copacii capătă o deplină relevanță aici.

Putem admite oare că o carte merită să fie aspru criticată, iar apoi, din chiar abisul întunecat în care a fost cufundată, să-i zarim unele scilipiri întru totul remarcabile - cu atât mai prețioase cu cît impasul ei este mai mare, iar pornirea de a o desființa crește tot mai acerbă? Vorbind despre lumea literară din tinerețea sa, Borges observa că și la poeții de mîna a șaptea se pot detecta, din cînd în cînd, versuri excepționale. Aceste momente de inspirație, deși nu salvează întregul, se dovedesc ele însele privilegiate.

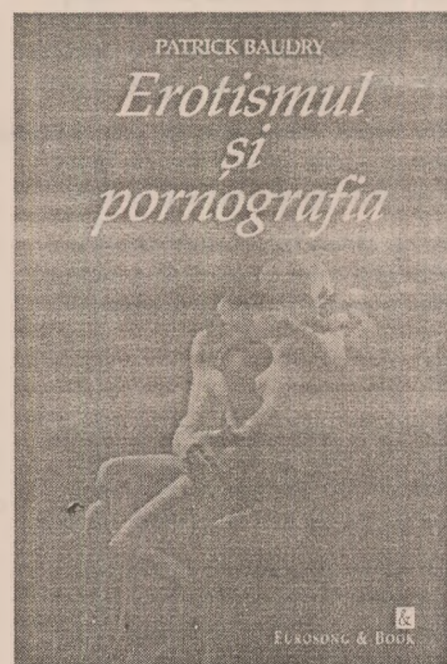
Întregul, în cazul de față: un op care suferă de o cronică dezordine a ideilor, prezentă la un nivel într-atît de elementar încît ai zice că „metoda” anunțată e pur și simplu haosul. Mai mult/mai rău: comunicarea însăși este alterată. Există nenumărate fraze pe care nu le poți nicidecum pricepe pentru că nu au nici o logică (și nu cred că traducerea sa fie de vina). Baudry ratează, pe de altă parte, cu sistem, mai toate obiectivele pe care și le propune. Distinge, de exemplu, între „sex” și „sexualitate” - dar uită, dintr-un început și pînă la final, să-și explice cît de cît opțiunea. Citindu-l pe acest francez nu poți să nu te gîndești că dintre compatrioții săi cel puțin doi aveau un strop de exasperare în ton atunci cînd își exprimau preferințele: Descartes - pentru idei clare și distincte. Voltaire - ca interlocutorii săi să-și definească termenii pe care voiau să-i aducă în discuție.

De pus aici punct criticilor. Răbdarea necesară pentru parcurgerea multor pagini ale volumului șoptește lectorului, cu siguranță, mai multe în această privință.

Dacă exercițiul așteptărilor se va dovedi totuși util, aceasta se întîmplă deoarece exista unele revirimente ale gîndirii autorului care, într-o privire globală asupra subiectului, nu pot fi ignorate.

Modul în care Patrick Baudry se detașează de un obicei care i se pare neîntemeiat - acela de a se conota erotismul ca „bun” iar pornografia ca „rea” - este, printre altele, de reținut. Interesantă se dovedește și ideea că între cele două domenii nu se poate trage o linie de demarcație rigidă, ci numai una elastică în permanență retrasabilă, și că ceea ce ieri apărea ca pură pornografie este înregistrat azi doar ca o jubilară a erotismului; iar ceea ce trecea drept erotism ține, în prezent, de zburdălniciile unei priviri candide asupra vieții.

În fapt, nuditatea corporală nu e ce-

va care să fie perceput în sine - ci doar ca *rezultat*, anume al unei devoalări, al renunțării la veșminte sau la ceea ce le-ar putea, imagistic și fantasmatic, înlocui (un unghi anume, un context social etc.). Este nu doar justă, ci și inspirată observația (deși nu eficient urmărită) ca - în continuarea ideii precedente - goliciunea depinde esențial de o ritualizare, de societate așadar, de evoluția și fluctuațiile acesteia. „Gol” este numai cel care se îmbracă în țesătura relațiilor interumane - și nu doar în general, ci în funcție de cutare sau cutare context istoric. Goliciunea este, la drept vorbind, nu atît „starea naturală” a omului, cît un produs cultural, de primă instanță, al său.

Paradoxal cum momentele de grație ale lectorului se aleg din cartea lui Baudry fara nici o legătură cu restul textului! Înlănțuirea ideilor: o asociere liberă, pe canapea, a autorului, fără sens pentru cineva plasat în exterior. Din cînd în cînd - impresia că ceva totuși se produce. Iar uneori - expresiile concrete ale acestei producții secrete, subterane, ce izbucnesc pe neașteptate. Cumva neconștiente de sine, dacă luăm în considerare ansamblul.

Dar poate că, în fond, este mult mai profitabilă pentru cititor abordarea, în rîspăr cu obișnuințele sale, a unui text deficitar despre un mare subiect, pentru ca prin numeroasele sale fisuri și prevenit deja asupra capcanelor să articuleze autentice interpretări. Cînd cineva are curajul de a călca strîmb, ne ferește pe noi de a face același lucru, în același loc.

Konrad Lorenz - și înaintea lui mulți alții - sesiza cum erorile în pregătirea unui experiment științific conduc adesea către cea mai sigură cale de a descoperi ceva nou. Potrivit acestui punct de vedere, ne vom întreba pe bună dreptate dacă o carte slabă nu e de multe ori dezirabilă, prin neputințele ei ca niște deschideri și prin inconștienta-i provocatoare, demersurilor închise în ele însele, rotunde, suficiente, ale unei cărți împlinite și cu bine duse la capăt.

Dorin-Liviu Bîțfoi

SONETE

II

Frumoși ochi bruni, privire neînțoarsă,
O, beznă așteptînd ochii-mi scrumiți,
Calde suspine lacrimă cînd varsă,
O, zile strălucind, la ce veniți?

Dorințe-n vaier îndărătnic toate,
Necazuri cheltuite-n vreme moartă,
O, mii de morți și lațuri necurmăte,
Mai mari dureri mie căzute soartă.

Rîs, brate, mîini, degete, păr și frunte,
Arcuș, violă, glas, plîns de lăută,
Cîte făclii spre-a arde o femeie!

Tu ce atîtea focuri porți oriunde
Prin inima-mi cu cercetare mută,
De ce nu te ajung cu o scînteie?

III

Speranțe mari și doruri în zadar,
Lacrimi obișnuind triste suspine,
Atîtea rîuri ați născut din mine,
Ochii mi-au fost izvoarelor ca dar.

Cruzime, tu, din om sălbăticie,
Celestelor lumini priviri de jale:
Zbucium îmi dați ca înălțare mie,
Piept pătîmind ghețuri inițiale?

Din nou Amor prin arc vrea să mă ardă,
Noi focuri mă pîndesc și nouă dardă:
Dacă-i mîhnit e groaznică-nîmplare:

Căci sînt nefericire-n orice parte.
O altă rană spre a mă face moarte,
Mai rea în mine, loc în veci nu are.

IV

De cînd Amor lăsă otravă crudă
Din focul său în pieptul meu dînfii,
Mi-a fost divină-i furie căpăfii,
Inima-mi a bătut ca să-l audă.

Ceva mi-a dat a vieții lui lucrare,
Unele-amenințări, ruina-aproape;
Gînduri de a sfîrși, să mă îngroape,
În nici un fel nu am trăit mirare.

Dacă Amorul de război e haină,
Mai multe forțe-n noi să se adune,
Proaspăt să fii în lupta-i, mîna trează:

Căci nu pentru nimic favorizează,
El care zei și oameni îi defaimă:
Cel tare celui tare fiind, bun e.

V

Venus din duh ce rătăcești văpaie,
Auzi-mi glasul, plinu-i va cînta,
Cît timp e peste ceruri fata ta,
Zbăfîndu-mă cu griji să mă-ncovoaie.

Ochiul în mine, veghe și mai dulce
Si fînguri mai tare îți aruncă,
Patul meu moale-i lacrimilor muncă,
Mi-e martor ochiul tău, lucru-i mă smulge.

Spiritele de oameni sînt scîrbite,
Odihnă vor cu somn fără ispite.
Cît soarele arzînd mi-e rău sub piele,

Si cînd aproape toată-s bucățele
Si-n patul meu sleită viața-mi piere,
Nevoie am să-mi strig noaptea-n durere.

VI

Două, trei ori, preafericit venit,
Înalt e astrul mai fericit încă
Spre cine întru cinste a privit.
Ea ce-ntr-o zi va fi primită lîngă

El și frumos pe degete jucîndu-l
Va săruta sus dar de trandafir
Mare-n parfum nicicînd văzut cu gîndul,
Pe buzele-i va sta petale-n șir.

Am dreptul numai eu la acest bine
Pentru atîta plîns și timp pierdut:
Văzîndu-l am să-i fiu o sărbătoare,

Prin ochi voi fi puterea cea mai mare,
Deasupra lui credință i-am crescut,
În puțin timp triumful îmi revine.

VII

Vezi orice lucru-nsufletit murind,
Suflet subtil cînd de corp se desparte:
Sînt corpul, tu, cea mai înaltă parte:
Unde ești, suflet, al iubirii jînd?

Nu mă lăsa lung timp fără simțire,
Nu veni prea firziu, căci am să ard.
Plîns nu-ți da corpul în acest hazard;
Partea redă-i-o jumătate-n fire.

Dar fă, iubite, nu primejdii date
Această regăsire amoroasă,
Și nu pereche de severitate,

Si nu rigoare: ci vrăjirii plasă
Ce frumusețea ta mi-o dă păstrare,
Crudă-altădată, azi toată favoare.

Louise Labé

AM TRĂIT de curînd o întîmplare stranie, nu știu dacă visam ori dacă încercam să trăiesc, dacă eram în viața ori deja plecat. Deci într-o astfel de stare indefinită, însă cu o tentă de fericire, iar nu știu de ce, pe cînd mă întrebam cu ce poet voi mai sta de vorbă, pe care dintre aceste umbre în flăcări ce-mi bat la ușă o voi alege pentru o noapte de lectură amoroasă, iată îmi apară, adunîndu-se din cenușă, marele poet Guy Chambelland, sinucigașul. Crescuse între timp în infern sau, eu l-aș pune în paradis pentru că a iubit femeile ca nimeni altul. Avea cam doi metri, se vede că îi priise rădăcina vitei de vie unde fusese risipit după ce a cunoscut rugul, în Burgundia. Era însoțit nu de o femeie, ci de splendoarea însăși. O stiam oarecum din gravura lui Woeiriot, dar să o am așa în carne și oase dinainte-mi... am început să tremur. Și dîndu-i dreptate lui Guy pentru alegerea făcută în lumea cealaltă, i-am ascultat sfatul și am început să o citesc pentru români pe *Frumoasa Negușătoare de funii*, numită așa de contemporanii ei. S-a născut între 1519 și 1524 în casa unui negustor de funii și către 1544 o găsim măritată cu un alt negustor din aceeași corporație. A fost îndrăgostită de trup și de spirit, de frumusețea armelor și de a poeziei, aventurieră la 16 ani, luînd parte la asediul orașului Perpignan, a primit o educație aleasă, vorbind spaniola și italiana (în aceasta din urmă scrie chiar un excelent sonet), a fost atracția întregii vieți literare lyoneze, l-a avut ca maestru pe Maurice Scève pe care l-a imitat cu neîntrecut rafinament. Moare între februarie și aprilie 1566, după ce puțin mai înainte își dictase testamentul. Un subtil sonet scris de un anonim în fața portretului ei, poate chiar de Woeiriot sau de îndrăgostitul (amantul?), poetul Olivier de Magny, ne spune printre altele:

Ce-a făcut grecul din goala sculptură?
În brațe, Venus, i-a devenit oare?
Louise cînd mă atinge, nu-i măsură,
Cînd o cuprind în lung sărut, sărută,
Sufletu-mi pleacă, și cînd plăcut moare,
Îl apuc iar pe cînd îi fuge-n gură. (M.K.)

VIII

Trăiesc și mor: și ard, aflu înec.
Mi-e cald extrem și frigul mă îngheață:
Prea moale și prea dură îmi ești, viață,
Si griji în bucurii tesînd petrec.

Rîd deodată, plîng în cer trupesc
Plăcerea-mi este tristă pătîmire:
Bine, tu pleci ori ești o infinire
Si într-o clipă usuc și înverzesc.

Așa Amor mai schimbător mă mîină:
Si cînd necazul mai adînc îmi pare,
Fără să știu departe sînt de fiere.

Dar cînd mă cred pe fericiri stăpîină,
A fi pe culmea bucuriei rare,
El mă întoarce la prima durere.

IX

Îndată ce odihnă
am rămas
În patul meu dorit
și cît de moale,
Spiritul trist din
mine e retras
Umblînd spre tine
pe o iute cale.

Atunci mi-e semn
că-n sîn dezmiardător
Am ce-am poftit mai mult din acest bine
Căruia-i fui așa-n înalt suspine,
Ades crezînd că despicarea-mi vor.

O, dulce somn, o, noapte încîntată!
Plăcut repaos plin de liniștire,
Nu lăsați visul tot să se răpună.

Dacă săracul suflet vreodată
Ar putea fi gonit fără iubire,
Faceți s-o aibă chiar și prin minciună.

X

Cînd fruntea ti-o revăd încoronată
Cu laur verde, dînd plîngeri la strune,
Cred că-ai sili sfînci, arbori să se-adune
Urmîndu-te: coroana-ți cînd se-arată

Jur împrejur avînd numai virtute
La loc de cinste nimănui cuprins,
Cînd înmiita slavă te-a atins:
Inima pleacă-n flăcări spunînd mute

Glasuri virtutii, ei doar ești dorit,
De mare preț e tuturor; dar spune
Prin ea nu ai putea să-mi fii și mie

Iubire-adăugată la iubit,
De jalea mea lipind al tău renume?
Ia și tu foc din focul ce mă știe.

XI

O, dulci priviri, ochi plini de
frumusetă,
Grădini micuțe cu iubinde flori
Unde săgeți cu boală-a pus Amor,
Văzîndu-vă, întepenesc tristețe.

Inimă cutră, de cîinoasă stare,
În lacrimi jînduiesc la tine azi,
Cît timp mă ții în groaznică rigoare
Si-mi simți focoasă inima-n necaz.

Deci ochii mei, voi nu aveți plăcere
Decît prin ochii săi cînd vă îngîină:
Tu, inimă, mai mult vederea-ți cere,

Mai mult tînjești iubire peste mîină.
Ghiciti acum cît greul mă cultivă
Cînd inima la ochi mi-e împotrivă.

XII

Lăută însoțind al meu flagel,
Suspinelor, martor fără cusururi,
Mi-ai cercetat mîhnirile de-a pururi,
Adeseori cu mine-n plîns la fel.

Cu fînguire mare te-am lovit
Si începuseși tonuri mult frumoase,
Toate-n major, dar sonul fu rănit
Si în minor sfîrși el ce cîntase.

Si dacă te silesc să fii contrară,
Struna-ti destinzi și mă constrîngi să tac,
Dar nevăzînd suspinelor că-s plac.

Redînd favoare plînsului sub cer,
Supusă altui plîns făptura-mi zboară,
Dintr-un blînd rău un blînd sfîrșit mai sper.

În românește de Miron Kiropol

La rentrée

Începutul toamnei constituie virful activității editoriale în Franța, "la rentrée" aducând în librării sute de noutăți. Anul acesta, rafturile au primit 545 de titluri noi de romane, culegeri de nuvele și poezii, de escuri literare, din care 295 sînt romane de autori francezi. Nu știm exact cît se citește, dar de scris se scrie enorm, cu predilecție roman, dintre romancierii lansați în septembrie 58 fiind debutanți. Comparativ cu anii trecuți, numărul traducerilor e ceva mai mic, doar 153, dintre care majoritatea provin din lumea anglofonă.

După apartheid

Într-un număr recent din „The Daily Telegraph” din Londra, cel mai cunoscut scriitor sud-african (alături de Nadine Gordimer) - André Brink (n. 1935), afirmă și demonstrează că în ultimii ani romanul sud-african și-a reinnoit tematica, renunțînd la subiectul predilect al in justiției rasiiale. După preluarea puterii de către Nelson Mandela, în 1994 și abolirea apartheidului, romancierii sud-africani, atît cei care scriu în afrikaans, cît și cei de limbă engleză s-au îndepărtat de opoziția maniheistă impusă de experiența opresiunii rasiiale și și-au diversificat

subiectele și tonul, cu o predilecție specială pentru introspecție, umor, ezoterism, recurs la fantastic (se conturează un „realism magic african”). În sprijinul afirmației sale, André Brink aduce titluri și nume: *Arma domestică* de Nadine Gordimer, *Copilarie* de J.M. Coetzee, *Nevinovația puiului fript* de Anne Richard, *Dans cu fata unui om sârman* de Pamela Jooste, precum și ultimele sale cărți. *Dimpotrivă* (1994), *Închipuirile nisipului* (1997) și, cea mai recentă, *Valea Divolului*.

Lanț de librării

Editura spaniolă Espasa Calpe, care aparține grupului editorial Planeta, își va înființa în următorii patru ani un lanț de 21 de librării, dintre care prima se va deschide la Barcelona, la începutul lui 1999. Lanțul va cuprinde două tipuri de magazine: unele mari, de aproximativ 2000 m², și unele mai mici, dar ambele vor fi informatizate și vor oferi adevărate servicii cititorilor: comenzi de cărți din străinătate, livrări la domiciliu, spații pentru lansări și dezbateri literare.

Un scriitor popular

În Japonia, oamenii citește încă foarte mult, în ciuda mijloacelor de informare moderne, la îndemîna tuturor. Presa cotidiană națională are tiraje incredibile (de exemplu „Asahi Shimbun”: 8 milioane tiraj), iar cititorii apreciază în mod special în paginile ei romanul foileton și proza scurtă. Ca o consecință, în Japonia există scriitori cu adevărat populari și care trăiesc bine din scris, muncind ca niște ocași pentru a da zilnic pu-

blicului porția proaspătă de literatură. Unul dintre ei este și Haruki Murakami, născut la Kobe în 1949, cu studii universitare de teatrologie, specialist în tragedia greacă. Între 25 și 32 de ani și-a câștigat existența ca patron al unei cafenele, din 1981 devenind scriitor profesionist extrem de prolific, în special în genul scurt: operele sale complete, publicate la editura Kodansha din Tokio numara deja 8 volume masive.

Eșecul lui Updike

Ultimul roman al lui John Updike, *În splendoarea crimelor*, este saga a patru generații din familia Wilmot, prezentată fiind în cartă ca un film, cu tacturi, flash back-uri, schimbări de unghiuri. Avînd drept fundal momentele istorice americane, începînd din 1910 și, ca figuranți, personalități din lumea filmului (Mary Pickford, Clark Gable, Gary Cooper etc.), romanul nu a convîns, fiind considerat plictisitor. Comparativ cu seria *Rabbit*, cu *Vrajitoarele din Eastwick* și cu *Ce crede Roger*, povestea familiei Wilmot e inferioară. Se vorbește chiar de un eșec. Magia cuvintelor nu funcționează, limba e fără savoare, umorul a dispărut. „Ai impresia că Updike s-a culcat pe laurii reputației sale de mare scriitor” - spune criticul, dezamăgit.

Extrema dreaptă în Australia

Două națiuni: cauzele și efectele ascensiunii partidului One Nation în Australia este o lucrare colectivă scrisă de oameni politici, jurnaliști și universitari care analizează cu îngrijorare, dar și cu umor, succesul extremei drepte australiene, reprezentate de partidul One Nation, condus de o femeie, Pauline

Hanson. Alcatuit din analize politice și sociologice, reportaje, opinii și portrete, volumul apărut la editura Bookman din Sidney ajunge la concluzia că susținătorii extremei drepte sînt în cea mai mare parte bărbați cu un nivel de educație și instrucție redus sau pensionari proveniți din muncitori și fermieri.

Educația băieților

Cercetatorii în știința educației, influențați de feminismul ultimilor ani, au studiat cu precădere comportamentul și caracteristicile psihice ale fetelor, din prima copilărie pînă la adolescență. William Pollack, de la Harvard Medical School, și-a ales drept obiect de cercetare copilaria băieților și a publicat la Editura Random House lucrarea *Real Boys: Rescuing Our Sons From the Myths of Boyhood*. Studiind statisticile și întocmind numeroase fișe de cazuri, el a ajuns la concluzia că băieții suferă mai mult decît fetele, după cei 7 ani de acasă: învață mai greu să scrie și să citească, sînt supuși agresivității grupurilor de colegi și se sinucid în număr mai mare în perioada adolescenței. Sfatul lui Pollack este ca părinții și educatorii să ia în serios sentimentele băieților, să-i asculte și să încerce să comunice cît mai des cu ei, nu de pe poziții autoritare. Or, precizează „New York Times Book Review” - aceste sfaturi sînt valabile pentru educarea tuturor copiilor indiferent de sex.

Pe drumul postum al lui Kerouac

Tineretul anilor '90 îl redescoperă pe Jack Kerouac, la aproape trei decenii de la moarte (s-a stins, alcoolic, în 1969, la 47 de ani). Cartea sa *Pe drum* (apărută recent, în foarte buna traducere a Cristinei Felea, la Editura Univers) s-a vîndut, din 1957 și pînă azi în trei milioane de exemplare doar în SUA, din 1991 cererea crescînd spectaculos. Fraze extrase din această carte sînt folosite în publicitatea pentru mașinile Volvo iar firmele de gîsi folosesc fotografiile ale scriitorului rebel. Ansamblul succesiunii lui Kerouac (pentru care se cearta moștenitorii), adică drepturi de autor, manuscrise, obiecte personale, este estimat la 10 milioane de dolari. Era firesc deci ca personalitatea inspiratorului generației *beat* să fie exploatată din nou de biografi. „The International Herald Tribune” recenzează două biografii apărute concomitent în această toamnă: *Jack Kerouac: King of the Beats* de Barry Miles (Ed. Henry Holt) care subliniază prăpastia între eroul de ficțiune - identificat pînă acum cu autorul - și omul în carne și oase, și *Subteranean Kerouac* de Ellis Amburn (St. Martin's Press) care, pe baza unor documente de arhivă păstrate la Lowell, Massa-

chusetts, orașul natal al scriitorului, oferă portretul unui misogin, sfîșiat între înclinațiile sale hetero și homosexuale și care își ineca insuportabilele conflicte interioare în alcool.

Calătorie inițiatcă

Barbara London, conservator la Muzeul de Artă Modernă din New York, și-a părăsit orașul pentru un lung periplu prin Rusia, în căutarea artiștilor care lucrează pe noile suporturi care sînt video și ordinatorul - scrie „New York Times”. Obiectivul ei: să înființeze un sit pe Internet, dedicat în întregime acestor aventuri, ceea ce va permite publicului să înțeleagă mai bine lumea, mai conservator de muzeu din zilele noastre. „Durează mult pînă ce un artist ajunge să-și prezinte operele într-un muzeu. Cu ajutorul Internetului, oamenii își pot face imediat o idee despre ceea ce pot eu simți în fața muncii unui artist nou” - a explicat Barbara London. În imagine, un desen de Stahler, apărut în „The Cincinnati Post”.

CD-ROM Litere

Constatînd că venerabila ediție princeps din 1872 a dicționarului de referință al francezei clasice, alcătuit de Emile Littré, a devenit o raritate bibliofilă foarte scumpă, Editura Redon a avut ideea să reunească cele cinci volume originale pe un CD-ROM accesibil ca pret, și foarte ușor de consultat, avînd și avantajul că pot fi selectate pe ecranul computerului grupuri de definiții tematice și combinații de cuvinte din cele 80 000 de definiții.

Lexicon recentis latinitatis

Sub direcția lui Carlo Egger, o echipă de 15 experți de la Fundația latinistilor din Vatican a lucrat timp de zece ani pentru a adapta limba lui Virgiliu la realitățile secolului XX, echivalînd în latina nume-roși termeni născuți în frezuezia vieții moderne. Sfințitul Scaun avea neapărată nevoie de acest instrument de lucru în două volume, deoarece traducătorii documentelor oficiale în limba conuna universului catolic întîmpinau mari greutăți cînd era vorba de noțiuni inexistente în latina clasică. Iată cîteva mostre din acest

Lexicon, care echivalează între altele și anglicisme universale: blue jeans - *bracae lintee caeruleae*; discoteca - *orbium phonographicorum*; echipa de fotbal - *pedefoli ludantium turma*; hot dog - *pastillum botello fartum*; latin lover - *mulierarius Latinus*; on line - *directe collegatus*; personal computer - *personale instrumentum computatorium*; slip - *parvum subligaculum*; topless - *strophio carens* etc. După cum se vede, unele expresii ale pacatului s-au strecurat și ele în latina sfîrșitului de mileniu...

Scriitorii din exil

În cursul reuniunii PEN-Clubului în Finlanda, la care au participat 330 de scriitori veniți din 30 de țări (eveniment comentat în paginile noastre de Gabriela Melinescu) s-a exprimat și îngrijorarea pentru numărul mare de artiști constrînși să se exileze, pentru că e mai convenabil pentru guvernele lor să-i expulzeze decît să-i închida, victimizîndu-i. S-a hotărît crearea unui comitet care să vină în ajutor scriitorilor în țările unde s-au refugiat, pentru a-și putea continua profesia.

Revista revistelor

Poezia verde

Sub direcția lui Marin Mincu, la Constanța apare, de șase ani, *PARADIGMA - Revista multilingvă de cultură și literatură*, editată de Ministerul Culturii. Paginile revistei (din păcate, cu prea numeroase greșeli de tipar) reflectă preocupările directorului ei, cuprinzând în principal studii de poezie, articole critice despre poeți din generațiile de după 1980 și grupaje de poeme ale acestora. Nr. 2/1998, care ne-a parvenit recent, este dedicat în mare parte lui Ion Barbu, despre care Marin Mincu susține că este singurul poet interbelic de certă influență asupra poeziei actuale, metoda sa poetică, textualizarea, fiind adoptată de optzeciști: „În ceea ce privește recuperarea lui Ion Barbu, în poezia românească actuală, se poate vorbi de o schimbare radicală a episte-meii poetice, ca reacție la modelul barbian, având drept efect imediat apariția tendinței textualiste, așa cum am dovedit în cele două volume de analiză critică dedicate textualismului (*Eseu despre textul poetic*, II, 1986 și *Textualism și autenticitate*, 1993). În mod paradoxal, poeții cei mai tineri (optzeciștii) l-au preluat pe Barbu, la distanță de aproape cincizeci de ani, în ciuda dificultății procedeele sale poetice, fără complexe, cu aerul firesc al unei contemporaneități în «absolut»“. Data fiind importanța pe care o acordă acestei filiații, dar și pasiunea sa constantă pentru poezia barbiană, Marin Mincu aduce în paginile revistei sale, în avanpremieră, câteva texte șocante ale autorului *Jocului secund*, însoțite de glosele lui Mircea Colosenco, îngrijitorul ediției de *Opere complete* Ion Barbu, de la Editura Echinox, din care a apărut un prim volum și e în curs de tipar al doilea. Cuni, din fericire, timpul edițiilor de opere complete croșetate sau... incomplete s-a dus, acest al doilea volum va include și textele legionare ale lui Ion Barbu. Dintre care *Paradigma* publică,

pe chiar prima pagină, poezia 1940, apărută în *Falanga*, la 25 XII 1940. Din glosele lui M. Colosenco aflăm că tema acestei ode închinată lui Hitler, Germaniei naziste și Capitanului este reluată în proză în articolul *Chesat*, publicat sub semnătura D. Barbilian în *Buna Vestire*, la 1 I 1941, articol reprodus integral și el. Iată un fragment: „Noi, soldați ai Legiunii, nu cunoaștem zăiafet de acest an nou, și încă mulți după dânsul. Pâinea oacheșă ce ne stă pe masă o frângem bucuros pe din două, cu frații noștri de arme germani, de la a căror conlucrare așteptăm izbăvirea definitivă de jidovi, intronarea muncii și nepregetului ca singure prețuri, în noua Europă al cărui prag, odată cu al anului care vine, îl trecem plini de nădejdi.“ ❖ Revenind la poezia din *Falanga*, aflăm acum de la editor că: „Dat fiind caracterul specios al subiectului, Ion Barbu, la 13 iunie 1947, o încercare de «salvare» a textului, păstrată în Colecția Adrian Rogoz, intitulată *Poezia verde*, având schimbați termenii prohibiți ordinului statului democratic, variantă fără precedent ca modalitate în literatura română prin asemenea înlocuire lexicală/tematică.“ Dându-ne și această variantă, Mircea Colosenco nu comentează nici conținutul textelor, nici procedul, glosele sale fiind strict documentare („Ediția de față se dorește echidistantă oricarei exegeze fără acoperire/motivație estetică“). Reproducem finalul piezei 1940 și al variantei (cuvintele subliniate sînt cele înlocuite), remarcînd asemănarea de ritm și ton (păunesciene, am zice) cu odele și omagiile pentru Ceaușescu: „Iar cea mai pură creștere din toate/El, Începutul, cel ce ne e tot:/Prea sfîntul Capitan, cuprinde poate/În strat adînc și osemîntul got./Deci, slavă, mîntuire, Fîhrer, ție!/Legiunea trage verdele-i covor,/Să treci în mers de altă Alexandrie/La Darius și Împăratul Por.“ și, în varianta „panteistă“ din 1947: „Iar cea mai pură creștere-ntre toate:/El, meteorul, cel ce nu e-n hau./Prea harnicul mormînt închide poate/În strat adînc osemîntul tău./Deci, slava, fulguire albastric./Grădina trage falnicu-i covor/ Sa treci în pas de alta poezie / La noul nostru zbor incîntător.“ ❖ Că Marin Mincu a ales anume aceste texte în premieră din vol II al *Operele complete* ale poetului său preferat, texte ce îl pun pe acesta într-o lumină puțin spus nefavorabilă din punct de vedere moral, e un act de respect al adevărului. Rămîne exegetilor să comenteze dacă acoperirea/motivația estetică mai poate intra în discuție în cazul exaltării extremismului criminal și ce reprezintă acest episod în biografia lui Ion Barbu.

Campanii de presă

Fiind la mijloc un număr festiv al revistei, Cronicarul nu va lua în seamă scandalurile de tot felul din presa cotidiană, ci va face o selecție din marile campanii de presă de după 1990, campanii al căror rezultat a fost corecta informare a publicului. ❖ Pe primul loc se afla campaniile prin care presa a dezvaluit adevărul mineradelor, adăugînd, an după an, elemente probatorii greu de ignorat asupra caracterului politic pe care l-au avut aceste așa-zise mișcări

LA MICROSCOP

PUTEREA ȘI TIRAJUL

DE CURÎND, într-o emisiune a unui post tv, ministrul Andrei Pleșu a adus în discuție o chestiune foarte delicată. Aceea a răspunderii cu care fac declarații pentru presă persoane cu funcții importante în instituții ale statului. Nu reiau aici argumentația ministrului, mă rezum să povestesc concluzia sa. Există funcții de la nivelul cărora nu se poate declara orice.

Prima întrebare pe care ți-o pui, ca profan, e cum se face ca un ministru care a ajuns la externe, fără a fi fost ales din rîndul profesioniștilor diplomației, poate declara așa ceva, riscînd să șifoneze imaginea omului de cultură Andrei Pleșu, cel care, ca persoană particulară, e un susținător asiduu al transparenței.

A doua, ceva mai gravă, ține de raporturile cu presa ale persoanelor cu funcții importante, de profesioniști.

Iar cea de-a treia privește chiar răspunderea presei, atunci cînd are de-a face cu declarații lipsite de răspundere.

Iritarea ministrului Pleșu față de declarațiile de tip petardă ale unor persoane importante vine, după toate aparențele, de acolo că aceste declarații, menite în exclusivitate presei din țară, se întorc, pe canale diplomatice, ca întrebări, la ministrul de Externe. Adică, în timp ce șeful diplomației de la București se străduiește să acrediteze o anumită imagine a României în străinătate, personalități cu funcții importante în diverse instituții autohtone îl contrazic, cu declarații de cataclism.

Adică, s-ar putea întreba cineva, Andrei Pleșu se ocupă de fabricarea unei imagini neadevurate a României în străinătate? Ar fi imposibil. Ceea ce poate face ministrul nostru de Ex-

terne e să ofere o imagine atrăgătoare a țării noastre, pornind de la datele cunoscute.

Dar cînd, pornind de la aceleași date, o persoană are viziuni catastrofice, ca oficialitate în dialog cu presa, apare întrebarea cît bine fac aceste viziuni? Ușurează aceste viziuni situația instituției pe care o reprezintă, declarantul? Prin ricoșeu internațional, cu siguranță ca nu.

De la o anumită funcție în sus însă mai poate o persoană plătită de stat să aibă asemenea viziuni? Sau, mai rău, să dea cu bita în baltă pentru a stîrni interesul ziaristilor? Ajungem aici la un element delicat al vieții noastre publice. El ține de implicarea politică a multora dintre cei care ar trebui, prin funcțiile pe care le au, să se abțină de la declarații maximele. Cu alte cuvinte, cît patriotism și cîte calcule politice încap în asemenea declarații? Sau cîta inconstiență?

În sfîrșit, dacă un reprezentant al presei obține o declarație spectaculoasă din partea unei personalități, aflate în partea de sus a ierarhiei statului, apare o întrebare. O întrebare pentru discernămintul ziaristului. A obținut el, ziaristul, o declarație bombă sau o prostie doveditoare a lipsei de discernămint a celui care a făcut-o?

Forța ziaristului ține și de capacitatea sa de a nu da curs prostiilor sau teribilismelor sau pur și simplu tembelismelor cu care are de-a face. Asta, firește, în măsura în care ziaristul vrea să fie cea de-a patra putere în stat.

Destui sînt însă cei care vor să aibă și beneficiile de tiraj ale presei de scandal dar și aerul că lucrează pentru întărirea puterii statului, prin dezvaluiri, chipurile, necesare.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42. (foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9.30-13. Abonamente în 1998: 3 luni - 26.000 lei; 6 luni - 52.000 lei; 1 an - 104.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipărit la
„R.H. PRINTING” SRL
Calea Plevnei 114, sector 1
București

32 pag - 2.000 lei
La redacție: 1.500 lei

Cronicar